

ÚJ MŰVÉSZET

ujmuveszet.hu

október 2018 | 9

EZ NEM
KUNSZT
elméleti melléklet

Post of... Körkép az új művészeti diplomásokról
Kamerák Itáliában – Waliczky a Velencei Biennálén

Manifesta 2018

„Elfajzottak” – a Gurlitt-gyűjtemény Berlinben

**Kohók és komputerok:
a szocreáltól az elektrografikáig**

Klimt és a nők

765 Ft

ISSN 0966-2185

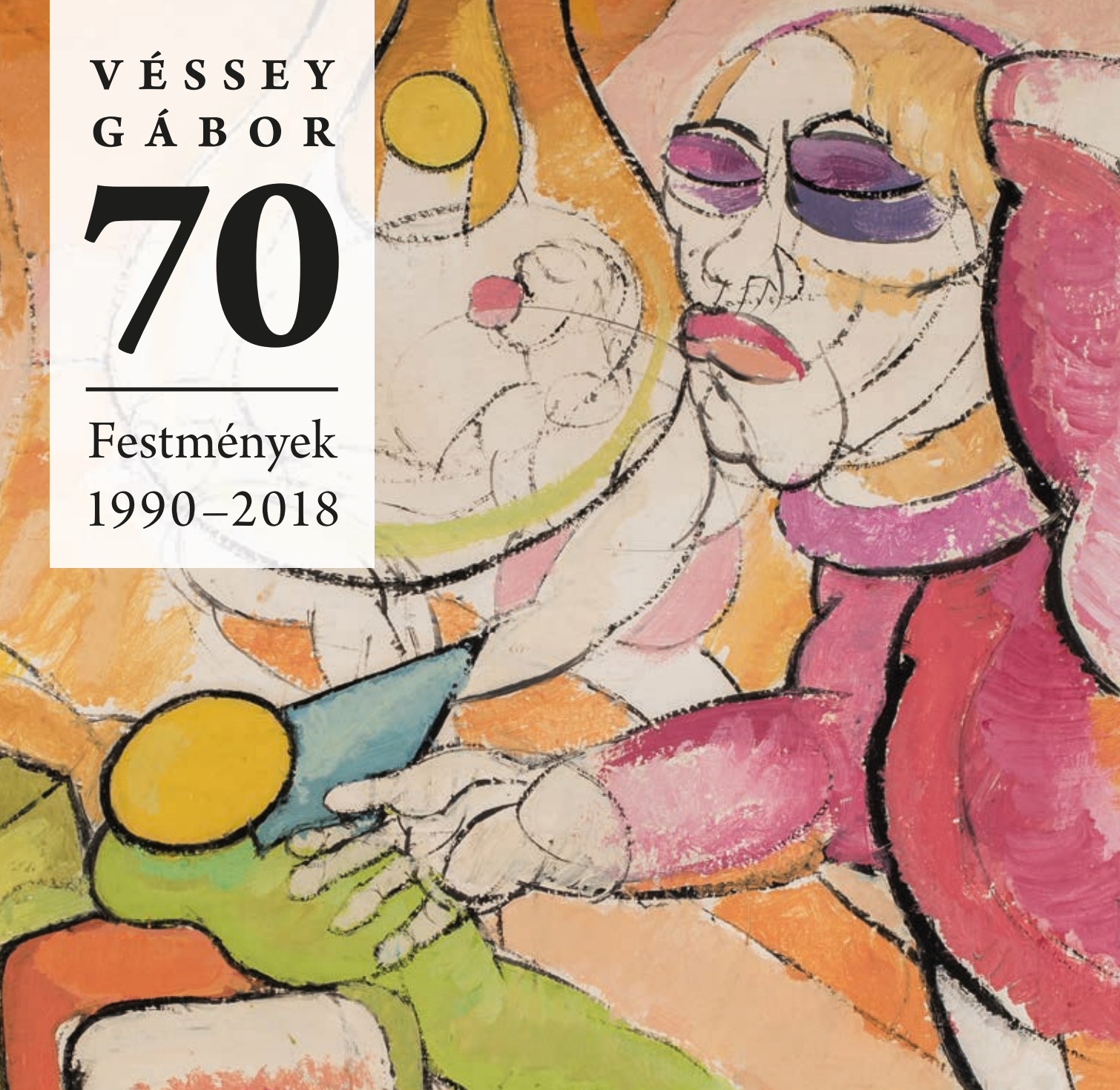
9 770866 218185

nka

VÉ SSEY
G Á B O R

70

Festmények
1990–2018

*Véssey Gábor festőművész, az MMA rendes tagja kiállítása
a Magyar Művészeti Akadémia Képzőművészeti Tagozatának szervezésében*

2018. OKTÓBER 2. – NOVEMBER 18.

PESTI VIGADÓ, a Magyar Művészeti Akadémia székháza, VI. emeleti kiállítótér
1051 Budapest, Vigadó tér 2.

MMA
MAGYAR MŰVÉSZETI
AKADÉMIA

minden, ami művészet
mma.hu

|n|mm|n|
VIGADÓ
GALÉRIA

ÚJMűvészet

október 2018

A borító **WALICZKY TAMÁS** *F-stop* Disk kamera (2016, komputergrafika, 60×42 cm) című művének felhasználásával készült.

A Molnár Ani Galéria jóvoltából

Post of...

Nincs jövőkép, nincs lázadás

Best of Diploma 2018 **6**

ÁCS BÁLINT

Emotikonok, mémek és vírusok

MOME, tervezőgrafika szak **14**

EGED DALMA

Ugrás a térbe

Az ELTE SEK képi ábrázolás szakosainak diplomakiállítása a Szombathelyi Képtárban **15**

MISKOLCZI BERNADETT

Kreatív energiák

A Kaposvári Egyetem Művészeti Karának programja **17**

ÖSSZEÁLLÍTOTTA ERDŐS ÉVA

Provokatív és sokszínű

Diplomázók az egri Eszterházy Károly Egyetem Vizuális Művészeti Intézetében **18**

CSONTÓ LAJOS

Itáliára irányított kamerák

Három évtized szerkezetei

Beszélgetés Waliczky Tamással kamerákról, technikáról, látásról és a Velencei Biennáléről **20**

SOMOGYI-ROHONCZY ZSÓFIA

A látás tipológiája

Waliczky Tamás kamerái **24**

KASZÁS GÁBOR

Palermo, oh cara!

Manifesta 2018 **26**

TÖRÖK JUDIT

Elfajzottak

A Gurlitt-ügy

Egy rejtgetett gyűjtemény utóélete **28**

SÍPOS LÁSZLÓ

Kohók és komputerek

Az ideológia présében

Szigorúan ellenőrzött nyomatok. Magyar sokszorosított grafika 1945–1961 **32**

LÓSKA LAJOS

Képkötők, helyzetek, jelenségek

A Magyar Elektrográfiai Társaság kiállítása **35**

STEFANOVITS PÉTER

Körkép

Kezükkel gondolkodók

A Székely Nemzeti Múzeum kiállítása **38**

BALÁZS SÁNDOR

Klimt és a nők

In memoriam Gustav Klimt **41**

HENRIK LÁSZLÓ

LégÁdám és LégÉva a posztparadicsomban

Felfedezők **44**

VASS NORBERT

1+1 az több, mint 2

Ázbej Kristóf kiállítása **46**

PATAKI GÁBOR

Jelek csillagterképei

Verebics Katalin kiállítása **48**

CSERHALMI LUCA

Határ és határsértés

Gyórfy László: Bízunk az enyészetben **50**

SIRBIK ATTILA

Olvasó

Egy fényképgyűjtemény kincsei

A felejtés emlékei. Képek a természet és művészet között **52**

FARKAS ZSUZSA

Utak az olvadáshoz

A kettős beszéden innen és túl. Művészet Magyarországon 1956–1980 **53**

SIMON BETTINA

Last minute

Egymás közt

Túry Mária és Kádár György emléktárlata **56**

BALÁZS SÁNDOR

Átfedések

Öt kelet-európai festő munkái **57**

SINKÓ ISTVÁN

GYÓRFY LÁSZLÓ: *WREK (Extravagant Rubbish: A Remix Of Progress)*, 2018, fa, fém, vinyl, vászon, akril, olaj, 57×43,3×41 cm

Megdöbbenve és mély megrendüléssel értesültünk róla, hogy barátunk, kollégánk, szerkesztőtársunk, P. Szabó Ernő elment közülünk. Lapunk nemcsak megújulásának egyik legfontosabb kezdeményezőjét, fáradhatatlan szervezőjét, remek írások szerzőjét veszítette most el, hanem egy minden humánus és művészeti érték, jelenség felé nyitott, értelmes párbeszédre mindig kész művészettörténészt és újságírót, segítőkész, kiváló embert. Hiánya pótolhatatlan, emlékét méltó módon szeretnénk megőrizni.

Novemberi lapszámunkban munkásságáról hosszabb tanulmányt közlünk.

Pataki Gábor

A halál mindig megrendítő, megdöbbentő, de különösen az, ha a közvetlen környezetünkből távozik valaki. Egyik nap még beszélgetsz vele, a másik nap pedig már visszavonhatatlanul nincsen. A halála előtti héten még váltottam Ernővel néhány szót a szerkesztőségi értekezlet után, és azzal búcsúztunk el, hogy a jövő héten majd folytatjuk. De már nem tudjuk... Egy hosszú ismeretség, munkakapcsolat, barátság hirtelen vége ért, és nem marad más számomra, csak az eltávozott hiánya és az emlékek. Ernőt ugyanis szinte indulásától, Pest Megyei Hírlap-os korától ismertem, majd később közel három évtizeden keresztül kollégák voltunk, együtt dolgoztunk az Új Művészet szerkesztőségében.

P. Szabó Ernő kitűnő képességekkel bíró igazi folyóirat-szerkesztő volt, világosan fogalmazott, ötvöződött munkásságában az újságíró gyorsasága és a művészettörténész igényessége, tudása. Személyisége külön erényének tekinthető, hogy napjaink kultúrharccal és különböző székértáborokkal teli világában toleráns volt, igyekezett mindenkit megérteni, miközben saját véleményét is megtartotta, vállalta. A művészettel foglalkozott és nem a saját eszméikben mániákusan hívó és másokét nem toleráló önjelöltekkel.

Betegségére nem panaszkodott, mi kollégái szinte nem is tudtunk róla, talán csak az tűnt fel, hogy az utóbbi időben többször volt kórházban. Állandóan dolgozott. Kicsit talán sokat is, így most utólag visszagondolva, valószínűleg betegsége is alkotásra inspirálta. Sietett, az elmúlt öt esztendőben egy interjúkötete, az *Egy kicsi együttrepülés* (2013) és két tanulmánykötete, a *Férfi, esőben* (2014) és a *Megsemmisített labirintus* (2017) jelent meg, hozzásegítve az érdeklődőket a kortárs magyar, valamint az egyetemes művészet megismeréséhez.

Mi, akik közelebről ismertük és becsültük, őrizzük emlékét, személyiségét, helyét művészettörténetünkben pedig bizton kijelölik írásai.

Lóska Lajos

Energikus embernek ismertem Ernőt. De nem csupán a lendület volt rá jellemző, ahhoz el nem fogyó derű és nyugalom is társult. Sosem láttam idegesnek, de még izgatottnak sem, jókedvűnek és élettelinek

annál többször. Az aggodalomra okot adó időket is könnyen éltük meg vele, higgadtságával, földön járó, reális gondolkodásával, kamaszosan szemtelen humorával mindig el tudta érni, hogy mi is pozitívan tekintünk a jövőbe. Fura ez, így visszagondolva, hiszen a betegségéről évek óta tudott.

Tempósan dolgozott, de sosem kapkodott. Nála ideje volt az írásnak (mindig készen is volt a feladatokkal), ideje a szervezésnek, a kultúra élvezetének, az úton levésnek... És jutott is mindenre.

Ezt a lapszámot még együtt kezdtük el szerkeszteni. Az utolsó pénteken többször beszélünk, késő délután is telefonált, már-már bosszankodtam, le akartam tenni az ügyeket a hétvégére. „Hívd fel Patakit, mert kifutunk az időből!” – ez volt a felém intézett utolsó mondata.

A lapszerkesztés mellett rengeteget tanultam tőle a jelenben élésről, a jövőbe tekintésről, és most igyekszem felvenni a tempót. Viszlát, Ernő! Isten áldjon!

Rudolf Anica

Kozma Klasszik

A Budapesti Műhely és Kozma Lajos

Múcsarnok,
2018. szeptember 5. – december 2.

70 éve hunyt el Kozma Lajos, a világhírű építész-iparművész, grafikus és pedagógus. A 2018-as Kozma-emlékévi programsorozatának kiemelt rendezvénye a Múcsarnokban megrendezett kiállítás.

Kozma korai építészeti és grafikai munkáit a népi ihletésű szecessziós törekvések jellemezték. 1913-ban megalakította a Budapesti Műhelyt, amelynek célja a lakásművészet megújítása volt. Az általa az 1920-as években tervezett jellegzetes karakterű bútorok fogalommal váltak. Nemzetközi szinten korának egyik legtöbbet publikált magyar építész, pályafutása alatt mintegy 70 hazai és külföldi szaklap ismertette építészeti, enteriőr-művészeti és grafikai munkásságát, melyek elméleti tevékenységével együtt óriási hatással voltak a kortársak iparművészetére. A tárlat az életműnek a szélesebb közönség által eddig kevésbé ismert részére fókuszál: a Kozma alkotói pályájának alakulását meghatározó és hírnevét megalapozó Budapesti Műhely működését, illetve ezzel párhuzamosan végzett grafikus- és könyvművészeti tevékenységét mutatja be.

Részlet a kiállításból, Múcsarnok, 2018

Bacon, Freud

...és a Londoni Iskola

Magyar Nemzeti Galéria,
2018. október 9. – 2019. január 13.

A Magyar Nemzeti Galéria új kiállítása a 20. századi brit festészet egyik rendkívül meghatározó, összefoglalóan Londoni Iskolának nevezett vonulatát ismerteti meg a magyar közönséggel. A közel kilencven képet bemutató kiállítás olyan kulcsfontosságú alkotókat állít a középpontba, mint Francis Bacon, Lucian Freud, Frank Auerbach és Leon Kossoff, ugyanakkor kitekint a tendencia előzményeire és a kortárs brit festészetre gyakorolt hatására is. A kiállításra jelentős festményeket kölcsönöznek európai és tengerentúli magángyűjtők és közgyűjtemények, és számos mű érkezik a londoni Tate Britain gyűjteményéből is.

Az anyagelvű, érzéki festészet időtlen kérdései napjainkban sem veszítettek aktualitásukból. Ugyan a 20. század folyamán több ízben is bejelentették a festészet feltételezett halálát, a Londoni Iskola klasszikus alkotói festészfelfogása a következő generációk művészetében is jelen van.

LUCIAN FREUD: *Lány kismacskával*, 1947, olaj, vászon, 41×30,7 cm

Tate, Simon Sainsbury hagyatéka (2006), szerzeményezve 2008
Tate, London 2018 ©The Lucian Freud Archive/Bridgeman Images

Rövid címek

Salla Tykkä kiállítása

Ludwig Múzeum –
Kortárs Művészeti Múzeum,
2018. október 6. – 2019. január 6.

Szent vagy femme fatale. Földanya vagy nimfa. A művészet és a vallás tradicionális nőreprezentációs struktúráinak lebontásával Salla Tykkä a női énkép, identitás és fizikai létezés újraértelmezését kísérli meg. A finn fotó- és videóművész Ludwig Múzeumban nyíló egyéni kiállítása pályafutásának zenitjén nyújt áttekintést két évtizedes munkásságáról. Tykkä 1996 óta jelentős sikereket ért el mind hazájában, mind a nemzetközi porondon. Magyarországon már két ízben is láthatta egy-egy munkáját a közönség csoportos kiállítások keretében. A művészeti kiállítások mellett rövidfilmjeivel rendszeresen részt vett neves nemzetközi filmfesztiválokon. 2014-ben *Óriás* című kisfilmje elnyerte a Rotterdami Nemzetközi Filmfesztivál Canon Tiger-díját.

SALLA TYKKÄ: *Modorosság a föld felett*, 2010, HD-videó, 7' 21", képernyőfotó

Lengyel, magyar – két jó barát

Hommage à
Lengyelország

Dual Galéria,
2018. október 19. – 31.

A Kárpátok előterében zajlott le 1914 decemberében a nevezetes limanovói csata. A győzelemben nagy szerepet vállalt a lóról leszállva küzdő magyar lovasság, a monarchia hadserege megállította a Krakó felé törő „orosz gőzhengert”. Ezt a haditettét Prutkay Péter idézi fel, Somogyi Győző pedig azokat a lengyel dzsidásokat, akik az 1849-es szolnoki csatában vállvetve küzdöttek a magyarokkal a szabadságharc idején. Igen nagy történelmi múltja van a magyar–lengyel kapcsolatnak, de a csoportkiállítás nagyobb része az utolsó évszázad eseményeihez kapcsolódik. Lengyelország német lerohanása után 120 ezer lengyel menekült előtt nyitotta meg Magyarország a határt. A menekülteket id. Antall József és Henryk Slawik védelmezte. Antall is, Slawikot is később letartóztatta a Gestapo, Antall megmenekült, Slawikot kivégezték. Veszely Ferenc kettős portrét készített róluk. A második világháborút követő több évtizedes elzártság után az 1960-as évektől felélénkült a személyes kapcsolatok, az akkori magyar fiatalok számára megnyílt a lehetőség, hogy ismerkedjenek a nagyobb kulturális szabadságban élő Lengyelországgal. Néhány mű számára ezek az évek adták meg a máig tartó inspirációs forrást. Idén novemberben Krakóban ünneplik meg a lengyel függetlenség visszaszerzésének századik évfordulóját. A budapesti tárlat anyaga így továbbutazik, a krakkói Magyar Főkonzulátus mutatja be hamarosan. Néhány művész a több mint harminc kiállító közül: Aknay János, Bakó Péter, Bakos István, Prutkay Péter, Segesdi Bori, Somogyi Győző, Szyksznian Wanda, Veszely Ferenc.

VESELY FERENC: *Kettős portré, Henryk Slawik és id. Antall József*, 2018, olaj, vászon, 70×100 cm

Born to hang

Kortárs lengyel
képzőművészet

Esernyős Galéria,
2018. október 9. – november 18.

A kiállítás két varsói galéria – az Apteka Sztuki és a Le Guern Gallery – és az Esernyős Galéria együttműködésének eredményeként született. Tizenegy kortárs lengyel alkotó műve érkezik a III. kerületi Fő téren található kiállítóhelyre, hogy egyfajta keresztmetszetet nyújtson a mai lengyel képzőművészetről, elsősorban a festészet, a grafika és a szobrászat progresszív irányiról. A fiatalabb és idősebb generációt képviselő lengyel művészek mindannyian komoly művészi háttérrel rendelkeznek, egyaránt jellemző munkáikra a kísérletezés és a kreatív, eredeti látásmód. A festők – Tomasz Ciecierski, Magda Fokt, Dariusz Korol, Robert Jaworski, Paweł Matyszewski és Irmína Staś – az absztrakt művészeti irányvonalt képviselik csakúgy, mint Kama Jackowska grafikusművész. Elżbieta Banecka, Wojciech Tyłbor-Kubrakiewicz, illetve a Paweł Wocial–Kamila Tuszyńska-szobrászduó műveire pedig inkább a figuratív kifejezőmód jellemző.

A Born to hang – Lebegésre teremtve című tárlat az Art Market Budapest 2018-as rendezvénysorozatának szatelitprogramja, a Visegrad Contemporary fesztivál részeként kerül megrendezésre.

PAWEŁ WOCIAL–KAMILA TUSZYŃSKA: *Look at Me! (New Capitoline Wolf)*, 2016, vegyes technika, 210 cm

Riportfotók a világ minden tájáról

World Press Photo
2018

Magyar Nemzeti Múzeum,
2018. szeptember 21. – október 23.

Az év eseményeiről készült riportfotókat évtizedeken át a Néprajzi Múzeumban láthatta a közönség, idén azonban a múzeum költözése miatt az egykori kúria épületéből a magyar történelem és emlékezet szimbolikus palotájába, a Magyar Nemzeti Múzeumba tette át székhelyét a World Press Photo. Lotz Károly *Justitia diadala* című freskója után most Than Mór és Lotz falképprogramjának allegorikus alakjai vezetnek a kiállítás helyszínére, a József nádor-termekbe.

A kiállítás 134 képét a nemzetközi zsűri 73 044 fotóból válogatta Amszterdamban. Ezt a hatalmas képanyagot 125 országból 4548 fotográfus küldte el nyolc különböző kategóriában. Az évente megrendezett kiállítás fontos része a nemzetközi és a magyar kulturális életnek egyaránt: a világ 45 országában 100 helyszínen több mint négymillióan látogatják. A World Press Photo kiállítás 41. éve folyamatosan jelen van Budapesten.

AMI VITALE: *Egy megmentett elefántborjú a menhelyre szállítás előtt*, National Geographic

Immár komoly hagyomány, hogy lapunk minden ősszel körképet ad a képzőművészeti egyetemeken végző hallgatók diplomamunkáiból. Mikor elkezdtük sorozatunkat, jószerivel minden fiatal művészt szemlézni tudtunk, ma, az oktatási profilok és

helyszínek fokozatos bővülése miatt, csak válogatásra van lehetőség. Am ha átfogó képet nem is adhatunk a pályára lépőkről, talán érzékeltethetjük a fiatal művészek gondolkodásának, problémaérzékenységének sokszínűségét.
Muladi Brigitta összeállítása.

Nincs jövőkép, nincs lázadás

Best of Diploma 2018

ÁCS BÁLINT

Magyar Képzőművészeti Egyetem, Barcsay Terem és Aula, 2018. VII. 4–27.

fotó: Berényi Zsuzsa

fotó: Berényi Zsuzsa

Számos prognózis szerint képzőművészeknek lenni kifejezetten jó és racionális befektetésnek látszik, hiszen négy százalék annak az esélye, hogy a közeljövőben valamilyen mesterséges intelligencia vegye át az irányítást a művészeti világ felett.¹ Ellenben az utóbbi években számos művészeti projekt, kiállítás, írás és műalkotás világított rá arra a problémára, hogy jelenleg pályakezdő művészként, kurátorként rengeteg kompromisszum árán, szinte csak különböző egyéni túlélési stratégiák elsajátításával, ingyen munka, valamint alkalmi és mellékállások halmozásával van lehetőség a boldogulásra. Amennyiben végigjárjuk a Magyar Képzőművészeti Egyetem műtermeit, hamar kiderül, hogy a diákok a legtöbb esetben a felületes és a kor elvárásait nem teljesítő oktatási struktúrát, az elmúlt időszak kultúrpolitikai változásait, a műtárgypiac hiányát hozzák fel a művészeti intézményrendszerbe történő becsatlakozás nehézségeként.²

Az egyetem tavalyi végzős hallgatóinak válogatott diplomamunkáiból megrendezett Best of Diploma-kiállításán ezzel szemben a fent nagy körvonalakban felvázolt egzisztenciális válságnak semmilyen nyomát nem lehetett látni. A kiállított munkák nem azok a klasszikus értemben vett, (a legjobb esetben) öt év alatt elvégzett képzést lezáró és azt összegző művek, hanem sokkal inkább koncepciók, amelyek az egyes pályakezdők „iskola utáni” alkotói attitűdjeit, módszertanait igyekeztek előrevetíteni.

A hálózati társadalom fejlődése és a világ virtuális zsugorodása egyre több nemzetközileg ismert kódrendszer bevezetését vonta maga után, így nő ezek szerepe a vizuális gondolkodás terében is. Ebből adódóan több

KÁROLYI-KISS BENEDEK, szobrász szak

KOVÁCS ZOLTÁN, szobrász szak

kiállító a már ismerős formavilágokból, de az újrate-remtés által sajátos vizuális struktúrákat, képi ábécéket konstruáltak. Bencs Dániel Zoltán négy részből álló festménysorozatában hieroglifákhoz hasonló szimbólumok használatával modellezte újra személyes közegét, valamint az abban elrejtőző, profánnak tűnő tárgyakat, élőlényeket. Színes, ritmikus hard edge csíkozások, neoklasszicista figurák, illetve konceptuális rétegek egymás mellé rendelésével és fűzőjével nemcsak egy képi nyelvrendszert, hanem önálló, a festményeken átívelő vizuális narratívát hozott létre Frenyó Júlia.

A videójátékok programozási hibája folytán kialakuló szürreális jelenségeket, a glitcheket és a graffitik szubkulturális motívumvilágát bontotta szét fragmentumokká képein Németh László. Mézes Tünde a kisajátítás és a remixelhetőség művészeti gyakorlatával Japán utcáin található hirdetéseket, grafikákat, valamint a populáris kultúra által túlhasznált, kiüresített Kacusika Hokusai-fametszetet (*A nagy hullám Kanagavánál*) ragadta ki eredeti környezetéből, a klasszikus és a

Fotó: Berényi Zsuzsa

Fotó: Berényi Zsuzsa

PARÁDA ZOLTÁN, szobrász szak

LEGÁNY RÉKA TÜNDE, alkalmazott látványtervező szak, báb szakirány

MÁRTA BARBARA, alkalmazott látványtervező szak, jelmez szakirány

technikai médiumok segítségével készített alkotások megítélésének, értékelésének folyamataira hívva fel a figyelmet.

Egyetlen szimbólumot, a zászlót mint hatalmi reprezentáció, illetve a nemzeti- és kollektív tudat kivetülésének eszközt vizsgálta és ruházta fel új jelentéssel Máté Dániel. A hagyományos zászlóktól eltérően Máté

zászlói szénacélból készültek, nem lengenek a szélben, sőt semmilyen jelzés vagy szín nem található rajtuk. Ennélfogva az installáció egy olyan előzetes tartalomtól semleges efemer, hordozható monumentumként használható, amelyre bárki egy projektor segítségével kivetítheti személyes nemzeti, történelmi, ideológiai jelképeit. Ellentétben az előző példával, Fejér Anna a kalotaszegi táncosnak, Mátyás Istvánnak emléket állító, a népi kultúra, a design és a tánc határterületeit ötvöző

arculatervében egy sokkal letisztultabb, funkcionálisabb vizuális jelrendszert alkotott meg, amelyben a kalotaszegi népművészet motívumainak felhasználásával lekottázható a kalotaszegi legényes tánc.

Több kiállítónál is szembesülhettünk azzal a szituációval, hogy a képzőművész definíciója mintha elégtelennek tűnne művészeti tevékenységük körbejárásához. A művész szerep az utóbbi időkben bekövetkezett látványos átváltozásával az alkotói gyakorlatok egyéb, elsősorban nem művészeti közegben végzett tevékenység típusokkal egészültek ki. Erdős Zsófia történész és egyben tudós magatartásformát öltve dolgozta fel, rekonstruálta Császári Gábor réskamerás technológián alapuló mozgáskísérleteit, valamint a Duna vízmagasságmérő állomásából kialakított Folyamat Galériában megvalósított projektjeit.

Fotó: Berényi Zsuzsa

MÉZES TÜNDE KAROLINA, grafika szak, képgrafika szakirány

Fotó: Berényi Zsuzsa

BOCSI ESZTER, grafika szak, képgrafika szakirány

Az antropocén mindenki által, szinte testközelből megtapasztalható problémáját, a tömeges fajpusztulást és annak előzményeit járta körbe Lénárt Ivett az Északi-sark 35 legveszélyeztetettebb állatát bemutató enciklopédiájában. Az aktivista szemléletű, ugyanakkor majdhogynem természet-tudományos nívót elérő könyv könnyen olvasható szövegeivel és az egyiptomi falképek állatábrázolásait követő színes illusztrációival széles rétegek számára teheti befogadhatóvá élővilágunk megvédésének fontosságát.

Turóczy Tamás a Google-keresőnek a múzeumok online megtekintését segítő Museum Views-alkalmazását gondolta tovább, és fejlesztette ki az MKE egyes épületrészeinek virtuálisan bejárható modelljét. A Google statikus megfigyelést engedélyező szolgáltatásával szemben Turóczy a belső nézetes „point and click” típusú videojátékokból ismert felhasználói felület beemelésével egy olyan interfészt alkotott meg, amelyben a felhasználó szabadon mozoghat, és interakcióba léphet az őt körülvevő virtuális térrel.

FEJÉR ANNA KATALIN, grafika szak, tervezőgrafika szakirány

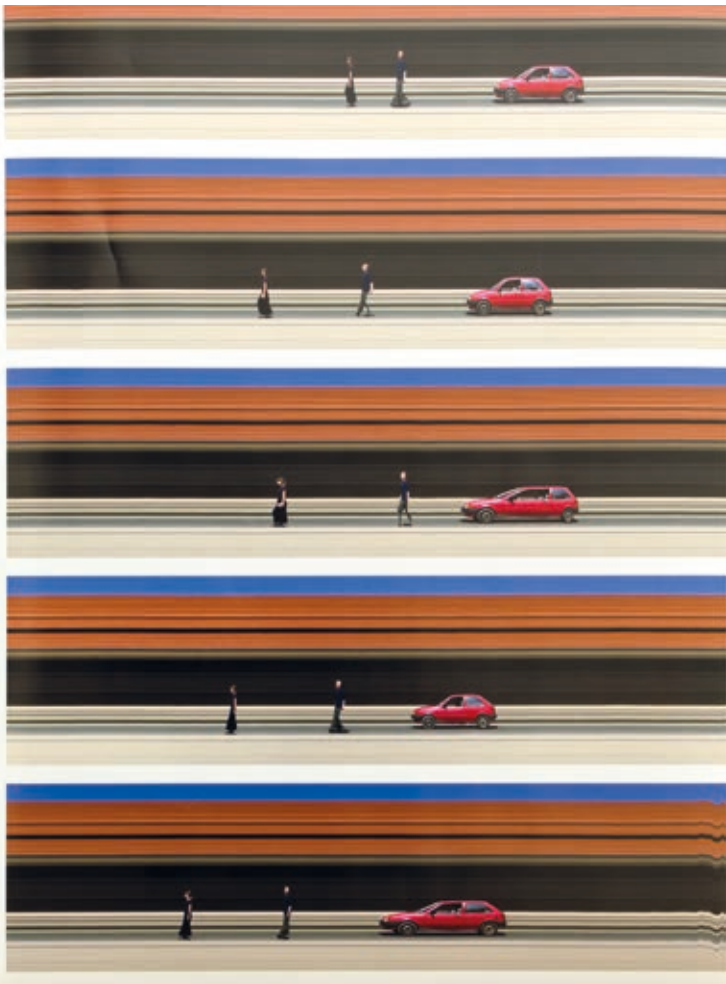
BENCZ DÁNIEL ZOLTÁN, festő szak

Fotó: Berényi Zsuzsa

Fotó: Berényi Zsuzsa

fotó: Berényi Zsuzsa

ERDŐS ZSÓFIA, intermédia szak

Aki pedig lemaradt volna az idei Best of Diploma-kiállításról, az egy virtuális platformnak a segítségével bármikor megtekintheti azt a Képző honlapján.³ A leginkább fotósoktól ismerős, a napfelkelte előtti vagy napnyugta utáni pár perces időszakban tapasztalható légköroptikai, csillagászati jelenség, a kék óra festészeti lehetőségeit tanulmányozta Rafael Erik Benjámín. Az Aulában elhelyezett három részből, a terem egyik falát szinte teljesen beborító kék és grafit nonfiguratív formákkal kitöltött montázsból, egy plafonra felhelyezett festményből, illetve annak helyzetére irányított teleszkópból álló monumentális installáció ideiglenes obszervatóriumként funkcionált a kiállítás idején, amellyel mi magunk is megfigyelhettük a két szín közötti árnyalat játékát. Kovács Zoltán térbeli, egymásba fonódó vektorokból felépülő szobrában az optikai csalódás és torzítás módszerével a tárgyak negyedik dimenziójú kiterjedését igyekezett leképezni.

Varga Bence olyan termékcsomagolásokat tervezett, amelyek az adott produktumot további funkciókkal látják el, segítik annak használatát. Így lett a laptop dobozából állvány, az okostelefon csomagolásából asztali tartó és hangerősítő, a tortaalátétből a torták arányos szeletekre vágását segítő eszköz. Lakosi Richárd 24 órás szerkezetű, egy mutatóval rendelkező karórakonceptiójával elmondása szerint az volt a célja, hogy

TORTA ALÁTÉT • VÁGÁSI SEGÉDLET

fotó: Berényi Zsuzsa

VARGA BENCE, grafika szak, tervezőgrafika szakirány

viselőjét a koncentrált munkavégzésre és a hatékonyabb time managementre tanítsa, ezáltal alakítva ki a legproduktívabb „daytime routine”-t.

Az emlékezet, a személyes narratívák permanens átírása, a pszichikai valóság változásai és az átalakult identitás-felfogások egyaránt megjelentek az ez évi diplomamunkákban. Metzinger Eszter egy önterapiás folyamat részeként barátaihoz, életében feltűnő személyekhez köthető emlékeit, érzelmeit, magába zárt vágyait térképezte fel és vizualizálta egy „emléktérkép” formájában. A hatalmas vázsnat betérítő, finom tollrajzzal és hímzéssel kidolgozott alakjai non-lineáris elbeszélésmódot követve meséltek el történeteket az alkotóról. Budapest sokszor lepusztult, néha-néha posztapokaliptikus hangulatot idéző régi bérházait keltette életre, lelket adva nekik rézkarcsorozatában Bocsi Eszter. Először pillantva rá az épültek homlokzatára, nem feltétlenül juthattunk el ahhoz a felismeréshez, hogy ezek a házak márpedig önálló entitások. Az épületek sokszoros újrapasztázását követően azonban egyre jobban elmosódott a valóság

fotó: Berényi Zsuzsa

és a fikció közti határ. Ezt követően már elég hamar magában az alkonyzónában találhattuk magunkat, ahol nem lett volna értelme kérdőre vonni a harmadik emeleten végigsuhanó metró relevánságát. A bizarr, kísérteties érzés Károly Kis Benedek füstöt eregető gyárakat formáló makettjeiben is megjelent, de nála a feszültség elsősorban a lágy és merev szobrászati elemek ütköztetéséből származott. A megszokott

METZING ESZTER, grafika szak, képgrafika szakirány

észlelési módokat elhagyva, az optikai csalódás és a perspektíva elcsúsztatásával vizsgálta a reális testkép jelenkori értelmezését Paráda Zoltán. Az önmagát mintázó térplasztikában a kritikai attitűdöt nem egy ideológiai vagy társadalmi kérdés mentén fogalmazta meg, hanem vizuális érzékenyítéssel próbálta újradefiniálni a magunkról történő gondolkodást. Szabó Menyhért

RAFAEL ERIK BENJÁMIN, festő szak

fotó: Berényi Zsuzsa

fotó: Berényi Zsuzsa

SZABÓ MENYHÉRT, szobrász szak

fotó: Berényi Zsuzsa

NÉMETH LÁSZLÓ, festő szak

ellenben óriási méretben újramintázott portrészobrokról készített gumilyomataival az antik görög női alakokat ábrázoló plasztikák ideális szépségeszményét vette kritikai revízió alá. Az alkotói folyamatot követően létrejövő torz, B kategóriás sci-fik kosztümjeit idéző maszkokban már semmi nyoma nem marad a görög filozófia szépségeszményének, csupán egy esetlen, szétfolyó gumidarab.

TURÓCZY TAMÁS, grafika szak, tervezőgrafika szakirány

fotó: Berényi Zsuzsa

A látványtervezők a korábbi évek hagyományait követve egy kijelölt szerző művéhez készítettek színpad- és jelmezterveket a mostani évben is. Hakkel Borbála Spiró György *Az imposztor* című drámájához összerakott díszlettervében a „színház a színházban”, illetve a hatalom és a művészet kapcsolatának problematikáját járta körül. Spiró *Koccanás* című művét cyberpunkszerű figurákkal megtöltött disztópikus környezetben játszódó bábelőadásként álmolta meg Legány Réka Tünde. Márta Barbara ugyancsak Spiró egyik, az Árpád-ház világi és vallási vezetőinek intrikáit bemutató darabjához tervezett futurisztikus és egyben groteszk jelmezeket, amelyek stílusa nagyon szépen összecseng Margaret Atwood *A szolgálólány meséje* című regényéből forgatott tévésorozat látványvilágával.

A restaurátorművész szakon idén egyedülálló módon nem csak a régmúlt megmentésre váró tárgyai kerültek gondos kezekbe. Négy diplomázó ugyanis részt vehetett Kemény György *Secco* című, 1971-ben festett legendás, a hazai underground kultúra számára ma már kordokumentumként kezelt falképének a restaurálásában.

Összefoglalásul elmondható, hogy habár a kiállítás témáit és művészi magatartásait tekintve nagyon széles spektrum rajzódott ki előttünk, a művek kvalitását, frissességét illetően mindazonáltal egy sokkal homogénebb, összetartóbb irány volt látható. Az egyetemnek azonban ideje lenne végre önvizsgálatot arról, hogy a Best of Diploma milyen szerepet tölt be a magyar kortárs képzőművészeti életben, valamint mekkora a felelőssége a fiatal művészgeneráció pályára állításában. Elindulása óta a zsűrizés struktúrájának átszervezésén túlmenően szinte alig változott a kiállítások felépítése. Ha voltak is újító kezdeményezések, hamar elhaltak. A Best of...-nak, követve a

LAKOSI RICHÁRD, grafika szak, tervezőgrafika szakirány

fotó: Berényi Zsuzsa

FRENYÓ JÚLIA, festő szak

fotó: Berényi Zsuzsa

többi művészeti egyetem példáját, végre ki kéne mozdulni ebből a kényelmi helyzetből, és túllépve az Andrássy úti épület falain, új platformokon, helyszíneken is be kéne mutatni a friss diplomásokat, mint ahogy már tették azt tavaly a szegedi REÖK-ben. Különösen értelmezhetetlen az a szituáció, hogy az MKE Képzőművészet-elmélet Tanszék 2010-es létrehozása óta egyetlen diplomaprojkttel sem képviselteti magát a Best of...-on. Néma bizakodással tölt el azonban, hogy 2018 elején Radák Esztert választották meg az MKE rektorának, akinek pályázatában több olyan terv is szerepelt, amelyek megoldást nyújthatnak ezekre a hiányosságokra, valamint biztosabb jövőképet adhatnak a hallgatók számára.

Jegyzetek

- 1 <https://willrobotstakemyjob.com/27-1013-fine-artists-including-painters-sculptors-and-illustrators>
- 2 Don Tamás: *A fiatal, pályakezdő képzőművészek integrációs lehetőségei a magyarországi kortárs képzőművészeti intézményrendszerben*. Magyar Képzőművészeti Egyetem, Képzőművészet-elmélet tanszék, Budapest, 2016.
- 3 <http://www.mke.hu/node/38292>

Emotikonok, mémek és vírusok

MOME, tervezőgrafika szak

EGED DALMA

Részlet **JÁKOB DÁNIEL** *EQUITORN*,
etikus online vírus
című diploma-
munkájából

A Moholy-Nagy Művészeti Egyetem tervezőgrafika szakán 2018-ban diplomát szerzett művészek munkáiról egységesen leolvasható egyfajta érzékenység a digitalizáció térnyerésével párhuzamosan megjelenő új etikai és morális problémákra, valamint a törekvés a legújabb technikákból adódó lehetőségek szociális és pedagógiai felhasználására.

Ez a törekvés jól látszik Jákob Bálint *EQUITORN*, *etikus online vírus* című diplomamunkáján, amely a közösségi médiateret meghatározó új mediális jelenségekkel foglalkozik. Az *EQUITORN* egy olyan online és egyszerre

etikus vizuális vírus, melynek célja a figyelemfelkeltés és a tájékoztatás. A közösségi média térnyerésével közlési eszközzé vált médiumok, mint az emotikonok, mémek, clickbaittartalmak szerepét vizsgálja a közösségi médiában, a vállalati marketingben, a propaganda vagy

Részlet **MITROI SIXTINE** *Szépség* című diplomamunkájából

manipulációs mechanizmusok működésében. A vírus a propagandamérek, a hamis hírek, a clickbaittartalmak és az ezeket követő reklámok manipulatív célokra való felhasználhatóságára és ezzel párhuzamosan a közösségi médiatérben történő kiszolgáltatottságra hívja fel a figyelmet azáltal, hogy egy pluszréteget generál a különböző online felületeken, majd eltérítésként egy tájékoztató weboldalra irányít.

A diplomamunkák között szerepel Kaszanyi Nóra *tacTiles* című projektje, amely a taktilis információfelvétel új lehetőségeivel, a tapintható írásrendszerek bővítésével foglalkozik. A diplomamunka problémája a taktilis érzékelés elhanyagolásának gondolatából indult, és célja az írástapasztalat más módjainak felmutatása. A *tacTiles* egy olyan open source edukációs segédeszköz, amely könnyebbé kívánja tenni a vak gyermekek

számára a Braille-írás elsajátítását. A projekt taktilisen érzékelhető, 3D-nyomtatással kinyomtatott képi elemekre épülő abc, amely narratívabb és ezáltal befogadhatóbb alapot nyújt elsősorban vak és gyengén látó tanulók számára.

Mitroi Sixtine diplomamunkájának alap gondolatát Naomi Wolf *A szépség kultusza* című művének *Vallás* című fejezete adta. A projekt a nőkép reprezentációjával és a különböző médiumokban betöltött szerepeivel foglalkozik. A *Szépség* tulajdonképpen egy ironikus magazin, melynek célja hogy felvilágosítsa és felhívja az olvasó figyelmét a nők helyzetére, illetve a különböző női magazinok és a bennük található hirdetések, cikkek, képek által formált, a szépségről és az ideális nőről alkotott elképzelésünk torzóságára. Az interaktív tárgynak is tekinthető magazin szövegeinek, formai elemeinek, és képi megoldásainak – mint például a tipikus, hasonló magazinokban használt betűtípusok vagy a rugalmas anyagra nyomtatott oldalak – célja, hogy interakciót kényszerítsenek ki a nézőből.

Ugrás a térbe

Az ELTE SEK képi ábrázolás szakosainak diplomakiállítására a Szombathelyi Képtárban

MISKOLCZI BERNADETT

Az egyetem végeztével számos kérdés fogalmazódik meg a hallgatókban a „hogyan továbbról”. Különösen nagy feladat, hogy hogyan tudják munkára váltani képzettségüket. Ezt a kétségekkel vegyes várakozást túlkörözi az ELTE SEK Vizuális Művészeti Tanszék képi ábrázolás szakos hallgatóinak diplomakiállítására szóló meghívó is a színes kérdőjelekkel. A hallgatók többfelé is tovább tudnak menni, gyakorlati és elméleti irányba egyaránt, mint amilyenek a tervezőgrafika, fotó, animáció, művészettörténet, dizájn- és művészetmenedzsment, dizájnelmélet, esztétika, kommunikáció- és médiatudomány, kulturális örökség tanulmányok szakirányok, de bizonyos munkákhoz a hároméves BA-képzés is elég lehet.

Akik explicit módon művészettel akarnak foglalkozni, azoknak ma már nemcsak az MKE és a MOMÉ szolgál lehetőséggel, az utóbbi években a vidéki művészeti, alkalmazott művészeti és művészetközvetítő egyetemek/szakok is kiváló eredményeket érnek el. Pécssett, Sopronban, Egerben, Kaposvárott és Szombathelyen is remek oktatói csapat működik.

Szombathelyen az egyetem (régebben Nyugat-Magyarországi Egyetem) ma az ELTE része. A Savaria Egyetemi Központ Vizuális Művészeti

Tanszékén képi ábrázolás,¹ valamint rajz- és vizuális tanár szakokon tanulhatnak a hallgatók. Az oktatók nagy része Munkácsy-díjas alkotóművész. A művészet-történészek, művészetelmélettel foglalkozók szakmai díját, a Németh Lajos-díjat többen elnyerték az itt tanító tanárok közül, így Bordács Andrea tanszékvezető és Készman József, a Ludwig Múzeum kurátora. A plasztika szak oktatója, Hübler János az Európai Fialat Művészek Biennáléján első díjat nyert, a grafikus oktató Nagy Gábor György és Kovács Péter rendszeresen szerepel a nemzetközi grafikai biennálékon.²

Régi hagyományként a tanszék végzős hallgatói a diplomamunkáikat a Szombathelyi Képtárban mutatják be. A kiállításon klasszikus műfajokkal is találkozhatunk. Cséve Krisztina idős emberekről készített hatalmas akril-olajpasztell arcképein az öregedés sablonoktól mentes ábrázolását tartotta szem előtt, Varga Péter ceruzarajzain 21. századi testképpel (tetoválás, pearcing) ruházta fel kedvenc költőit, míg a zene és képzőművészet közös halmazában élő Pintér Benjamin pengetőkből készített önarcképet. A zene és a képzőművészet kapcsolata más módon is megjelenik a kiállításon. A szintén aktívan zenélő Vörös Bianka munkáinak alapját régi, kollázszerűen összeragasztott kották képezik, amelyekre egy-egy fúvós hangszert festett úgy, hogy minden instrumentumhoz a saját szólómagának kottakollázsja került. Mindezt az egyes hangszerek zenekari pozíciójának megfelelően helyezte

NAGY EVELIN: *Labilitás a szemben*, 2018, videó

el. A zene-képzőművészet fúzió egy arculattervező projektben is megjelent. Hujbert Mátvás egy létező-működő, We Butter the Bread with Butter nevű német metalcore zenekarnak tervezett CD/DVD-borítót és pólót. A koncepció kiindulópontja és fő motívuma a *KLICKS.LIKES.FAME.GEIL!* című szám videoklipjében szereplő dinoszauruszfigura. Nagy Evelin videómunkáján a társfüggőséggel foglalkozik. A hatalmas szem pupillájában zajló párkapcsolati konfliktusokat Lord Huron zenéje kíséri.

Arculattervezést választott diplomamunkájául Siklósi Márton is, aki fiataloknak szánt, minimál dizájnnal megtervezett, *Please* márkanévre keresztelt termékek arculatát álmodta meg, melyhez következő lépésként online webshopot is létre akar hozni. Saját kedvenc tárgyait és azok stilizált képeit állította ki Varga Dávid.

Takács Szilvia a kiüresedő vidéki tájakkal foglalkozott képsorozatán. Szürke-fekete képein elhagyta a perspektívát, és a kietlenséget, az ürességet akarta érzékelteni. Szintén konkrét élményt dolgozott fel a szerb származású Hamar Alisza Jahorina: *Aleppo* című papírkollázsain a háborús pusztításokat idézte meg.

HUIBERT MÁTYÁS
arculatterve

Az alkotó személyes élménye a szerbiai háború, művein ezt vetítette rá az éppen zajló szíriai fegyveres konfliktusokra. Konkrét táj idéződik meg Petróczi Andrásné Ildikó hatalmas, többrészes festményein, melyeket régi boltíves verandája inspirált, s amit oly mértékig stilizált, hogy a végeredmény inkább absztrakt képekhez hasonlít. Különböző struktúrák jelennek meg Lukács Klaudia ipari környezet ihlette szerkezetein, melyek reflektáltak a képtár folyosóján látható Kassák-kiállításra is. A köztereken található csatornafedeleket gondolta újra Fülöp Krisztina a róluk készített gipszlenyomatokkal, melyekre a különböző társas viselkedéseket irányító, stilizált ikonokat nyomott. A kiállítás konceptuális trashmunkáját Kovács Attila készítette szándékosan esetlenül, mintegy karteziánus végkövetkeztetéssel kifaragva: Art Can Lie.

„A hallgatók a klasszikus képzést is a kortárs művészet kontextusából kapják, és a diplomakiállítás, bár fontos mérföldkő, csak egy esemény – hangsúlyozta a tanszék-vezető. – Az igazi kihívást az jelenti, hogy a művész a későbbiekben milyen intenzitással és kitartással dolgozik, milyen szenvedéllyel próbálja folytatni, amit elkezdett.”

Jegyzetek

- 1 A 2017-től a képi ábrázolás szakot képzőiskolákra névre keresztelték.
- 2 Bordács Andrea esztéta, kritikus, Gyarmati András restaurátor, Hübler János szobrász, Kelecsényi Csilla textilművész, Készman József művészettörténész, Kovács Péter Balázs grafikus, Nagy Csaba képzőművész, Nagy Gábor György képzőművész, Tóth Csaba festőművész.

Kreatív energiák

A Kaposvári Egyetem Művészeti Karának
programja

ÖSSZEÁLLÍTOTTA ERDŐS ÉVA

A Kaposvári Egyetem Rippl-Rónai Művészeti Kara a magyarországi művészeti és művészetközvetítő képzésben egyedi, a tárgyalkotó, a média- és az előadóművészeti ágakat magában foglaló szellemi-kreatív műhely. Célja hozzájárulni Magyarországon és a régió kreatív potenciáljának növeléséhez, országosan és nemzetközileg is versenyképes művészeti képzési portfóliót kialakítani.

A fotográfia szakon végzett hallgatók – a szak sajátosságaiból kifolyólag – olyan alapokkal lépnek ki a szakmai életbe, amelyekre biztosan támaszkodhatnak. Az intézmény büszke arra, hogy a végzettek jelentős része a hazai fotográfiai élet két fontos szakmai szervezetében (Magyar Fotóművészek Szövetsége és Fialok Fotóművészeti Stúdiója) is szép számmal van jelen. 2015 óta diplomamunkáikkal rendszeresen bemutatkoznak a FUGA kiállítótereiben. Szabadon és kreatívan fogják fel a fotográfiát mint médiumot és vizuális közlési formát. Reflektálnak a festészetre, a színházra és a konceptuális művészet által felvetett problémakörökre és tézisekre friss válaszokat és lehetséges megoldásokat prezentálva.

Horváth Kinga webtervezés szakirányon végzett hallgató diplomamunkájának témaválasztása tükrözte személyes érdeklődését, ugyanakkor valós megrendelésből indult ki. A létező szervezetek számára készülő, valódi megbízásokon alapuló diplomamunkák mindig izgalmas kihívást, végső felkészülést jelentenek a tanulmányok lezárása utáni szakmai életre. Így készült el az általa megtervezett Orientális Tánc- és Kulturális Egyesület weboldala. Az egyesület honlapját saját tervezésű mintákkal gazdagította, és ezzel az általa megalkotott új formavilággal készített galaplatátot, meghívót, programfüzetet és belépőt is a rendezvények számára. Balogh Bianka szintén webtervezés szakon végzett hallgató diplomamunkája egy általa megálmodott cég arculata, melynek alapötlete igen aktuális. Grafikai terveiben egy ételérzékeny vásárlók számára saját termékeket kínáló webáruházat tervezett egységes, színekkel kódolt termékskálájú csomagolástervekkel. Munkájában az egyedi vizuális megjelenés mellett nagy hangsúlyt kapott a funkcionalitás és a célközönség tájékozódásának megkönnyítése – mondta Krajnik Szabolcs adjunktus.

„Az elektronikus ábrázolás alapképzési szakon az utolsó évfolyam végeztével a következő évben. A szakon belül, képanimátor és webtervező szakirányainkon a megszerzett magas szintű szakmai tudással végzett hallgatóink megtalálhatják helyüket itthon és külföldön egyaránt. A két szakirány között kisebb átfedések is találhatóak, de

MAGYARÓSI KATA: *Agnózia*, fotográfia szak

BAKA JÓZSEF ANDRÁS: *Fordítva, részlet az animációból*

ami közös bennük, az a naprakész tudás az új média területén. A kaposvári képzés sajátja az is, hogy az intermédia független művészeti megoldásai is részét képezik az állandóan megújuló tananyagoknak, képzésnek. Ennek megfelelően foglalkozunk például interaktív installációkkal is” – fogalmazott habil. Gyenes Zsolt DLA.

A látványtervező szak (BA) idei végzősei – Bognár Eszter, Katics Veronika, Simon Ferenc, Győri Bianka, Südi Mirtill, Dorogi Panna és Viski Nóra – rendkívül tehetséges osztály voltak. Budapesten 2018-ban két nemzetközi színházi fesztiválon (a FACT-on, a Színházművészeti Egyetemen, illetve MITEM-en és Nemzeti Színházban) is bemutatták munkáikat, melynek törzsanyagát Brecht-művekhez kreált jelmeztervek és díszlettervek alkották. Az oktatás három évének átfogó tervezői tapasztalatait (színházi és mozgóképes tervezés, többféle műfaj megismerése) a színészosztályok vizsgáiban való közreműködés tervezői gyakorlatával egészítették ki. Diplomamunkájukat – széles spektrumból választva Shakespeare-től Jarryig – egyéniségükhöz, tehetségükhöz szabták. A végzős hallgatók közül négyen a szakirányú mester szakokon (MA) folytatják tanulmányaikat (Színházművészeti Egyetem, Képzőművészeti Egyetem), egy hallgató rendezőnek készül, ketten a divatszakmában, egy hallgató pedig a filmiparban helyezkedik el – nyilatkozott Pecsics Mária DLA.

A 2019-ben végző osztállyal ez évben sikeresen pályázott az intézmény, együttműködve a Képzőművészeti Egyetem Látványtervező tanszékével, a PQ (Prágai Quadriennálé) Diákszekciójának Magyarországot képviselő installációjára. A tervet Cseh Petra kaposvári látványtervező hallgató készítette.

Provokatív és sokszínű

Diplomázók az egri Eszterházy Károly Egyetem Vizuális Művészeti Intézetében

CSONTÓ LAJOS

Az Eszterházy Károly Egyetem Vizuális Művészeti Intézete a nagy hagyományokkal rendelkező egri rajztanárképzésből nőtt ki. A klasszikus szakok, a festészet és a grafika mellett média, design, mozgóképes, animációs – és az egyedülálló – természetművészeti szakon tanulhatnak a hallgatók. Az intézet szellemi műhelyé, az igényes szakmai képzés színterévé nőtte ki magát.

A tanárok aktívan segítik elő, hogy a hallgatók tágabb kontextusba helyezhessék saját munkáikat, elért eredményeiket. Ennek érdekében szakmai kapcsolatokat ápolnak hazai, határon túli, európai és távol-keleti oktatási és művészeti intézményekkel. Az együttműködéseknek köszönhetően számos hazai művésztelepre és kiállításra, nagyváradi, kolozsvári, kassai művészeti intézményekbe, valamint indiai, tajvani, indonéz, koreai és japán felsőoktatási intézményekbe jutottak el a diákok tanulni, alkotni, kiállítani. A Székelyföldi Grafikai Biennálé kiállítói között is rendszeresen szerepelnek hallgatók.

A diplomázók közül Macorling Dávid térben installált műveit és Rác Csenge finom, érzékeny módon a falvédők világát idéző, hímzéselemekkel kiegészített nyomatait érdemes megemlíteni. A természetművészetre specializálódott diákokat a természettel való harmóniát újratemtő attitűd elsajátítására ösztönzik. Az alkotói tevékenység a természettel való közvetlen fizikai kapcsolatteremtésen alapul, mely a természetes anyagokat, tárgyakat, energiákat, helyszíneket közvetlenül alkalmazza.

A műtermi munka mellett a gyakorlati órák egy része az intézettel szorosan együttműködő Farkaskő Művésztelep noszvaji barlanglakásainál zajlik, de számos más művésztelepen és természetművészeti eseményen is részt vesznek a hallgatók mind belföldön, mind nemzetközi helyszíneken. Gál Péter, Vajna Anna, Vass Balázs már második alkalommal kaptak meghívást a Nature Art Biennáléra a dél-koreai Gonjuba.

A média és design tanszéken a hallgatók a digitális illusztrációs és a tipográfiai feladatok elsajátításán túl az alkalmazott grafikai műfaj kifejezési formáira és technikai megoldásaira fókuszáló képzésben

részesülnek. Az animációs tervező hallgatók megismerkednek mind a hagyományos manuális, illetve digitális frame by frame animációval és a stop-motion technikákkal, a digitális 3D-modellező és animációs, valamint 2D–3D motion graphics technológiákkal. A webdesign szakon alkalmazzák az UX design módszereit, drótvázat készítenek, website-ok, mobilalkalmazások grafikai megjelenését tervezik meg. A szak hallgatói esetében a hároméves, személyre szabott útkeresés végeredményeit tekinthették meg a diplomakiállításon.

Fehér Gáspár *Ecopoint* című projektje az elektronikus sportrendezvények környezetbaráttá tételét tűzi ki célul, alapjaiban gondolva újra az egyes elemek funkcióit és a grafikai nyelvezetét. Fucsku Dávid provokatív üzeneteket tartalmazó plakátsorozatot készít, a néző olyan abszurd helyzetekkel találja szembe magát, amelyeket a jelen társadalom, technológia, kultúra, politika vagy akár a történelem produkál. Gulyás Attila fiktív, de annál cinikusabb *Another brandje* világmuralomra tör a nem túl távoli jövőben, míg Kozma Gábor nyomtatott és digitális világnaptárjának illusztrációi arról tájékoztatnak, hogy mely világnapot ünnepeljük. Haskó Anikó *Welcome to Night Vale* című animációja egy bizarr és szürreális történésekkel teli amerikai kisváros életébe enged betekintést. Katona Barbara *Fanomenon* című képregénye a rajongói függőség árnyoldalait mutatja be kíméletlen humorral. Szánthó Boglárka könyve, a *Mese a Napról*, gyerekeknek segít a sötétségtől való félelem leküzdésében a meseterápia eszközeivel és egy különleges nyomtatási eljárással, a sötétben világító illusztrációk alkalmazásával. Ugyancsak gyerekeknek szól Katona Ádám kiterjesztett valóságalemegekkel operáló *Bimbo-alkalmazása*.

A tervezőgrafikus-művész mesterképzés célja, hogy a BA-diplomával rendelkező hallgatók megtanulják a változásokat értelmezni, és kísérletezzenek. Az idei diplomakiállításon komplex installatív munkát hozott létre Antal Melinda, aki kis formátumú érzékeny könyvében s nagy méretű függesztett lapjain kommentálta egyszerre Stephen Hawking fekete lyukakat értelmező tanulmányát. Szemmelroth Balázs interaktív módon mutatta be egyéni fejlesztésű „variable” fontcsaládját, mely jelentős szakmai invenciónak minősül. Rudics Mónika nagy méretű, rendkívül exkluzív, kis szeralitású pop-up könyvében az angol és a magyar tipográfiai szabályokat ismerteti egyedí, kreatív eszközökkel, melyek mind egyéni kutatásának eredményei, s melyet számos szakmai oldal hozott le címéljén.

SZAJER ÁDÁM: *Egérlyukban I.*, 2018, olaj, vászon, 160×130 cm

A mozgóképművészet és kommunikáció gyakorlatközpontú, komplex szak, ahol nemzetközileg ismert tanárok – filmrendezők, operatőrök, vágók, zeneszerzők, írók, filmesztéták és kommunikációs szakemberek – tanítanak. Az elmúlt tanévben a mozgóképkultúra és médiaismeret BA-szakos diplomamunkák közül Bicsák Boglárka *Megint elfelejtettem nefelejcsot hozni* című, korábban TDK-versenyben is eredményes dokumentumfilmje érzékeny szakmaiságával, őszinte közvetlenségével emelkedik ki, míg Pelbárt Roland *A csomag* című tárgyanimációs filmje igényességével, a klasszikus és digitális animációs technikák szellemes ötvözésével tanúskodik az alkotó többirányú kreativitásáról. Rengei Máté *Shutdown* című kisljátékfilmjének operatőri kvalitásai említésre méltók, Polner Evelin pedig komoly kutatásokra alapozott *Az internet hatása a digitális benszülöttre* című, TDK-győztes dolgozatával.

VAINA RÁKHEL ANNA: *Viszony*, 2018, vegyes technika, 300×400×210 cm

Három évtized szerkezetei

Beszélgetés Waliczky Tamással kamerákról, technikáról, látásról és a Velencei Biennáléről

SOMOGYI-ROHONCZY ZSÓFIA

Még javában látogatható az idei Velencei Építészeti Biennálé kiállítása, de gondolatban már a jövő évre készülhetünk. A 58. Képzőművészeti Biennálé magyar pavilonjában Waliczky Tamás különleges kameragrafikái töltik majd meg a falakat, sőt egy külön erre az alkalomra készített prototípussal kísérletezhetnek is a látogatók. Ez alkalommal ráadásul abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy egy kis „ízeltőt” is kaphattunk a kiállítás anyagából, ugyanis július 5. és október 13. között a Molnár Ani Galéria *Kamerák és más optikai eszközök* címmel mutatta be a jövő évben nyíló kiállítás törzsanyagát a magyar közönségnek. A szemet gyönyörködtető, nyugalmat és precizitást árasztó grafikák játékra hívják nézőjüket: a képek előtt állva és a részletekben elveszve nemcsak a különleges kamerák működési mechanizmusát térképezhetjük fel. A képekhez párosított szövegek Waliczky Tamás és Szepesi Anna beszélgetését rögzítik, s a grafikák mögötti gondolatokat is bemutatják.

Grafikái a biennáléra kerülő anyagban jelentős részben fekete-fehérek. Ennek a tudatos választásnak mi a jelentősége? Mi történe, ha színese válna ez a világ?

WALICZKY TAMÁS: Életművemben változtatják egymást a színes és a fekete-fehér korszakok. Az utóbbi években több olyan munkát készítettem, ahol a színeknek fontos szerepe volt. Valószínűleg itt volt az ideje annak, hogy ismét fekete-fehér munkákat csináljak. Nagyon szeretem a

A számítógépes technika fejlődése nagyban meghatározza a grafika minőségét. Miben tudná megfogalmazni a *Masinák* elkészítése óta történt változás jelentőségét? Hová tovább?

W. T.: A jelenlegi *Kamerák*-sorozat sok szempontból hasonlít az 1989-es *Masinák*-sorozat grafikáira. Azok fekete-fehér számítógépes rajzok voltak, melyek elképzelt, nem létező gépeket mutatnak be. 1989 óta rengeteget fejlődött a számítógépes technika. Az akkori grafikus számítógép felbontása a töredéke volt annak, amivel ma dolgozhatok.

Waliczky Tamás látványterve a 2019-es Velencei Biennálé pályázatához

fekete-fehér képeket. Mindig is szerettem a korlátozásokat, mert szellemességre, találmányosságra ösztönzik az embert. Amellett ez a grafikai sorozat a fotográfia történetével is foglalkozik, márpedig ez a történet nagyrészt fekete-fehér képekből áll. Különböző ez a sorozat sem teljesen fekete-fehér, az utolsón, a 23. grafikán megjelennek a színek.

Akkoriban nem létezett olyan nyomtató, amellyel fotográfiai minőségű képeket lehetett volna készíteni számítógépes fájlból. A grafikákat le kellett fotóznom a monitorról, és utána ugyanúgy előhívni és nagyítani, mint egy analóg fotót. Ma a digitális giclée-technikával múzeumi minőségű nyomtatásokat lehet előállítani. A technika változása természetesen

Waliczky Tamás és Szegedy-Maszák Zsuzsanna

foto: Boros Géza

hatással van a művekre is, de én azért mindig igyekeztem a munkáim vizuális, képzőművészeti részére legalább akkora hangsúlyt fektetni, mint a technikaira. Ha a 80-as években készült munkáim még mindig élvezhetőek, az ennek köszönhető.

Nem tudom, hogy merre fejlődik tovább a technika. Engem például nagyon érdekelne a „digitális papír”, vagyis olyan papírra hasonlító anyag, amit lehet hajlítani, felületekre ragasztani és képes mozgóképet megjeleníteni.

A sorozat kamerái vitathatatlanul szépek is. Mennyire fontos és hangsúlyos az esztétikum, és mennyire a praktikum? Elkészíthetőek és használhatóak is lennének ezek a gépek?

W. T.: A *Kamerák* című sorozat egyik legizgalmasabb kihívása az egyensúlyozás volt a mérnöki technika és a vizuális esztétika között. Arra törekedtem, hogy az általam tervezett fényképezőgépek megépíthetőek és működőképeseek legyenek. Legjobb tudásom szerint ezeket a szerkezeteket meg is lehetne építeni, és valószínűleg működnének is. Biztosan szükség lenne változtatásokra és pontosításokra, de azt

hiszem, ezek rendesen kitalált és pontosan megtervezett szerkezetek. Még az objektíveket is igyekeztem precízen megtervezni. Másrésztől viszont képzőművészeti alkotásokat akartam létrehozni, vagyis nagyon fontos volt számomra a kompozíció, a tömegek és formák egyensúlya, a különböző szürke árnyalatok ritmusa. Amellett szerettem volna, ha a néző megérthetné a kamerák működését és funkcióját. Ezért a gépeket úgy ábrázoltam, hogy ne rejtsek el a szerkezet részleteit, inkább mutassanak meg mindent a nézőnek. Vagyis az alkatrészeket úgy terveztem meg, hogy egyrészt funkcionálisak, másrészt viszont érthető és esztétikus vizuális jelek legyenek.

A különböző kamerák manipulálják az általunk, általuk látható és láttató világot. Ez alapján a vizuális képek befolyásolják a látásmódunkat és azt, ahogy a világot érzékeljük. Véleménye szerint, ha más vizualításban nőünk fel, akkor a világ is megváltozik?

W. T.: Hogy milyen képeket készítünk a világról, az kultúrafüggő. A centrális perspektíva például a reneszánsz kultúra pontos kifejezése. A fotografiai technika fejlődése hosszú folyamat volt. Ez alatt az idő alatt számos olyan találmány létrejött, amely más irányba terelte volna ezt a fejlődést. De valamiért ezek a találmányok nem illeszkedtek az elvárásainkhoz. Ezért ezek az alternatív fejlesztési irányok eltűntek. Amilyenek mi

Waliczky Tamás látványterve a 2019-es Velencei Biennálé pályázatához

fotó: Berényi Zsuzsa

WALICZKY TAMÁS: *Flipbook kamera lucida*, 2018, komputergrafika, 60×42 cm
A Molnár Ani Galéria jóvoltából

most a fényképezőgépet ismerjük, az pontosan kifejezi a kultúránk elvárásait. Például hogy egyszerűen lehessen képet készíteni, a kamera automatikusan állítsa be az élességet, a helyes színeket, a megfelelő fényességet. A kép legyen könnyen sokszorosítható, megosztható másokkal. Könnyen elképzelhető egy másfajta kultúra, amely másfajta elvárásokkal élne, például hogy minden fotó egyedi és megismételhetetlen legyen, hogy a fotográfusnak sokkal többet kelljen az egyéniségéből és

tudásából hozzáadnia a kép készítéséhez és így tovább. Az általam elképzelt kamerák például ilyenek. Nehéz őket kezelni, komoly tudás és gyakorlat kell hozzá, szinte lehetetlen pontosan megismételni egy fotót. Ebben a sorozatban a kameratervezés alternatív lehetőségeit szerettem volna megmutatni és ezzel együtt azt, hogy a világról nem csak olyan képek készíthetők, mint amilyeneket a jelenleg elterjedt fényképezőgépek csinálnak.

A pályázat kiírásakor nem volt központi kurátori téma megadva, ez mennyiben volt hatással a koncepció kialakítására?

W. T.: Amikor Szegedy-Maszák Zsuzsannával, a kiállítás kurátorával és Szepesi Annával, aki az alkotótársam több mint harminc éve, elkezdtük megtervezni a pályázatunkat, valóban nem lehetett még tudni a jövő évi Velencei Biennálé központi témájáról. Ez egy kis bizonytalanságot jelentett, de egyben szabadságot is. A pályázat tervezésekor arra koncentrálhattunk, ami jelenleg a legjobban foglalkoztat:

fotó: Berényi Zsuzsa

WALICZKY TAMÁS: *Spiral kamera*, 2016,
komputergrafika, 60x42 cm
A Molnár Ani Galéria jóvoltából

fotó: Berényi Zsuzsa

WALICZKY TAMÁS: *Swivel kamera*, 2016,
komputergrafika, 60x42 cm
A Molnár Ani Galéria jóvoltából

a *Képzelt kamerák*-sorozatra és arra, hogy hogyan lehetne ezt a projektet a legszebben bemutatni a magyar pavilonban. A központi téma később jelent csak meg, és nagyon örültünk, amikor kiderült, hogy a mi pályázatunk jól illeszkedik hozzá.

A kiállítás részeként a látogatók is létrehozhatnak egy egyedi portrét, tehát bevonják a nézőt is az alkotási folyamatba. Mennyire tartja fontosnak a kiállításokon a látogatók aktivizálását?

W. T.: Amikor a 80-as években elkezdtem videójátékok tervezésével foglalkozni, már látszott, hogy az interaktivitás a számítógép egyik legfontosabb tulajdonsága. Aztán később a karlsruhei ZKM kutatóközpontban az egyik legérdekesebb kutatási irányunk volt az interaktivitás megjelenése a kortárs művészeti kiállításokon. Általában a nézők a passzív nézelődéshez vannak szokva

egy kiállítóteremben. Mi szeretnénk volna rábírnunk őket, hogy lépjenek valamilyen kapcsolatba a kiállított művekkel, érintsék meg az érintőképernyőt, vagy kattintsanak az egérrel, mozogjanak a mozgásérzékelő előtt. A 90-es évek elején ez nem volt egyszerű. Ma már a mobiltelefonoknak és a hasonló technológiáknak köszönhetően teljesen megszokottá vált, hogy a néző valamilyen módon interakcióba lép a kiállított munkával.

A Velencei Biennáléra egy olyan interaktív installációt hozunk létre, amivel a nézők maguk is kipróbálhatják, hogy milyen képek készíthetők az egyik általam elképzelt kamerával. Remélem, hogy élvezni fogják ezt a lehetőséget, és sok szép fotót készítenek majd ezzel az installációval.

Elérhető a biennáléiroda oldalán a pályázati anyag, megtörtént a helyszínbejárás, elkezdődött a tervezési és szervezési munka. A pályázati anyaghoz képest történt-e változás?

W. T.: A Velencei Biennáléra tervezett kiállításnak a Ludwig Múzeum a felelőse. Ez nagy segítség nekünk, mert a múzeum szakemberei támogatják a kiállítás létrejöttét. Ők szervezték a helyszíni szemlét is, ahol bejárhattuk a magyar pavilont, megnézhattuk az összes részletet, beszélhettünk a szakemberekkel a kiállítás technikai szükségleteiről meg az esetleges problémákról. Pontosíthattuk az elképzeléseinket, megvitathattuk az összes kérdést. Ennek következményeképpen átrajzoltuk, pontosabbá tettük a kiállítási terveket, kicsit módosítottunk az interaktív installáció tervein. A kiállítás lényege változatlan maradt, az eltérések nem túl jelentősek, de a számunkra ez nagy lépés volt a kiállítás megtervezésében.

A látás tipológiája

Waliczky Tamás kamerái

KASZÁS GÁBOR

Molnár Ani Galéria, 2018. VII. 5. – X. 13.

Mintha a történelem ismételné önmagát. Az 1920-as években El Liszickij és Moholy-Nagy László a látás forradalmasításának új lehetőségeit látták a fotó és a film műfajának sokszínűségében. Az új kísérletek azonban alig gyűrűztek át a progresszív képzőművészet berkeiből a tömegkultúrába. Moholy-Nagy gazdasági és kereskedelmi okokat látott abban, hogy a korszak reklám- és filmszakemberei a látás új vizuális grammatikájának kibontása helyett a hagyományos művészeti ágak – így például a festészet vagy a színház – műfaji kliséinek imitációjára használták a fotót és a filmet.

Alig hatvan évvel később Waliczky Tamás *A számítógépes művészet kiállításában* (1989) hasonló veszélyekre hívta fel a figyelmet a képzőművészetben rohamosan terjedő számítógépes képalkotási lehetőségekkel kapcsolatosan. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha az elmúlt három évtizedre visszatekintve nagyjából ugyanazokra az anomáliákra bukkanunk e téren is, mint Moholy-Nagy a film esetében. Az új képfajtáknak a hagyományos műfajok imitációjára irányuló alkalmazását talán kellőképp megvilágítják a Windows által alkalmazott „ablak”, „mappa” vagy „asztal” fogalmak. Ezek a kifejezések egyértelműen jelzik, hogy a számítógép tömeges használatát lehetővé tevő alkalmazói programok logikája nemhogy nem tudatosította az információ kezelésének és tárolásának lehetőségeit a felhasználóban, hanem épp a hagyományos, klasszikus archiválási gyakorlatot betonozták még mélyebbre a köztudatban. Bármennyire is úgy gondolták az olyan teoretikusok, mint például Kassák vagy Liszickij, hogy a kép „demokratizálódását” a fotó és a film műfaja teremti majd meg, Jonathan Crary vagy Friedrich Kittler munkássága kellő bizonyosságot szolgáltat ahhoz, hogy ez a tézis óriási tévedés volt a fotó, a film, – s talán meglehetősen lehetjük – a számítógép esetében is. Az új képtípusok nem egy egyértelmű vizuális rendszert vagy változatos képi grammatikát, végső soron pedig nem a világhoz való hozzáférés demokratikus lehetőségeit hozták be a tömegkultúrába, hanem az ellenőrzés

fotó: Berényi Zsuzsa

WALICZKY TAMÁS: *Flipbook Viewer*, 2018, komputergrafika, 60×42 cm
A Molnár Ani Galéria jóvoltából

egy tökéletesebb stratégiáját, mely az egyén és a társadalom feletti kontroll modernebb és szofisztikált megoldásaival párosult.

Igaz azonban, hogy az új képfajták hagyományos műfaji kliséket imitáló alkalmazása megkönnyíti számunkra az új technológiák használatát. Ez a kényelmes megoldás ugyanakkor el is fedí annak a tényét, hogy az új képfajták a megismerés eddig ismeretlen lehetőségeit is magukban hordozzák. Waliczky Tamás ezeknek a lehetőségeknek a felmutatására tesz kísérletet *Képzelt kamerák és más optikai eszközök* című kiállításával. Hogy a digitális képalkotás lehetőségeivel foglalkozó művész választása miért is esett épp az analóg kamerákra és

vetítőgépekre, két okból is analitikus lépésnek minősíthető. A témaválasztás egyrészt gyerekkori vonzódásának következménye, másrészt az analóg masinák a digitális képalkotás „személytelen” jellegét iktatják ki. A Waliczky által „megtervezett” és printek, animációk formájában kiállított kamerák képalkotási lehetőségei elsősorban az intuícióra és nem a végeredmény kontrolljára építenek. „Az általam tervezett kameráknál a fotográfusnak jobban kell bíznia az érzékeiben, többet kell adnia magából” – mondja a művész a kiállítás anyagát kísérelő, Szepesi Annával készült dialógusban. Az analóg mechanikus szerkezetek ugyanakkor az ember természetes fizikai adottságait is visszaállítják a képről való gondolkodás homlokterébe. Épp úgy, ahogy El Liszickij tette a „képzeletbeli tér” fogalmának bevezetésével *M. és pangeometria* (1925) című írásában.

Ez az analitikus megközelítés a képalkotás egyfajta „újrahumanizálását” szolgálja, ahol a képalkotás technológiája a kép készítőjének megérzéseihez és az ember fizikai paramétereire illeszkedik. Masináival Waliczky a megismerés nem elterjedt, alternatív lehetőségeit mutatja fel, melyek azon túl, hogy a látás új metaforáit teremtik meg, egyszerre mind a Cray és Kittler által felvázolt „látástörténetek” logikáját is zárójelbe teszik. Lényegében oda tér vissza, ahol Moholy-Nagy és El Liszickij a legnagyobb elánal dolgoztak a fotó és a film műfajában rejlő képalkotási lehetőségek kiaknázásában.

A „visszalépés” azonban nem mentes az 1920-as évektől eltelt kilencven év kritikájától sem. Waliczky a kameraszervezetek által nyújtott lehetséges látásformák sorozatán keresztül azt is bemutatja, hogy a képi megismerés történetének nem pusztán egyetlen narratívája létezik, s az adott médium lehetőségeinek sokrétű alkalmazhatóságát figyelmen kívül hagyó „evolúció” csupán

fotó: Berényi Zsuzsanna

WALICZKY TAMÁS: *Panoráma kamera*, 2016–2017, komputergrafika, 60×42 cm

A Molnár Ani Galéria jóvoltából

utólag tűnik evidens folyamatnak. De éppen annak a gondolata is felmerülhet a kamerák láttán, hogy a látás 19. században kezdődő forradalmának ma még csak egy korai stádiumában állunk, a lehetséges modellek pedig akár a továbblépés formáit is kijelölhetik az elkövetkezőkben.

A kísérletezésre, újabb masinák tervezésére, működésük animálására, esetleg kivitelezésükre pedig még bőven van lehetőség és idő. Waliczky projektje egész biztosan nem zárul le jelenlegi fázisában, hisz a művész képzelt kamerái és egyéb optikai eszközei, Szegedy-Maszák Zsuzsanna kurátorral együttműködve, az 58. Velencei Képzőművészeti Biennálén képviseli majd hazánkat.

Palermo, oh cara!

Manifesta 2018

TÖRÖK JUDIT

Palermo, 2018. VI. 16. – XI. 4.

A Manifesta, a nomád európai biennálé, amit az amszterdami születésű Hedwig Fijen művészettörténész hívott életre 1993-ban Rotterdamban, most, a tizenkettedik alkalommal Palermóban, Európa idei kulturális fővárosában kapott helyet. Nem lehet mindent felsorolni, amit az érdeklődők november 4-ig láthatnak ebben a műemlékekben amúgy is rendkívül gazdag városban. Itt csak a Manifesta alkalmából megnyitott és a kortárs művészetnek teret adó helyszíneket soroljuk fel, kihagyva a számtalan turisztikai látványosságot. (A kastélyok egy része a Manifesta után visszaszenderül Csipkerózsza-álmába.)

A Planetáris kert (A koegzisztencia gyakorlata) címmel a kurátorok Palermo jellegzetességére, a sokféle etnikumot befogadó évezreides tradíciójára utalnak, melyet az ott létrehozott gazdag botanikus kert is tanúsít, ahol a világ minden részéből ide telepített növények élnek együtt békésen. Ezt a kurátorok által elképzelt kertet három részre osztották: a *Folyamok kertjére*, az *Elszabadult helyekre* és a *Város színtereire*.

Az első útunk mindenképpen a Garibaldi Színházba vezessen, ahol megvásárolhatjuk az összes helyszínre érvényes belépőjegyet. A *Folyamok kertjéhez* tartozik a már említett botanikus kert, ahol a kortárs alkotások elképesztően sokféle érdekes növény közül bukkannak elénk. Nagy port kavart Zheng Bo kínai művész itt látható videóinstallációja, a *Szex növényekkel*. Érdemes meglátogatni Palazzo Buterát is. Ez a 17. században épült kastély a Branciforte bárók palotája volt – ahonnan egykor Tommaso di Lampedusa gyönyörködött a tengerben, és ahol jeles egyházi, arisztokrata személyiségek is megfordultak (korábban a melléképületben híres és igen frekvenciált bordély működött) – egészen a 90-es évekig, amikor egy bank székhelye lett. Az épület most új életre kel, ugyanis a jól ismert milánói Valsecchi gyűjtőházaspár vásárolta meg 2016-ban, majd hozzálátott a kastély gondos restaurálásához. Már a munkálatok alatt több kortárs alkotást mutattak be a gyűjteményből – többek között David Tremlett-, Gilbert&George-, Gerhard Richter-műveket –, erre az alkalomra pedig hat fiatal művész hozott létre helyspecifikus alkotásokat.

Palazzo Mazarino, Per Barclay installációja, HUNGART © 2018

Palazzo Forcella de Seta

Nem messze innen érdemes bekukkantani az 1300-as években épült normann–gótikus Chiaramonte–Steri-erődbe, ahol Yahun Chang művei mellett megtekinthetjük az inkvizíció alatt börtönné alakított vár falaiba vésett korabeli feliratokat, rajzokat.

Az *Elszabadult helyek* közül kiemelném a gyönyörű Forcella de Seta-kastélyt, ahol Kader Attia videóit láthatjuk, melyeket a volt gyarmatokon a mai napig előforduló visszaélésekről készített, vagy Erkan Özgen filmjét, amelyben az ISIS uralta területekről menekült iraki asszonyok vallanak a kínzatásukról, továbbá a Forensic Oceanography-csoport dokumentumait a határok titkos ellenőrzéséről. A kastély központi termében Patricia Kaeshout hatalmas sóhegye tornyosul. Az Afrikából érkezett rabszolgák legendája szerint a vízben rituális keretek között feloldott só minden fájdalmat megszüntet. Elszabadult hely még az Ajutamicristo- („Segíts engem Krisztus”) kastély, ahol Tania Bruguera kubai művésznő és más – olasz, német, amerikai, libanoni, ír, holland – alkotók mellett láthatjuk az angol James Bridle installációját is.

A *Város színterei* között említhető a Costantino-kastély, ahol a szerencsésebbek (mert sajnos csak ritkán vetítik) láthatják a Masbedo-csoport mindig izgalmas videóinak egyikét. Per Barclay fantasztikus installációját a Mazarino-kastélyban szintén érdemes megnézni: a kastély egykori istállójában sorakozó számtalan oszlop

Bábmúzeum (Museo delle Marionette), Enrico Baj műve

Palazzo Butera Fallen Fruit, Wolfgang Traeger műve

Salinas Archeológiai Múzeum

foto: Luca Zucchi

Chiesa di Santa Venera, Berlinde de Bruyckere installációja

Salinas Archeológiai Múzeum, részlet a Khaled Al-Asaad-emlékkiállításból

Still Bo Zheng videójából

Salinas Archeológiai Múzeum

Botanikus kert, Regina José Galindo Raíces, 2015

foto: Giovanni Gaggia

vetül rá a művész által létrehozott hatalmas olajtóra. Santa Venera templomában Berlinde de Bruyckere installációja kapott helyet. Szintén lenyűgöző látvány a Santa Maria delle Grazie-templomban elhelyezett fényinstalláció, a Soundwalk Collective munkája. Kár lenne kihagyni a szicíliai bábok múzeumát, ahova nemcsak szicíliai és nemzetközi iparművészek munkái zsúfolódtak be, hanem olyan modern alkotókéi is, mint amilyen Enrico Baj volt.

Nem tartozik a Manifestához két említésre méltó helyszín: az egyik a Salinas Archeológiai Múzeum, ahol termet biztosítottak a 2015-ben meggyilkolt Khaled Al-Asaadnak, a híres régésznek, a másik a Riso nevű kortárs múzeum, ahol jelenleg Gino De Dominicis és Jannis Kounellis művei is láthatók.

Méltó befejezése a palermói sétának egy pihenő az Antica Foccheria San Francesco asztalai mellett, ahol több mint kétszáz éve készítik többek között a zsemleiben felszolgált híres lépragut, a meuzát.

A Gurlitt-ügy

Egy rejtegetett gyűjtemény utóélete

SÍPOS LÁSZLÓ

Gropius Bau, Berlin, 2018. IX. 14. – 2019. I. 7.

A Cornelius Gurlitt (1932–2014) által rejtegetett műkincsek esete nemzetközi szenzációt keltett. Az idős férfi 2010-ben Münchenből Zürichbe utazott, mikor a bajor vámhatóság emberei ellenőrizték. Aktatáskájában három darab üres borítékot találtak, majd mikor még aznap este Németország felé tartott, az egyik borítékból kilenc-ezer euró készpénz került elő.¹ Gurlitt bevallotta, hogy a pénz egy Kornfeld nevű svájci műkereskedőtől származik, majd adócsalás és sikkasztás gyanúja miatt nyomozás indult ellene. Később kiderült, hogy Gurlitt münchen-schwabingi otthona a II. világháború idejéből származó időkapuszulát² rejt: egy olyan, több mint ezer darabból álló műgyűjteményt, melynek nagy részét a náciak rabolták el korábbi tulajdonosaiktól.

Cornelius Gurlitt 1932-ben született Hamburgban. Életét a műtárgyak bűvkörében töltötte: előbb művészettörténetet tanult, majd festményrestaurátori oklevelet szerzett. Szülei halála után visszavonultan „tengette” napjait „élete szerelmével”,³ az apja által hátrahagyott hatalmas műgyűjteménnyel, hogy aztán 2012 elején lakása egyik sarkában ülve nézze végig, ahogy az augsburgi ügyészség elszállíttatja a tárgyakat, melyek létezését egy életen át próbálta eltitkolni.⁴

Az ügyet 2013 novemberében a Focus magazin hozta nyilvánosságra. A Gurlitt által őrzött anyag kutatását a nemzetközileg elismert szakemberekből álló Schwabinger Kunstfund munkacsoport kezdte meg, a művek származásának felderítése a német kormány által felállított Schwabing Art Trove Taskforce feladata lett.

Miután 2014 februárjában salzburgi lakásából 238 további alkotás került elő, Gurlitt beleegyezett, hogy a megbízott munkacsoport kutatásokat végezzen, és a bizonyítottan a náciak által eltulajdonított tárgyakat az 1998-as washingtoni szerződés értelmében restituálja,

OTTO DIX: *Leány*, akvarell, színes ceruza, átlátszatlan, karcolt papíron, 52,2×35,5 cm

Kunstmuseum Bern, HUNGART © 2018

majd még ugyanebben az évben elhunyt. A halála utáni napon a Stiftung Kunstmuseum Bern bejelentette, hogy Gurlitt egyedüli örökösként a múzeumot jelölte meg. Unokatestvére, Uta Werner megtámadta a végrendeletet, mondván: Gurlitt előrehaladott kora miatt nem volt beszámítható. A müncheni bíróság a keresetet egy évvel később elutasította.

A Gurlitt család több tagja is szorosan kötődött a képzőművészethez. Cornelius Gurlitt dédapja, Louis Gurlitt (1812–1897) dán tájképfestő, szintén Cornelius nevű nagyapja építész volt. Az utóbbi egyik testvére, Fritz műkereskedő, akinek galériájában 1920 októberében Nemes Lampérth József Moholy-Nagy Lászlóval

AUGUSTE RODIN: *Guggoló*, 1882 körül, márvány, 33,5×27,5×18 cm
Kunstmuseum Bern

állított ki.⁵ Nagynénje, a fiatalon elhunyt Cornelia Gurlitt expresszionista festőművész lett, művei a kiállításon is szerepelnek.

Cornelius apja, Hildebrand Gurlitt (1895–1956) művészettörténészként az avantgárd szakértője volt, a zwickau múzeum igazgatói székéből az expresszionizmust bemutató kiállításai miatt 1930-ban távoznia kellett, műkereskedőként viszont a nemzetiszocializmus szolgálatába állt: részt vett az Entartete Kunst („elfajzott művészet”) műveleiben és Hitler tervben maradt linzi múzeuma műtárgyainak beszerzésében.

A tárlaton látható művek provenienciái arról tanúskodnak, hogy a gyűjtemény nagy része a németországi múzeumok 1937–38-ban elfajzottnak bélyegzett és lefoglalt anyagából került ki, vagy származásukat a mai napig homály fedi. Ez utóbbiak nagy valószínűség szerint a német „Raubkunst” kategóriájába esnek, azaz olyan képzőművészeti alkotások, melyektől a nemzetiszocialisták fosztották meg tulajdonosaikat Németországban és a II. világháború alatt megszállt területeken.

1939. június 30-án a svájci Fischer Galéria 125 darab, német múzeumokból származó elfajzottnak ítélt alkotást aukcionált. Hildebrand Gurlitt ezen az árverésen négy művet vásárolt (többek között Otto Mueller egy képét, melyet később visszajuttatott Németországba).⁶ Az árverés legkeresettebb darabja, Vincent van Gogh egy 1888-ból származó, Gauguinnek

dedikált önarcképe a Harvard Egyetemhez tartozó Fogg Múzeumba került. Jó néhány művet Gurlitt közvetítésével svájci intézmények vettek meg, például Franz Marc *Állatsorsok*, Lovis Corinth *Ecce homo* vagy Kokoschka *A szél menyasszonya* című, Alma Mahleret ábrázoló képét, melyek ma a bázeli Kunstmuseum tulajdonát képezik.⁷

A Gropius Bau felvázolja Hildebrand Gurlitt karrierjének fordulóit, de a tárlaton több korábbi műtárgytulajdonos – elsősorban zsidó származású műgyűjtő és műkereskedő – sorsának alakulását is nyomon követhetjük.

THOMAS COUTURE: *Egy fiatal nő portréja*, 1850–1855, olaj, vászon, 73,5×60 cm

A berlini kiállítást a témában két másik előzte meg: Bernben az *Elfajzott művészet – elkobzott és értékesített*,⁸ Bonnban *Az NS-műkincsrablás és következményei*⁹ alcímmel.

A berlini kiállítást a bonni Bundeskunsthalle munkatársai, Agnieszka Lulińska művészettörténész és Rein Wolfs, a múzeum főintendánsa rendezték. A közönség elől több évtizeden át rejtve maradt művek – festmények, grafikák és szobrok – több művészettörténelmi korszakot és stílust mutatnak be a reneszánsztól az expresszionizmusig, Dürertől Monet-ig, Cranachtól Kirchnerig. Nagy számban találunk olyan alkotásokat, melyek származására nem derült fény, mert a rájuk vonatkozó dokumentumok elkallódtak, vagy azokat az „Aktion Entartete Kunstba” bevont kereskedők tudatosan tüntették el. A művek

fotó: David Ertl, © Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH

fotó: Mick Vincenz, © Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH

Foto: Mick Vincenz © Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH

PAUL SIGNAC: *Quai de Clichy*, 1887, olaj, vászon, 46×65,5 cm

mellett számos eredeti dokumentumot és korabeli fényképet is láthatunk. Ezek mellett minden teremben nyomon követhetjük egy-egy olyan műgyűjtő, műkereskedő vagy művész sorsának alakulását, aki származása vagy a nemzetiszocializmussal való szembenállása miatt ment tönkre.

A kiállítás elején a Brücke expresszionistáinak (Ernst Ludwig Kirchner, Max Pechstein, Erich Heckel, Otto Mueller) és a Dresdner Sezession 1919 (Otto Dix, Conrad Felixmüller) művei szerepelnek, de itt láthatóak Cornelia Gurlitt grafikái is. Hildebrand Gurlitthoz különösen

közel állt az expresszionizmus: tizenegy éves korában anyjával látogatott el az első Brücke-kiállításra.

A gyűjteményben kiemelt szerepet játszottak az északról származó alkotók munkái. Edvard Munch, Emil Nolde és Ernst Barlach műveit Goebbels a 30-as évek elején az északi népies expresszionizmus megnyilvánulásaként igyekezett definiálni, 1937-ben viszont már Munch nyolcvankettő, Barlach hétszáz, míg Nolde több mint ezer művét nyilvánították „degeneráltak”. A szintén ebben a szekcióban látható Dürer- és Holbein-metszetek a náciak szemében kultikus fontossággal bírtak.

Otto Dix és Georg Grosz első-sorban a háború borzalma

és a nagyváros torz valóságát bemutató, karikatúraszerű képeik miatt kerültek tiltólistára – amúgy a 20-as években megjelent publikációiban Hildebrand Gurlitt mindkét művéssel szimpatizált. Az 1898-ban alapított Berliner Secession körébe olyan művészek tartoztak, mint Lovis Corinth, Max Liebermann vagy Käthe Kollwitz – Gurlitt a német modernnek előfutáiraiként tekintett rájuk. Műveik Dix és Grosz grafikáinak szomszédságában találhatóak.

A kiállítás kitér Hildebrand Gurlitt származására is: bár apai nagyanyja miatt az 1935-ös nürnbergi törvények értelmében „Jüdischer Mischling”¹⁰-nek számított, kitérő kapcsolatai révén a háború alatt is folytatni tudta műkereskedelmi tevékenységét, és igyekezett hasznot húzni az időközben kialakult helyzetből. Olyannyira, hogy idővel a „Sonderauftrag Linz”¹¹ főszereplőjévé lépett elő: az ő

Foto: Mick Vincenz © Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH

MAX BECKMANN: *Zandvoort Strandcafé*, 1934, akvarell, gouache, papír, 49,8×64,8 cm
Kunstmuseum Bern, HUNGART © 2018

IFJ. LUCAS CRANACH MŰHELYE: *A gyermek Krisztus a fiú Jánossal*, 1540 (?), tempera, olaj tölgyfán, 35,3×25,6 cm
Kunstmuseum Bern

Foto: Mick Vincenz © Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH

feladata volt a műtárgyak beszerzése a Führer tervezett linzi múzeumába. 1941 és 1944 között legalább háromszáz műtárgyat vásárolt 9,8 millió birodalmi márka értékben.

A háború után a Gurlittnál talált tárgyak az Egyesült Államok hadseregének ellenőreihez kerültek. A kereskedő megsemmisítette adásvételi szerződéseit, írásba adta, hogy a művek korábban nem álltak zsidó tulajdonban, és nem külföldről származnak, majd a nemzetiszocialista politika áldozatának nevezte magát, így a művek legnagyobb részét visszakapta. Karrierjét a Harmadik Birodalom bukása sem törte ketté: 1947-ben újra Feininger-, Schmidt-Rottluff-, Nolde- és Beckmann-műveket adott el, 1953-ra pedig már semmi sem emlékeztetett homályos múltjára: a Frankfurter Allgemeine Zeitung a nemzetiszocializmus alatt száműzött német művészek védelmezőjeként tekintett rá.¹²

2012-es megtalálása óta a gyűjteményből Charles Dominique Joseph Eisen két, Augustin de Saint-Aubin és Anne Vallayer-Coster egy-egy rajzának eredeti tulajdonosát sikerült azonosítani – a művek korábban a párizsi Deutsch de la Meurthe¹³ család birtokában voltak, most Cornelius Gurlitt 2012-ben elhunyt húga, Benita Renate Gurlitt lakásából kerültek elő. A mai napig négy mű tért vissza eredeti tulajdonosainak leszármazottaihoz: Max Liebermann *Két lovas a vízparton* című képe, Henri Matisse *Ülő nő* című munkája, Adolf von Menzel egy rajza és Camille Pissarro egyik festménye. A „degenerálttá” nyilvánított alkotások a német törvények szerint továbbra is a Gurlitt család tulajdonát képezik, mivel ezek eredetileg közintézményekből származnak.

A korábbi tulajdonosok legnagyobb részének kiléte máig ismeretlen, és az Endlösung hatékonysága miatt valószínűleg az is marad.

Jegyzetek

- 1 <https://www.srf.ch/kultur/kunst/wochenende-kunst/der-fall-gurlitt-die-chronologie-eines-kunst-krimis>
Utolsó megtekintés: 2018. szeptember 13.
- 2 <https://www.ksta.de/kultur/bonn-alles-ist-verda-echt-ig-27872636>
Utolsó megtekintés: 2018. szeptember 17.
- 3 Özlem Gezer: Gespräche mit einem Phantom. *Der Spiegel*. 2013. november 18.
- 4 <http://www.spiegel.de/einstages/cornelius-gurlitt-die-liebe-seines-lebens-spiegel-reportage-von-2013-a-1141018.html>
Utolsó megtekintés: 2018. szeptember 26.
- 5 http://artmagazin.hu/artmagazin_hirek/wanted-berlin.3536.html?pageid=119
Utolsó megtekintés: 2018. szeptember 26.
- 6 Georg Kreis: Die Schweiz – Markt oder Drehscheibe? In *Bestandsaufnahme Gurlitt*. Kunstmuseum Bern und Kunst- und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland GmbH, 56.
- 7 Ruth Heftrig, Olaf Peters, Ulrich Rehm: *Alois J. Schardt*. Ein Kunsthistoriker zwischen Weimarer Republik, „Drittem Reich“ und Exil in Amerika (Schriften zur modernen Kunststoriographie, Band 4). Akademie, Berlin 2013, 98.
- 8 „Entartete Kunst” – Beschlagnahme und verkauft
- 9 „Der NS-Kunstraub und die Folgen”
- 10 keverék zsidó
- 11 „Linzi különleges megbízatás”.
- 12 Georg Kreis, i. m. 65.
- 13 Henry Deutsch de la Meurthe (1846–1919) iparmágnás, a korai repülőgépteknika támogatója volt.

EMIL NOLDE: *Széles, felhős táj*, akvarell, japán papír, 34×48,3 cm
Kunstmuseum Bern

CORNELIA GURLITT: *Cím nélkül (Két nő)*, barna tinta, akvarell, papír, 19,8×28,6 cm
Kunstmuseum Bern

EMIL NOLDE: *A Fischer gyerekek*, 1926, színes litográfia, kaparásos technika japán papíron, 66,8×86,3 cm, Kunstmuseum Bern

Az ideológia présében

Szigorúan ellenőrzött nyomatok.
Magyar sokszorosított grafika 1945–1961

LÓSKA LAJOS

Miskolci Galéria, 2018. IX. 22. – XI. 25.

Idén ősszel a Miskolci Galériában az eddigi biennáléktól, triennáléktól eltérően nem kortárs nyomatokat, hanem az 50-es évek szocreál grafikáit tekinthetik meg az érdeklődők. A *Szigorúan ellenőrzött nyomatok* című tárlat képgrafikánk ez idáig feldolgozatlan, 1945 és 1960 közötti időszakát tárja a nagyközönség elé. A vállalkozás hiányt pótló; a korszak építészetével, festészetével és szobrászatával számos tárlat, valamint könyv foglalkozott, a grafikát viszont valahogy elkerülte a szakma figyelme, noha a szerzők gyakran utalnak arra, hogy az etapnak a képgrafika volt a legprogresszívabb kifejezőmódja. Ez annak volt köszönhető, hogy az ideológusok és cenzorok kamaraműfajnak tartották, valamivel szabadabban fejlődhetett, mint a fontosabbnak vélt és jobban ellenőrzött köztéri szobrászat és a festészet.

Az 1950-es években a művészetet a politika szolgálóleányának tekintették, egyfajta illusztrációs eszköznek, amely kijelölt témákat – építkezés, ipari táj, gyári munka, a mezőgazdaság kollektivizálása, a békeharc stb. – ábrázol, közben pedig a szocialista realizmus győzelmét bizonyítja a formalista és dekadens polgári irányzatokkal szemben. Az etalon a szovjet művészet volt, amire konkrétan is figyelmeztetett Révai József népművelési miniszter 1949-ben a szovjet festmények kiállításán, amikor annak megnyitóján – Batsányi után szabadon – kijelentette, hogy ezek után a magyar művészek szemüket ne Párizsra, hanem Moszkvára vessék.¹ Ezt az utasítást az illetékesek annyira komolyan vették, hogy a szovjet szocialista realista művek másolására 1951-ben önálló másoló szak életre hívását tervezték a Képzőművészeti Főiskolán.²

De térjünk vissza a kiállításhoz! A kurátor, Révész Emese a következő témakörökbe szervezte a közel kétszáz darabot számláló kollekciót: Szürrealista kísérletek: az Európai

PÁSZTOR GÁBOR: *Felvonulók*, 1950-es évek vége, színes litográfia, 370x295 mm, HUNGART © 2018

Iskola köre; Heroikus realizmus: grafika a politikai agitáció szolgálatában; Expresszív realizmus: fametszet és linómetszet; Irodalmi illusztráció; Groteszk és mágiikus realizmus; Dekoratív irányok; Modern törekvések a szürnaturalizmus jegyében; Modern törekvések az emigrációban.

Ebből az alapos válogatásból írásomban természetesen csak néhány témát tudok kiemelni. Az előzményekre való emlékezéssel, az európai iskolás művészek, Bálint Endre, Korniss Dezső, Marosán Gyula munkáival

CSÁNYI ANDRÁS: *Munkás*, 1951, papír, linóleummetszet, 410x305 mm, HUNGART © 2018

indul a kiállítás, majd a szocreál grafika alapos bemutatása következik. A témakörhöz tartozó nyomatok mellé a rendező többek között a szocialista Magyarország fejlődését megynként sorra vevő, 217 lapot tartalmazó *Felszabadulási Mappák* (1959–60) anyagából válogatott. Az egyes lapok a szocialista nehézipar, a kollektivizálás mellett agitálnak, és csak kisebb mértékben jelenik meg rajtuk a privát szféra (a tanulás, a szórakozás).

Ami a művészeket illeti, az ideológiai elvárásokat elfogadók táborában egyaránt megtalálhatók az idősebb, már a két háború között is működő grafikusok, a rézkarcoló nemzedék képviselői vagy a Római Iskola néhány volt tagja, ám a prímet kétségtelenül az 50-es években frissen végzett fiatalok viszik. A nehézipar fejlődését dicsőítik például Aszódi Weil Erzsébetnek a *Sztálinvárosi nagykohó* (1950) című és a gyári munkát, a gőzmozdonyt javító munkásokat idealizáló *Szerelőcsarnok* című (1950 k.) alkotásai. A művész az első világháború utolsó előtti évében végzett a Képzőművészeti Főiskolán Olgyai Viktor növendékeként, és már a két háború között több grafikai díj tulajdonosa volt. Narratív, igényesen megmunkált rézkarcai a magyar tájat és a paraszti életet örökölte meg, így könnyen, minden skrupulus nélkül elfogadta és biztos technikai tudással meg is valósította az új

politikától elvártakat. Ugyanez elmondható a Rudnay-tanítvány Istókovics Kálmánról is. Az 50-es években a főiskolára járó fiatalok, így Kass János, Würtz Ádám, Rozanits Tibor, akik tevékenysége majd a következő évtizedben bontakozik ki igazán, természetesen vették a korszak ideológiájának követelményeit. Csak érdekességként említem meg, hogy a múlt század legjelentősebb magyar grafikus, Kondor Béla is készített néhány tematikus karcot (*Kombájn a hevesi járásban*, 1959). Sietek viszont megjegyezni, hogy ő már az 50-es évek második felére – emlékezzünk csak a *Mennyszág meghódítása* (1957) című nyomatára – kialakította egyéni stílusát; ezen a kis méretű rézkarcon szinte minden sajátos motívuma – angyalok, a repülő szerkezetek és más gépezetek – megtalálható.

A korszak grafikáját tovább elemezve feltűnhet, hogy a mindennapi életet vagy a történelmi eseményeket didaktikusan megragadó lapok egyre sematikusabbá válnak, mintha az alkotók szocialista realizmusba vetett hite egyre inkább megrendülne, és különösen igaz lesz ez az 1956-os forradalom után. Felmerül tehát a kérdés, hogy miképpen súlyozzon a rendezés a korszak művészetében, mely lapok határozzák meg leginkább annak karakterét? A gyengébb minőségű, de az időszak szellemiségét hűen tükröző vagy a minőségesebb, a közvetlen történésekre kevésbé reagáló?

Az anyagot végignézve úgy tűnik, hogy a rendező megtalálta a középutat: a válogatásban mindkét típusú művek szerepelnek, és jól kiegészítik egymást.

Nézzünk a tézisillusztrációk után néhány általánosabb, szimbolikus alkotást is! Közülük való többek között Bernáth Aurél színes könyomata (*Téli*), amelyen téli táj fölött egy repülő varjat látunk, Hincz Gyulának a Picasso-hatást sem nélkülöző *Lap a Béke sorozatból*

GROSS ARNOLD: *Vásárban*, 1950-es évek, linóleummetszet, 298x392 mm, HUNGART © 2018

ASZÓDI WEIL ERZSÉBET: *Szerelőcsarnok*, 1950 körül, papír, rézkarc, 492×400 mm, HUNGART © 2018

(1959) című opusza. A fiatal generációhoz tartozó Feledy Gyula már direkterben utal a jóra leselkedő gonoszra *Macska és galamb* című (1959) színes rézkarcán.

A kiállítás érzékelteti a művészeket ért keleti, konkrétan kínai hatásokat is. Hozzá kell tennem azonban, hogy ezek a lapok nem a klasszikus, zen ihlette munkák szellemiségét, hanem a 20. századi Európából importált osztályharcos szemléletű modern kínai grafika hatását tükrözik. Több magyar grafikus is járt Kínában, közülük például Makrisz Zizi kísérletezett színes fametszetein a minták beintegrálásával a művészetébe.

Külön kell szólnom Szabó Vladimírről és Gross Arnoldról. Véleményem szerint az ő lapjaik a legautonómbbakk, úgy stílusosan, mint mondandójukat tekintve leginkább ők távolodnak el a szocreál kívánalmaktól. Szabó Vladimír pályája a két háború között indult. A festőként is jelentős művész nyomataival sajátos groteszk kifejezőmódot

teremtett az 50-es évek grafikájában (*Régiséggyűjtő*, 1958, *A festő*, 1959). Gross Arnoldot a nagyközönség, de a szakma is első-sorban az 1960-as évek művészenek tartja, de ez korántsem igaz. Tudnunk kell, hogy a Képzőművészeti Főiskolán 1953-ban végzett, és 1955-ben díjat nyert a Krakói Biennálén, tehát már az évtized közepén, a szocreál árnyékában létrejött, álmokat, meséket megjelenítő sokalakos, sokmotívumos, mágikus realizmushoz is kapcsolódó a stílusa. Eleinte tájakat karcolt rézbe (*Nyári délután*, 1954, *Kőrös völgye*, 1959), amelyeknek aprólékosága előrevetíti főműveinek mesevilágát. A bemutatón viszont szerepel egy kuriózum is, egy kevésbé ismert linóleummetszete, a *Vásárban* (1950-es évek).

Az anyag sokrétűségét dicséri, hogy kitekint a nyugati emigráció művészeire (Fábri Rezső, Gross Bettelheim Jolán, Zilzer Gyula), felvillantja a könyvillusztrátorok (Csanády András, Csernus Tibor, Feledy Gyula, Kondor Béla) tevékenységét is, sőt néhány lappal utal a 60-as évek nagy generációjának (Baranyai András, Major János, Maurer Dóra) indulására is.

Meg kell említenem, hogy a közeljövőben megjelenik egy, a kiállításához kapcsolódó tanulmánykötet, illetve november 8-án és 9-én tudományos konferencia foglalkozik a témával.

Jegyzetek

- 1 *Kritikák és képek. Válogatás a magyar képzőművészet dokumentumaiból 1945–1975*, 1976, Budapest, 108.
- 2 *Prakfalvi Endre – Szűcs György: A szocreál Magyarországon*, 2010, Budapest, 47.

KONDOR BÉLA: *Készülődés a forradalomra*, (Dózsa-sorozat), 1956, papír, rézkarc, 205×218 mm

Képkalkotók, helyzetek, jelenségek

A Magyar Elektrográfiai Társaság kiállítása
STEFANOVITS PÉTER

Művészetek Háza, Szekszárd, 2018. IX. 15. – X. 21.

Szerencsés esetben az emlékezés múltba nyúló tartománya az eltelt idővel arányos, vagyis az emlékező memóriája megfelelően működik, azonban a lényegyet jelentő tartalma független ettől. Ezért is érezhetünk sok évtizedet felidéző visszaemlékezéseket unalmasnak, érdektelennek. Igaz, ezt a benyomást még az emlékező előadásmódja vagy írói képességei is komolyan befolyásolhatják.

Két, szakmai szempontból indokoltnak tűnő emléket idézek fel e kiállítás kapcsán. A hazai grafikai rendezvények legpatinásabbja, a miskolci (akkor még) Országos Grafikai Biennálé zsűrijében zajló vitára gondolok, amely nagyjából 35 éve volt. Heves érvek és ellenvélemények hangzottak el, amelyek a fotográfia alapú munkákkal voltak kapcsolatosak. A hagyományokat féltők és a klasszikus technikákat használók emelték fel a hangjukat az ofset- és szitanyomatok növekvő száma láttán, azok ellenében. Érveikkel azt kívánták bizonyítani, hogy a fotó alapú munkák elterjedése idővel elsorvasztja a több száz éves múltira visszatekintő grafikai eljárásokat, és ezáltal radikális, nemkívánatos változásokat hozhatnak e műfajban. Nem ez történt, mint tapasztalhattuk.

A másik emlék Németországhoz köthető, és egy 22 évvel ezelőtti dortmundi élményhez kapcsolódik. Néhányan közös kiállításunk kapcsán a Blaue Reiter alkotóinak reprezentatív kiállítását tekintettük meg a város központjában, amire hihetetlen méretű (háromemeletes házakat beborító), színhelyes festményreprodukciók hívták fel figyelmünket. Felfoghatatlan volt számunkra ez az ismeretlen technika okozta látvány. Az örökké kísértő „lemaradéeffektus” kézzel fogható bizonyítékát láttuk benne, hiszen itthon a szerencsés kollégák a Magyarországon újdonságnak számító színes fénymásolókkal kísérleteztek akkoriban.

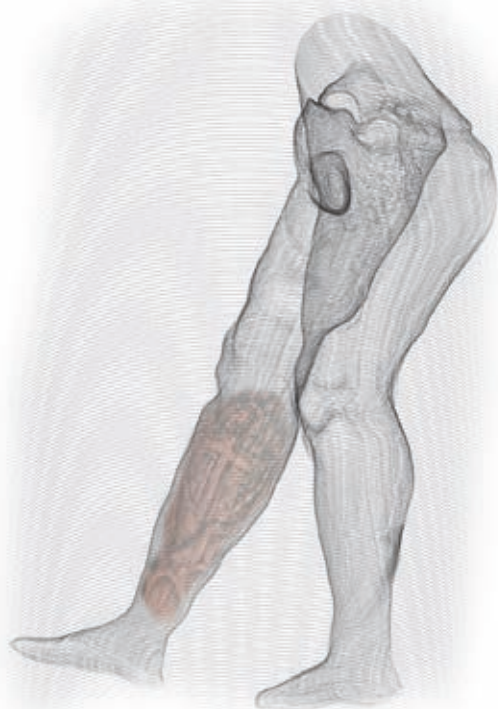
A digitális képkalkotás, valamint a nyomtatás immár 10–15 éve hazánkban is széles körben elterjedt, megfelelő áron elérhető és – megítélésem szerint – alapvető változásokat hozott a képzőművészeti életünkbe. Az alkotói oldalról szemlélve sokaknak ez a technika nyitott utat vizuális kifejezéseik megvalósítása felé, a technológiai oldal fejlesztői szemszögéből pedig azt tapasztaljuk, hogy az eszközök, de leginkább a szoftverek világában nagyságrendi szemléletváltás zajlik. Egy friss internetes anyagból idézek, melynek hatásvadász címe úgy szól, hogy *Kedves csápoktól a többfunkciós képkeretig: így változtatja meg a technológia a művészetet.* „Egy magyar vonatkozás tíz évvel ezelőttről, a Velencei Építészeti Biennálé magyar pavilonjából,

CSIKVÁRI PÉTER: *Csend*, 1996–2002, durst lambdaprint, 125×125 cm

BIESS KATALIN: *Biblia*, 2017, fotó, gyclée-nyomat, 50×50 cm

STARK ISTVÁN: *Tattoo*, 2017, c-print, 100×70 cm

ahol is az adott fizikai tér és a valós idejű digitális információk interakcióját mutatta be a kiterjesztett valóság (augmented reality) technológiáját alkalmazva. Az installációban egymástól független, úgynevezett csomópontok (node) szubjektív nézőpontként viselkedve tették lehetővé a tér szemlélését, miközben dinamikusan alkalmazkodtak a környezethez. Ez annyit jelentett, hogy a fizikai térből érkező információk (zajszint, hőmérséklet, a látogatók elhelyezkedésének sűrűsége) alapján a csomópontok megsokszorozták vagy épp elpusztították magukat, folyamatosan változó élményt nyújtva a látogatóknak.” A japán Sota Ichikawa és Kaoru Kobata, a svájci Max Rheiner és a magyar Maróy Ákos közös *Corpora in Si(gh)te* című építészeti és médiaművészeti installációjáról van szó, ahogy a Samsung adta hírül...

A Magyar Elektrográfiai Társaság kiállításán, a székszárdi kiállítótér – nem virtuális – padlóján állva néhány gondolat az itt látható művek kapcsán. A szervezők kezdeményezte *szüret* mint téma 47 alkotó 56 kiállított művét eredményezte, a szabad témából 131 művész 183 munkája kerülhetett a falakra. Nagyjából háromszorosra az ajánlott témához kapcsolódó munkák számának az úgynevezett szabad témás mű, kiegészítve azzal a szubjektív megjegyzéssel, hogy az előbbieik jó része is inkább kapcsolódik a kötetlenekhez...

KUNVÁRI JANKA: *Fényminta*, 2018, digitális nyomat, 70×50 cm

Érthető a törekvés ilyen nagy létszámú, áttekinthető kiállítások szervezői részéről, hogy valami – jó értelemben vett – témát, irányt, feladatot, szellemi gondolatkört írnak elő, nem ismeretlen ez a nemzetközi szinten sem. Igaz, ehhez partnerek is kellene, vagyis az alkotók részéről fogadókészség és elmélyültebb munka, nem a könnyebb út választása azzal, hogy majd a témához illő cím megválasztásával alkalmazkodunk a kiíráshoz.

NÉMETH GÉZA: *Portré 1.*, 2017, komputergrafika, 70×50 cm

A kiállítás gazdag képi világának kínálatát szemlélve felmerül a gondolat (és az igény is megfogalmazódik), hogy a két dimenzióban megjelenő statikus, nyomtatott munkák közül jó néhánynak erőteljesebb megjelenítését jól szolgálná az összetettebb technikát igénylő médiumok használata. Itt jutunk vissza a németországi hasonlathoz és ahhoz a felismeréshez, amivel a világ más tájain a művészek egy része rendelkezik, és ami nem más, mint a fejlett és drága technikai eszközökhöz való szabad hozzáférés.

Azonban ne legyünk elégedetlenek, és tekintsünk úgy erre az összefoglaló bemutatóra, amely sokak számára nyújt megmutatózási lehetőséget, és a MET következő munkáját dicséri azzal is, hogy a sorozatos bemutatásokat dokumentálva e műfaj magyarországi létét jeleníti meg.

A technika megléte, fejlettsége, elérhetősége sokszor hangsúlyozott gondolat ebben a műfajban, de ne gondoljuk, hogy a fejlesztők a művészek számára dolgozzák ki az új lehetőségeket... Mintegy 500 éves példaként említhetjük a Gutenberg-galaxis létrejöttét és az azt követő történéseket, a magasnyomással sokszorosított képek tömeges megjelenését, amelynek piacot teremtett e technika a könyvnyomtatás árnyékában. Alig több mint 100

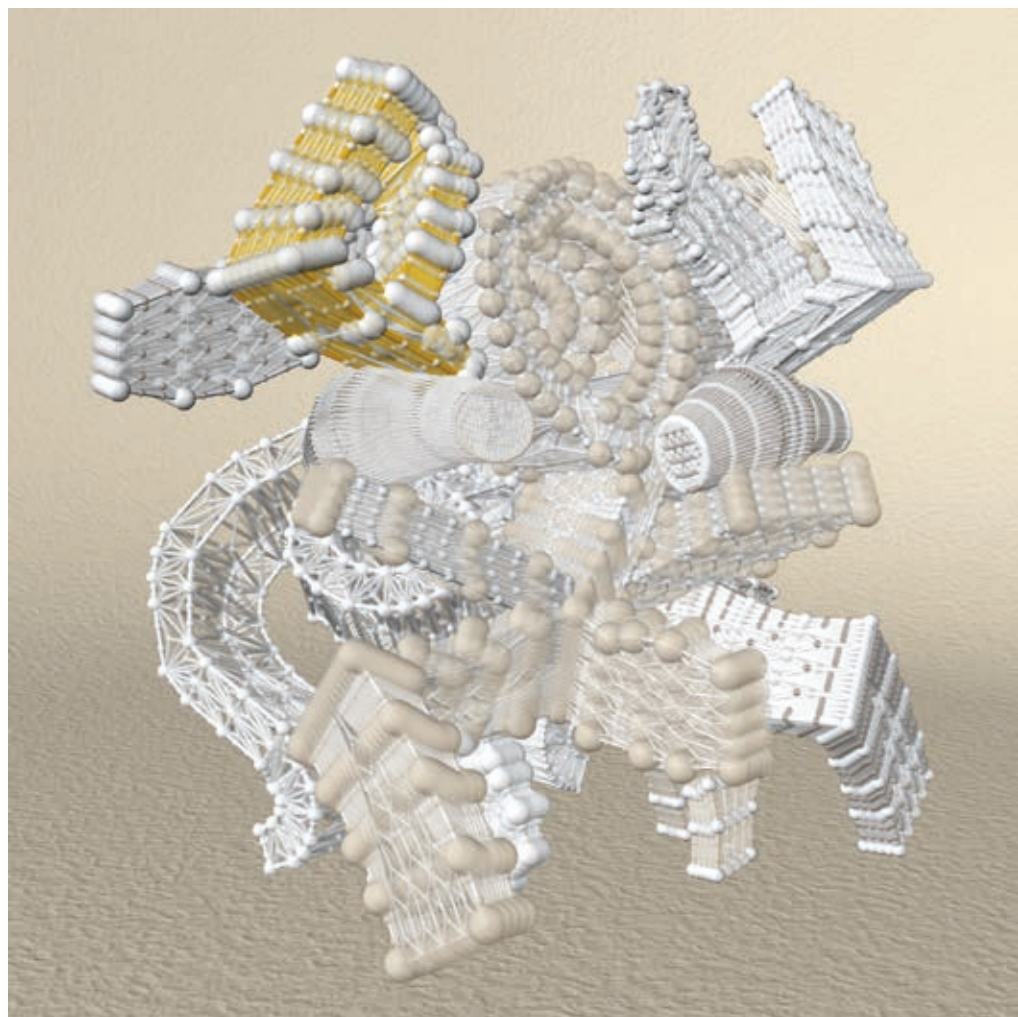
éve, a 20. század elején valósult meg a fotográfia reprodukálása az ofsetnyomtatás kialakulásával, ezzel teret nyitva a napilapokban megjeleníthető vizuális események képi sokszorosításának. Ezek a nyomdaipari technikai fejlesztések azonban kulturális, gazdasági, üzleti érdekek mentén, azokat szolgálva valósultak meg.

Napjainkban a képalkotó újítások katonai, gyógyászati, játékipari, valamint marketingpiaci fejlesztésként jönnek létre, azok eredményeit használhatjuk a digitális művészet területén. Azt azonban mindig tartsuk szem előtt, hogy a létrehozott látvány, a kép, illetve annak üzenete az elsődleges, a lényeges, amely ideális esetben bevonja a szemlélőt a szellemi közegébe. Ellenkező esetben egyre szűkülő és zártabbá váló „szakmai bemutatókká” válhatnak kiállításaink!

Végezetül képzeletbeli gyűjteményembe kilenc munkát válogattam, amelyek közül az első három letisztult egyszerűségében áll közel hozzám. Ezeket mind „meditációnak” nevezhetnénk. Alkotók és a művek címei: Biess Katalin: *Biblia*, Csikvári Péter: *Csend* és Czeizel Balázs: *Meditáció*. Az „egyéni hangok” közös elnevezéssel illetett hármasa: Kipp Éva *Kaktuszvilág*, Németh Géza *Portré* és Stark István *Tattoo* elnevezésű munkái. A harmadik csoport megnevezése „térképzések” lehetne, amelybe a következőket soroltam: Kunvári Jankát *Fényminta*, Márkus Pétert *Durga* és Mengyán Andrászt *Hasonlóságok – Különbözőségek* című művével.

Az írás a Művészetek Házában, Szekszárdon 2018. szeptember 15-én elhangzott kiállítás megnyitó szerkesztett változata.

MÁRKUS PÉTER: *Durga 2.*, 2018, digitális nyomat, 100×100 cm

Kezükkel gondolkodók

A Székely Nemzeti Múzeum kiállítása

BALÁZS SÁNDOR

Vigadó Galéria, 2018. VIII. 23. – IX. 30.

Körkép

Foto: Berényi Zsuzsa

NAGY IMRE: *A kútnál*, 1934, HUNGART © 2018

A műalkotás sosem önmagában, befogadó közegére való tekintet nélkül létezik. A festmény vagy a plasztika vagy bármely esztétikai ismérvekkel rendelkező, jellemezhető tárgy csak úgy válhat művé, ha egy adott kultúra értékközössége műalkotásként tartja számon, ha akként képes tekinteni rá. Hans Georg Gadamer kitételével élve: amennyiben a befogadó közösség feladatként tudja vállalni a műalkotást. És hogy egy közösség mit tekint művészetnek, s miként tekint annak produktumaira, az sokat elárul gondolkodásmódjáról, habitusáról, önszemléletéről, hiszen azt éli, ami benne, körülötte létező.

Székelyföld lakói mintegy másfél évszázada gyűjtik és őrzik, szemlélik és értelmezik a Gyárfás Jenő festőművész nevét viselő képtár alkotásait. Szeptember végéig hasonló lehetőség nyílt Budapest tárlatlátogatói előtt is, már ami a munkák megtekintését illeti. Ugyanis a Székely Nemzeti Múzeum régi vágya teljesült, s közel háromezres képzőművészeti gyűjteményének egy szűkebb

KORONDI JENŐ:
Éva, 1970-es évek
HUNGART © 2018

Foto: Berényi Zsuzsa

válogatása az elmúlt évszázadból, csaknem 80 műtárgy, köztük néhány plasztikai alkotás, valamint grafikai művek vendégtárlata volt megtekinthető a Pesti Vigadó galériájában *Panteon* címmel.

Bretter György, a kiváló esszéista-filozófus említi, hogy a székely ember „a spontán önkinyilvánítás, a kéz gesztusain keresztül megkerüli a magasabb elvonatkoztatásokat, és elmondja a fogalmakon kívüli cselekvésben mindazt, amit az életről csak tud.” E megállapítás valóságát a Székely Nemzeti Múzeum kiállítása s leginkább annak festészeti anyaga igazolja. A természet, a táj, a föld és az ember közelsége, együvé tartozása másutt talán kevésbé nyilvánvaló, mint ebben a térségben, Székelyföldön. A mára egyre kevésbé, ám nemrég még erős archaikus zártsággal jellemezhető vidék a szűkebben mért termőföldekkel és vad tájakkal, hegyekkel változatos képet nyújt, s ez nyilván közvetlen inspiráló forrás a képzőművészek számára. Az elgondolásában hagyományosabb világot képviselő festészeti anyag csak enyhén széttartó, többnyire a természet látványából, a székelyföldi mindennapok világából meríti témáit táj- és életképek, csendéletek formájában. Uralkodó a figurális, realista jelleg, az absztrakt művészet irányába történő elmozdulás ritkábban, inkább a plasztikai művek körében, valamint a 70-es években még fiatalabb alkotók (Bodosi Dániel, Hervai Zoltán, Kosztándi Jenő) esetében tapasztalható.

A kiállítótérben és a közlekedőtérben mintegy tematikus égtájként van jelen az a négy festett munka, amelyek jellegüknél és méretüknél fogva az egyes falsíkok középpontjában nyertek elhelyezést, mint az adott fal nem túl feszesen felfogott tematikáját reprezentáló alkotások. Az alföldi tájnak s a parasztábrázolásnak elkötelezett Koszta József *Mezőn* (1904) című munkáján két kévét kötöző nóalak jelenik meg; tőle balra Nagy Imre alkotása, *A kútnál* című (1934) látható. A mezítelen, idomait szabadon feltáró hölgy sokaság ugyan korsók társaságában jelenik meg, ám mégsem döntő, hogy vízért érkeznek, mert erőteljesebb a szinte mitologikus légkör. Mohy Sándor konstruktív hatásokat mutató *Építkezők* (1975), valamint Nagy Albert *A tiszta forrásnál* (1966) című, helyzet- vagy életkép jellegű műve a további két falsík középpontjába került. Közül pedig számosan ismert és kevésbé ismert, különböző generációkhoz tartozó művész rokon tematikájú alkotásai jelennek meg. Ám talán indokolatlan az egyes nemzedékek elkülönüléséről szólni, amikor fontosabb a szemléleti rokonság vagy erős hasonlatosság Gyárfás Jenő és Ziffer Sándor, Mattis Teutsch János és Jakobovits Miklós, Börtsök Samu és Barabás Márton, Szolnay Sándor és Varga Nándor Lajos, Mágori Varga Béla és Nagy Pál vagy Baász Imre és Cseh Gusztáv munkái között.

A festészeti anyagtól indokoltan és kényszerűen különül el, de kevésbé szerencsés módon paravánfalakon látható az a tucatnyinál alig több grafikai alkotás, amelyek között néhány kiváló darab is akad. Plugor Sándor *Tavaszi III.* című munkája klasszikus-metaforikus grafikai

fotó: Berényi Zsuzsa

ZIFFER SÁNDOR: *Nagybányai táj*, 1925, HUNGART © 2018

fotó: Berényi Zsuzsa

JAKOBOVITS MIKLÓS: *Csendélet*, 1975, HUNGART © 2018

fotó: Berényi Zsuzsna

MATTIS TEUTSCH JÁNOS: *Lélekvirág*, 1922 körül, HUNGART © 2018

gondolkodás lenyomata. Megnevezésében ugyan kitüntetetten a természetre, annak ciklikus változásrendjére utal, valójában antropomorf jellegű. A kép előterében egy férfi s egy nő alakja tűnik fel, fölöttük két együtt szárnyaló madár, míg oldalt, de kissé az emberpárba fonódva egy éppen ágaskodni készülő ló látszik, amelynek hevületét a hátán álló férfi igyekszik megfékezni. Fritz Kimm *Földművesportréja* egyszerű grafikai eszközökkel, kevésbé képes jelentőset megmutatni. Az erőteljes, kissé előrehajló férfitest visszafogott dinamikát sugároz, ugyanakkor a lehajtott fej bizonytalanságot kelt, hogy aztán az egymás felé tartó kezek kérdésességbe sodorjanak mindent.

A szobrok többségének közös jegye az egy tömbbe, egy tömbből való fogalmazás – jellegzetesen kőben és fában, noha néhány fémszobor is kiállításra került. Márkos András *Rossz anyja (Budai Ilona)* című munkáján az anyja jobb karját-öklét intőn vagy inkább fenyegetően emeli a magasba, noha a kéz nem lép ki a szobortömbből. Persze nem ettől rossz, ha rossz – akár féltő is lehetne –, hanem mert fekvő-guggolva két gyermekét tapossa. Jecza Péter *Dantei világ* és *Ikrek* című kompozíciói modernebb hangvételű képviselnek, miként Balogh Péter *Kánon* vagy Román Viktor *Attila szekere* című munkája is. Vida Géza *Eső* című alkotása magasra emelkedik, köpenyféle védi az alatta-benne meghúzódó, esőbe öltözött asszonyalakot.

Korondi Jenő *Gráciák* című domborműve nőalakjainak érzékenyen megtört teste a fény játszótere, szilvamaghoz hasonlatos fejük egyben a koronájuk. *Éva* című fémszobor a kiállított anyag talán legimpozánsabb, legmesszebb ható darabja, mivel szemléletében, alkotói felfogásában egyidejűleg hordoz a hagyományhoz, a kulturális emlékezethez visszakapcsoló mozzanatokot s egykor modernként megjelenő szobrászati megoldásokat. A szobortest középső harmadában telt, bőséget árasztó idomok fent és lent egyre letisztultabb, filigránabb formákba torkollanak, csaknem geometrikus jellegű öltönek. Nyilván szerényebb méreténél és jellegénél fogva nem kerülhetett megfelelőbb, frekvenciáltabb helyre, noha...

A tájaknak fizikai jellemzőiken túl létezik metafizikájuk, sőt génuszuk. Az útikönyvek erről nemigen tudnak szólni, kevésbé tudják láthatóvá tenni ezt. Sokkal inkább a művészetek, elsők közt is a vonalak, színek és formák nyelvén szóló képzőművészet, a festészet és a grafika vagy a formáknak teret és tömeget biztosító szobrászat. A Székely Nemzeti Múzeum válogatott kiállítási anyaga ebbe enged bepillantani: egy határon túli térség olykor kuriózumként ható génuszába, ahogyan az a képzőművészet eszközkészlete révén megmutatkozhat. Persze e tárlat nem csupán a szemlélőnek, a szemlélődésnek is szól. Többek között arra mutathat rá, hogy az anyaországbeli, egyébként is sok színben megjelenő „helyi” kultúra mellett az ország-határokon túl jelentős gyűjtemények léteznek csak

fotó: Berényi Zsuzsna

NAGY PÁL: *Tanyák*, 1970-es évek, HUNGART © 2018

részben ismert és bemutatott formában, s ezek szervesen kapcsolódnak az előbbihez. Annak mérlegelése kerülhet most terítékre, hogy milyen szerepet játszhat a jelenben-jövőben és mennyiben képes kiegészíteni, esetleg új inspirációkat nyújtani a hazai mellett a határon túli, onnan fogalmazódó magyar művészet.

A cikk megjelenését a B. Braun támogatta.

Klimt és a nők

In memoriam Gustav Klimt

HEMRIK LÁSZLÓ

Kortárs Galéria, Tatabánya, 2018. IX. 7. – X. 12.

Rögtön szabadkoznunk kell. Miért is? Mert tiszteletünket Klimt irányába – még így, száz évvel a halála után is – kiállítás formájában deklaráljuk. De miért jövök én ezzel elő? Semmiképpen nem ünneprontásként. Egyszerűen nem tudtam nem reflektálni az *In memoriam G. Klimt* című kiállítás vernissz-százán a Mester 1908-ban megfogalmazott gondolatára, ami így hangzik: „Köztudott, hogy a kiállítás műfaját korántsem tartjuk művészet és közönség eszményi kapcsolat-teremtési formájának. Nagyobb művészeti feladatok megoldása és kivitelezése például sokkal kívánatosabb volna.”

Mint az jól látható, még nem jött el Klimt óhajának ideje, a világ nem fordult ki magából, a művészet nem foglalta el a hétköznapokat, a képzőművészet legérvényesebb platformja a kiállítás maradt. Így a Klimt örökségére tett művészi reakciókat most is e jól bevált keretek között vesszük számba. Nevezett gondolatot egyébként akár egy 20. század végi teoretikus

is mondhatta volna a dekonstrukció szellemében, bár a művészet totalitásigénye korábban is létezett, sőt bizonyos keretek között meg is valósult, igaz, azok jellemzően ideológiai, politikai akaratok hozadékaként öltöttek testet – s most nem soroljuk fel a művészettörténet nagy, tömbyszerű emlékműveit az antik egyiptomi kultúrától a francia abszolutizmusig.

Klimt gondolata nagyon modernnek számított a múlt évszázad elején. Még akkor is, ha mindez Ferenc József trónra lépésének 60. évfordulójára rendezett ünnepsorozat képzőművészeti megnyitóján hangzott el. Hiszen a szecesszió Gesamtkunstwerkje, ami lokálisan csupán egy-egy épület erejéig valósult meg, azzal a szándékkal jött létre, hogy mindent eltakarjon, befedjen, új színben, pompában tüntessen fel, s történetesen Bécsben tegye ezt, ahol a kávéillat nosztalgikusan áramlik a Ringstrassén, de közben már dübörög a technikai-technológiai forradalom, elképesztő termelési eredményeket produkál az ipar, a tudomány pedig primer státuszt követel magának a megismerés terén. A város gyarapszik, hízik, munkásnegyedek épülnek a centrum körül, a világ lassan a globalizáció útjára lép,

NAGY SÁRA:

Szirének I, 2015,
olajpasztell, papír,
70×100cm

KELEMEN DÉNES LEHEL: *Femme Fatale Escort*, 2018, olaj, vászon, 57×87 cm

ám mindeközben egy pompás és dicsőséges, de meghaladni váró, elavult, hamiskás művészi attitűdöket valló monarchia egzisztál a baldachinok takarásában. Hermann Broch egyszerűen „vidám apokalipszisnek” titulálta a korszakot. (Zárójelben megjegyzendő: Bécs valószínűleg abban az időben is a világ legélhetőbb városai közé tartozott.)

Ez a titokzatos, egyszerre ésszerű, egyszerre irracionális bécsi klíma egyenesen provokálta az érzékeny tehetséget. És Klimt tágas és utópikus víziókról álmodozott: a művészet adjon új arculatot a világnak. De nemcsak a gondolatai, művészete is előremutató volt. Melankolikus, buján gyönyörű forradalma úgy tagadta meg és fedte be gyors, sietős lépésekkel a historizáló akadémiákkal valami friss, újszerű, ugyanakkor dekódolható világgal, hogy közben nem érzékeljük – innen már semmiképp – az avantgárd számos alkotójának mindent eltörölni igyekvő vehemenciáját. Pedig a műveiben már jelen van Schiele nyers kitárulkozása, de Kokoschka vad expresszionizmusa is.

Klimtben van valami túlsorduló. A szépségnek, a természetnek, a művészetnek, a szentnek és profánnak, a barbárnak és az emelkedettnek valamiféle végső állapota. Ennek az erős, egységes, összetéveszthetetlen nyelvnek sok, egymástól távol álló eredője van. Klimt virtuóz technikai apparátusa az akadémiákból ered, Ravennától a mozaikstruktúrárt, Mükénéthől

a spirálmotívumot, aranyműves apjától a nemesfém ragyogását örökölte. Bécs eleven művészeti életének az inspirációt, saját érzékenységének, zsenijének a variabilitását köszönheti. Azt gondolom, nem véletlen, hogy Klimt már életében is népszerű, korának igazi, még ha megosztó sztárja volt, aki ezt a titulust máig megőrizte, hiszen nemcsak híres galériák, gyűjtemények őrzik az alkotásait, de művei, műveinek szelleme, bája és ereje ott van az alkalmazott művészetekben, a filmben és a színházban is. Ha így vesszük, művészete mégiscsak túllépett önmagán és a kiállítás terepére.

Ha Klimt művészetének stiláris, formai és némileg szellemi vonásait érintettük, akkor feltétlenül rá kell térni primer témájára, a művészetének középpontjában álló nőre. Nem kétséges, ha művészetére gondolunk, akkor bizonyosan egy női alakra is gondolunk. A nők ilyen pozícionálása nyilván értelmezhető személyes, partikuláris vonzalomként, de legalább ennyire a 19. század végi nő ambivalens helyzeteként is. A nők megkezdik emancipációjukat, szakítanak a sztereotípiákkal, kilépnek az évszázados szerepeikből, de ez nem arat osztatlan sikert a társadalomban. Sokan nem nézik mindezt jó szemmel. A nő démonizálódik. Mindez determinálja jelenlétüket és jelentőségüket Klimt művészetében.

A nő legalább három szereposztásban lép színpadra az életműben – hogy egy jókora képzavarral éljek. A hatalmas tablókön megjelenő nőalakok a tudomány, a szellem, a létezés, a filozófiai tételek szimbolikus hordozói. Még fél lábbal benne vagyunk a romantikából kinövő borús szimbolizmusban. De a nő nem csak erős jel, ő lesz a képeken a társadalom autonóm, öntudatos polgára is, aki kifinomult érzékenységgel, bátor, tiszta tekintettel áll a kihívások elé. S végül a nő lesz a vágy titokzatos tárgya, ő a csábító és az örömet adó test,

az Erősz hírnöke, az érzékiség letéteményese. Azt is mondhatjuk, s ezzel nem hiszem, hogy túlzásokba esnénk, hogy Klimt a nőkön keresztül mondott el minden lényeges dolgot a világról.

A mostani kiállításban pedig az alkotók, akiknek majd fele nő, mondja el a gondolatait Klimtről és Klimt nőfestészetéről. Hét nagyobb csoportba soroltam a kiállításra került műveket. Ilyen esetben mindig el kell mondani, hogy a csoportosítás önkényes, jobb híján való, némileg felületi jelségeken keresztül történik, és csak a szűkös keretek miatt nincs mód árnyaltabb rendszerezésre. De ennél lényegesebb az – és ezt jelzi a kiállítás és a művészek hozzáállása is –, hogy a mindenkori kortársaknak időről időre kézbe kell venniük, ha kell, le kell porolniuk, ki kell sajátítaniuk és új dimenzióba kell helyezniük a már túlon túl jól ismert, „elhasznált” képeket, képi fordulatokat, kliséket. Hiszen csak így maradhat igazán eleven egy életmű, de maga a művészet is.

Az első általam fölrajzolt virtuális körbe azok a Klimt szellemében festett nőportrék kerülnek, melyek erőteljesen kötődnek az előképekhez, azok struktúrájához, hangulataihoz, ami nem jelenti azt, hogy ne lennének feldúsítva az alkotók saját habitusával, vérmérsékletével, friss, aktuális létélményeivel. Ide tartozónak gondolom Ambrus Éva, Ardey Edina, Ázbej Kristóf, Gáspár Annamária, Gyémánt László, Kelle Antal, Kovács Lillian, Nagy Sára, Szentessy László, Széri Varga Géza, Teplán Nóra, Vályi Anikó munkáit.

A női alak marad a középpontjában a *Nő sajátos átiratban* című fejezetben, ahol a nőkép kimozdul Klimt szorításából, és erőteljes vizuális effektek, váratlan látványok, talányok, különös környezet tűnik fel mellettük, körülöttük. Ezt láthatjuk Ács Kinga-Noémi, Bács Emese, Hegedűs 2 László, Jakobi Anna, Kelemen Dénes Lehel, Kopócs Tibor, Nagy Ágnes, Sebők Réka munkáiban.

A következő nyolc művész vezérmotívuma az erotika és a testiség. Erre az alkotói körre is jellemző a művek változatos akusztikája, hol visszafogott, hol intenzív módon kerül a tematika kibontásra. A nyolc művész: A. Bak Péter, Csatlós Asztrid, Darázs József, Egyed László, Kovács Valéria, Lévy Jenő, Nyilas Márta, Varga Bálint.

Klimt művészetéből hiányzik a nyílt, explicit humor. Viszont nagyon jól tették azok a művészek, akik kiélesítették munkáikban az iróniát: Árvay Zolta, Breznay András, Neuberger István, Szerényi Gábor.

VARGA BÁLINT: *Aglaiá*, 2016, grafit, papír, 50x70 cm

Viszonylag sokan vállalkoztak arra, hogy Klimt emlékezetét szimbolikus, ha tetszik mágikus, metaforikus természetű képekkel idézzék meg. Köztük Budaházi Tibor, Csernátony Lukács László, Gál Boglárka, Kortmann Járay Katalin, Lévai Ádám, Réti Ágnes, Sárkány Győző, Szunyogh László, Varga Bencsik József, Varga József Zsolt.

Nem lenne kortárs festészeti kiállítás, ha elmaradnának az absztrakt munkák. Esetünkben absztraktnak is ható munkáknak lehetne nevezni őket. A Klimt nőalakjait körülvevő, gyönyörű arany mozaikfelületek közvetlenségéből, a színekkel folytatott játékból, hangulatokból, érzetektől szerveződnek meg ezek az alkotások. Itt elsősorban Ásztai Csaba, Cservenka Edit, Éles Bulcsú, Feledy Gyula Zoltán, PAF, Siska-Szabó Hajnalka képeire gondolok. Őt művész, Dömötör László, Luzsicza Árpád, Pállay József, Szemereki Teréz, Varkoly László munkái pedig a popularitást, a hétköznapi, kortárs életdimenziókat kötötték össze a mester művészetével.

Mivel a kiállítás egy pályázati kiírás keretében valósult meg, vannak díjazottak is. A zsűri Nagy Sára, Kelemen Dénes Lehel és Varga Bálint munkáit találta a legértékesebbnek. Méltó helyre kerültek az elismerések, de azt hiszem, a többi művész is elismerést érdemel, ahogy Gustav Klimt – és persze maga a Művészet.

LégÁdám és LégÉva a poszt- paradicsomban

Felfedezők

VASS NORBERT

Ybl Budai Kreatív Ház, 2018. VIII. 31. – IX. 23.

Az idén megújult Ybl Budai Kreatív Házban rendezték meg a Budapest Art Mentor (BAM) első évfolyamának *Felfedezők* című bemutatkozó tárlatát. A BAM egyébként egy két félévet felölelő, új hazai pártfogóprogram, amely a magyar és a nemzetközi képzőművészeti szcéna megismerésének lehetőségét kínálja a fiatal képzőművészeknek. Alkalmat a felfedezésre. Ezúttal nekünk volt módunk megismerni a mentorált kilencek munkáit.

A megismerés és a feltérképezés fontos, a kiállítás egészét meghatározó hívószavak. A kurátor, Ferenczy Bálint az egykori gépház-kioszk épületében rejlő szimbolika lehetőségeire is ráérezve ötletesen építette fel a tárlatot, egymással több szinten is összekapcsolódó, koherens jelentéskonglomerátumot alakítva így ki a kiállítótér és a falai között megtekinthető műtárgyegyüttes között.

A pincészet katakombaszerű, boltozott helyiségei mintha az alkotási fázis intimitását imitálnák. Egy csöndes, otthonos zugot, ahol ötleteinek kidolgozásán munkálkodhat a művész, a hinterlandot, ahova az alkotó elvonulhat a gondolataival vagy a sötétkamrát, ahol először hívja elő legújabb kísérleteit.

Mátyási Péter *Tanösvénye* tulajdonképpen az egész tárlat kerettörténetére reagál. Meg-megállunk, elcsodálkozunk, továbbmegyünk – klasszikusan ez a képzőművészeti tárlatokhoz köthető megismerés útja. Bár Mátyási műanyagfóliából és ragasztócsíkokból gyúrt (így figyelmünket a környezetszennyezésre is ráirányító) light-box-hegyvonulatai szándékuk szerint az Alpokat formázzák, eszünkbe juthat róluk a távol-keleti tájképfestészeti hagyomány is. Az installáció esőbeálló szerű stációi ráadásul instant pagodákra is emlékeztetnek. Többfelé indulhatunk.

Menjünk most Horváth Lóczy Judit mosolygós-minimalista polcrendszerre felé, amelyen „alanyagokat” és „késztermékeket” egyaránt

foto: Drájkó E. Orsolya

elhelyezett. A spájzot utánzó installáción tartós élelmiszerek helyett az alkotót inspiráló kútfők – Konok- és Bak-monográfiák, illetve a szigorú absztrakciót játékosan oldó Kovásznai- és Ujházi-kötetek például – éppúgy megtalálhatók, mint a (feltehetően) hatásukra született, térbe kilépő, szemet becsapó, poposan bohó, élénk színű objektek. Élészkamrában vagyunk. Meglehetjük, milyen alanyagokat használ Horváth Lóczy Judit, de felhőbeöttyjébe, geometrialekvárjaiba,

ÁDÁM ZSÓFIA:
*Pauer-szék és
Vetületek*

dimenziókompótjába is belekóstolhatunk, közben pedig illúziótangramot játszhatunk a figuralitás előszobájában felseljő formáival.

Hajas Katinka munkája mintha közlekedőedénybe csalogatná a fényt. Finoman, csendben, természetesen teszi láthatóvá a látásunkat lehetővé tevő, az életünkben mégis láthatatlanul jelen lévő elektromágneses sugárzást.

Ádám Zsófia *Variációk Bolcsóra* című videójában zene hangjára rezgő, vásznon táncoló habgömböket látunk, amelyek a közvetítő membrán segítségével tulajdonképpen szétterítik a dallamot. A sercegő fehér felületet nézve mintha erjedni látnánk a merev melódiát. Ádám Zsófia a kottáról vesz ujjlenyomatot. *Emlékező anyag* című, immár a kiállítótér utcaszintjén látható alkotása pedig fatörzs-évvgyűrűket katalogizál. A nyomat fából lett papírlapokra kerül, de a modellül szolgáló tuskókat is látni a teremben. Előbbiek voltaképpen a pusztulás piszkozatait őrzik meg. Az *Emlékező anyag* mindazonáltal egy végtelenszer ismételhető, analóg adatvételezést valósít meg, jól illeszkedik tehát a tudományosság kritériumait játékba hívó kurátori koncepcióba.

Szécsényi-Nagy Loránd, aki csillagmozgásokat rögzít, ugyancsak analóg módszerrel a végtelent igyekszik parcellázni. Napútfotósnak mondhatnánk, hiszen lencséje távoli galaxisokat követ. Huszonnégy órás expozícióin az égtestek neonsávokat írnak a mélykék horizontra, különleges hangulatú képei a szférák keringési rendszerét vizsgálják.

Orbán Előd viszont keringési rendellenességeket tanulmányoz. *Feedback cycles* című sorozata tömlők, tömlőbilincsek és carrarai márványból kifaragott csatlakozók felhasználásával vizualizálja a lájkfüggőség kóriszméjét. Hiába kapcsolja egybe őket a klasszikus szobrászat nemes anyaga, a barkácsesztétikum világába tartozó slagok és csövek magukba zárva, üresen futnak, ez pedig mintha a közösségi oldalak virtuális terében kapott visszajelzések kiüresedését jelezné.

Gaál Kata *In.Stabil* című, a nemi szerepek ingatagságára rámutató rajztáblatriptichonja a művészettörténetben nagy múltra visszatekintő formátumot öltöztet turkálótrashbe. Az általa ábrázolt, visszacsatolást vadászó gyönyörű zombik nagyon nincsenek képből magukkal.

Szakál Éva az internetes böngésző képtalálatait absztrakt, színes négyzetekre redukáló festménysorozatát a szociális pufferként magunk köré pakolt virtualitással foglalkozik. Harsány színű, hatalmas pixelnek ható négyzögeivel a még jelen nem lévő és a már elfeledett közé eső pszeidotartományt kutatja.

Fotó: Drajkó E. Orsolva

Kiállítási enteriőr a *Felfedezők* című kiállításon (**SZÉCSÉNYI-NAGY LORÁND, SZAKÁL ÉVA, SZTEFANU MARINA**)

Sztefanu Marina *Éden* című projektje valami elveszettet próbál felidézni, amikor zömmel efemer anyagokból kísérli meg újraalkotni a teremtés hajnalának hangulatát. Különös színespapír-kreációi közé valódi növények vegyülnek, az összkép így afféle harsány, de szelíd prekolumbián extravaganciának hat. Középen meszkalintól tompa, levegő fúttá táncosfigurák – LégÁdám és LégÉva – állnak, és mintha azon tűnődnének, hogy lett légvárrá körülöttük az Édenkert.

A tárlat felvetései viszont nem légből kaptak. A *Felfedezők* aktuális kérdéseket tárgyal. Remekül megfogalmazottak a kísérőszövegek is, a textuális kulisszát azonban egy hangyányit óvatosnak, bártortalannak éreztem. Még üdítőbbnek hatott volna a kiállítótérben töltött idő, ha a saját asszociációimnak nagyobb teret hagyva járhattam volna be a tárlatot, és gondolhattam volna magam (legalább erre az időre) felfedezőnek. Másokat persze lehet, hogy épp ezek a részletes leírások igazítottak útba, úgyhogy ez apróság végső soron. A kiállítás összességében okos, profi, időszerű és friss. Irány a nemzetközi mezőny!

Kiállítási enteriőr a *Felfedezők* című kiállításon (**MÁTYÁSI PÉTER, HAJAS KATINKA**)

Fotó: Drajkó E. Orsolva

1+1 az több, mint 2

Ázbej Kristóf kiállítása

PATAKI GÁBOR

Gogol 9 Galéria, 2018. IX. 7. – X. 30.

„A művész képi darabkákból, cafatokból, a művészettörténet mindenféle apró idézeteiből forrasztja össze a képet, fuzionálva bennük így értékeset mint kevésbé értékeset.” „Egyszerűen kihasználja azt a jelen pillanatból adódó vizuális és szellemi gazdagságot, amit a művészettörténet eddig felhalmozott alkotásai hordoznak.” „Alkotói szemléletének sajátossága, hogy műveiben a »minden mindennel összefügg« filozófiai elve egyedi módon jelenik meg.”

Stílszerűen így is lehetne kezdeni, vagyis fuzionálva, remixelve az Ázbej Kristóf tevékenységéről írt kritikákat, művészettörténeti fejtegetéseket Szombathy Bálinttól kezdve Sturcz Jánoson át a Deák–Kölös-párosig. Fontosabb azonban, hogy egyszerre próbáljuk meg a művészt és alkotómódszerét elhelyezni a művészet egyetemes keretei között, s

mutassunk rá valóban egyedi sajátosságaira. Ezt akár a megállapítással is megerősíthetnénk, miszerint tevékenysége szinte gond nélkül beleilleszthető lenne az egymás mellé helyezett idézetekkel operáló művészeti alkotások hosszú sorába a késő reneszánsz Wunderkammerjeinek furcsa ötvösműveitől a 18–19. század játékos quodlibetjein át a 20. század kollázsaiig, merzképeiig, montázsaiig, a pop artig, majd a posztmodern kisajátító gesztusaiig, az appropriation artig. Másfelől viszont tény, hogy Ázbej, nagyon is egyedi módon, egy csakis rá jellemző duktsussal, önálló stíláris hangütéssel készíti műveit: fuzionizmusa nagy általánosságban megfelel ugyan a különböző ízléseket, ellentéteket ötvözni kívánó törekvéseknek, de az eredmény ezen belül félreismerhetetlenül önálló, a maga paradox módján unikális.

Pedig kizárólag „hozott anyaggal” dolgozik. A digitális alkalmazások segítségével válogat a művészettörténet különböző, neves és kevésbé ismert alkotásai közül. Nem fest, de festményeket alkot. Gyakori, tradicionális témákból és kompozíciós sémákból (például portré,

ÁZBEJ KRISTÓF: *Teremtés 2/1*, 2018, vegyes digitális technika, giclée-nyomat, Bockingford akvarellpapír

ÁZBEJ KRISTÓF: *Anya gyermekével 4*, 2018, vegyes digitális technika, giclée-nyomat, Bockingford akvarellpapír

ÁZBEJ KRISTÓF: *Kettesben 1*, 2018, vegyes digitális technika, giclée-nyomat, Bockingford akvarellpapír

férfi-nő kettős, anya gyermekével, álló alak) indul ki, gyakran ikonikus, ismert részmotívumokat felhasználva. A néző ilyenkor önkéntelenül feltörő „Aha-élményét” (hogy be tud azonosítani mondjuk egy Klimt-, Picasso-, Csontváry-részletet) szinte rögtön elnyomja az a kissé talán kellemetlen érzés, hogy mégsem mozoghatunk olyan otthonosan e művek világában.

Az ismerős töredékek ugyanis identifikálhatatlan motívumokkal párosulnak. Expresszív felületek váltakoznak naturalista részletekkel, Pollock színfröccsentései előtt Velázquez Las Meninas-ának uralkodópárja tűnik fel a tükörben, a nőalak jobbra kecses kacsó, a másik egy öregember ráncos keze. Azt kell megtapasztalnunk, hogy semmi sem végleges, mintha minden motívum készen állna az átváltozásra, a módosulásra. A filmnyelven alkalmazott áttűnések juthatnak eszünkbe az eizensteini-dovzsenkői montázs selv mellett – talán nem véletlen, hogy Ázbej pályája elején filmes kísérleteket folytatott, ahogy az sem, hogy ő az alkotója a néhány éve a Múcsarnokban is bemutatott enciklopédikus karakterű óriáskollázsnak.

Mindenképpen hangsúlyozni kell, hogy Ázbej nem a könnyebbik ellenállás felé mozog: nem persziflál, nem ironizál, semmi köze Bortnyik rosszízű „korszerűsített klasszikusainak”

poénkodó felfogásához. Minden motívumot saját helyi értékén kezel: az Arnolfini-kép gazdátlan fapapucs, Warhol paradicsomleveses konzervdoboz nem vicces, relativizáló körítésként kerül a Rembrandt- vagy Greco-átírások mellé. Jóval inkább a világ (s benne a művészet) gazdagságáról, átjárhatóságáról, civilizatorikus potenciáljáról van szó. A kultúráról, annak világképteremtő lehetőségeiről.

Ugyanis nem egyszerű reciklálás, újrahazsnosítás történik. Ázbej azon kevesek egyike, aki – pillanatnyilag – magányos, heroikus harcot vív valamiféle egyetemes, általánosabb érvényű stílus, szemlélet megteremtéséért. Azok közé tartozik, akik – a „minden mindennel összefügg” elvével csak látszólag rokon, valójában azzal diametrálisan ellentétes módon – teljes erejükkel opponálnak a „minden mindegy” álláspontját. Ő – hogy munkássága frankofil vonatkozásainak megfelelő kifejezést használjunk – malgré lui (mindennek ellenére, csak azért is) az egyetemes stílussteremtő elődök nyomdokába lépne.

Törekvése így, egyedül s akkor, amikor szinte minden tényező lehetetlenné teszi egy autonóm és homogén világképet feltételező korstílus megteremtését, szélmalomharcnak tűnhet. Ázbej azonban a Don Quijote-i mellett a münchenhauseni gesztusokat is kedveli. Ha nem megy individuális módon, hát univerzálisan csinálja. Egyszerre hagyományörző és újító, hiszen miközben övé az egész művészettörténet, a belőle választott idézetek halmazából valami többet szeretne kihozni. A tradícióhoz való viszonya alapján töröl metszett posztmodern művész lenne, lehetne, miközben nem áll a múlt század elejének utópisztikus hite által ihletett manifesztumot hirdetni, izmust, irányzatot fundálni. Alapvetően optimista töltésű fuzionizmusa a közeljövőben talán megvalósuló Tokamak-reaktorhoz hasonlóan a folyamatban szereplők külön-külön összeadódó teljesítményénél nagyobb volumenű eredménnyel számol.

Mindenesetre metanyelvi – a képzőművészet eddig megvalósult eredményein alapuló – kísérletét egyszerre világítja meg az egykori avantgárd mozgalmak visszfénye, s egyszerre nyit a digitális technika által mások számára is elérhető demokratikus távlatokat.

Jelek csillagtérképei

Verebics Katalin kiállítása

C SERHALMI LUCA

Godot Galéria, 2018. IX. 26. – X. 20.

Jelek, szimbólumok, nyomok megértése és visszaolvasása működteti a kultúrát és a civilizációt. A legalapvetőbb rendszerek is – mint a nyelv – folyton értelmezési korlátokba ütköznek, hiszen az egyes jeleknek tulajdonított értelem nem konkretizálható végérvényesen, a környezet és a szubjektum mindig át- és átalakítja azokat. Verebics Katalin legújabb alkotásain a jelek hagyományos fogalmköre kitágul. Miféle jelentéssel bírhat az, amit nem az emberi értelem hozott létre, de még csak szabványosított tartalommal sem ruházta fel? Verebics Katalin az anyajegyek mikrokozmoszát emeli ki ebből a tartományból.

VEREBICS KATALIN: *Félisten*, 2018,
olaj, vászon, vegyes technika, 90×73 cm

VEREBICS KATALIN: *075 I.*, 2018, olaj, fa, Ø 75 cm

Az anyajegyek ismerete egy másik ember testén az egyik legintimebb tudás. Amikor megjegyezzük a kézfejen, a karon vagy a

nyakon lévő anyajegyeket, majd a háton, a csípőn és a hónaljban találhatóakat. Verebics aktjain egész csillagtérképeket alkotnak ezek a pontok. Két kör alakú festményén, az *075-I* és az *075-II* címűeken (d-75cm) egy meztelen test részlete véletlenszerű kivágatban látható, ami a hajlatok kuszaságával még a testrészek azonosítását is megzavarja. A dominánsan sok anyajegy a testen mintha arra hívná fel a figyelmet, hogy egy ismert test és a személy ezek által a jelzések által is azonosítható, ezekkel igazodhatunk ki egy ismerős testen, akár egy térkép segítségével. Bensőséges titok, amelybe a kép nézője csak bepillantást nyer, a festmények az arc ábrázolása nélkül is a legintimebb personalitásról tesznek tanúbizonyságot.

Érdekes asszociációkat szülnek azok a kisebb méretű kollázsok, amelyekben frontális arcképek láthatóak az arcokon fekete pöttyökkel, mesterséges anyajegyekkel. Ezeket a furcsa pöttyöket a portrék modelljei tetszőlegesen rendezték el magukon. Mintha pont az önálló

felépítéssel mondanának el valamit a bensőről. Az arc a legbeszédesebb testrész, amelyről az illető lelkiállapotára vonatkozóan a legtöbb információ olvasható le, gondolatban ezt idézzük magunk elé, hiszen ez a legegységesebb testrész. Arcról olvasni mélyrehatóan mégis csak az illető ismeretében lehetséges. Nem véletlen, hogy a személyes kapcsolat megjelenítéséhez Verebics Katalin nem modelleket kért fel, hanem barátait, családtagjait örökítette meg. Az arc nélküli aktok intimitása és az arcokról leolvasható jelek gondolata így kontraszt nélkül egészíti ki egymást. Verebics művészetében talán a legmeghatározóbb a bensőségesség, a személyesség élménye. Sokszor dolgozik saját testének képével, ami a női test tiszta esztétizmusa mellett az ahhoz való viszonyulás folytonos vizsgálata is, az énkép és a művész mint a művészet folytonos játéka.

Nem kizárólag a bensőségességnek tekinthető jelrendszerek inspirálják Verebics Katalin művészetét: az ókori kultúrák tárgyi emlékeit is beépíti képvilágába. Az örökkévalóságnak szánt műalkotás alapvető emberi ösztönből fakad. Az üzenetet különböző szimbólumok, jelrendszerek, állandósult motívumok segítségével kívánták eljuttatni az utókornak, melyekkel saját korukban is szavak nélkül szólhattak társaikhoz. Verebics ezeket a halhatatlan motívumokat festményeken és kollázsokon egyaránt ötvözi a női test képének hús-vér mulandóságával. A régi művek idővel mégis veszítenek relevanciájukból, a jelek üzenete megkopik, a tartalom eredeti igazsága feltárhatatlanná válik, hiszen már kortársi viszonylatban is nehezen átélhetőek és megérthetőek más kultúrák gondolatai.

Verebics eddig is preferált színvilága uralja új műveit is. A fémes árnyalatok, a világos bőrfelületek, fehérek, hideg rózsaszínek közé a gyakori barna komor melegséget csempész. *Jordan-project* című új sorozatában a sötétszürke jutott meghatározó szerephez. Ezeknek a műveknek az alapja egy fotósorozat, amelyen Verebics Katalin testét holt-tengeri iszap fedi. A bemocskolódás, bemocskoltság témakörét felidézve az iszap a látható és látványos bőr elfedése által láthatatlanra vonatkozik. A *Jordan-project* kardinális vizuális élménye a foltszerűség, még ha ez nem kirívóan ütközik a sorozat eltérő médiumainál. A fényképeknél a bőr és az iszap materiális különbsége egyértelmű, így nem csak a színek képezik a foltok különbségét. A sorozat festményeinél a nagy méretű piros, szürke és fehér színfoltok dominálnak, amelyek tolaikodó látványukkal elrejtik a mögöttük húzódo arcot és embert új bőrt alkotva rajta. Verebics ugyanezzel az iszappal készített testlenyomatokat hosszú papírszalagokra, melyeken a test képét kivehetetlenül őrző foltok szinte megsértik a nemes papír szentségét, absztrakt módon is érzékletesen ábrázolva a makulátlanlanság megszűnését.

Új sorozatainak művészetének állandóan személyes jellege reflektál erre a kérdéskörre. Nemcsak a kapcsolatok, de a jelek egyéni értelmezését, a nyomok maradandóságát, a látható és láthatatlan jelzések, az olvashatóság kérdéskörét is körüljárja, hiszen minden jel és minden olvasat egyedi, ahogy az én értelmezésem is szubjektív interpretációja a nyomoknak, amelyeket Verebics a képein hagyott.

Verebics Katalin: *Kompozit I.*, 2018, olaj, vászon, vegyes technika, 90×70 cm

Verebics Katalin: *Hold*, 2018, olaj, vászon, 70×70 cm

Határ és határsértés

Gyórfy László: Bízunk az enyészetben

SIRBIK ATTILA

Várfok Project Room, 2018. VI. 15. – VII. 28.

A Gyórfyt foglalkoztató testhorror ezúttal a korai képeire jellemző olaj-vászon portré tradícióján keresztül mutálódik közéleti konnotációkat is felvető sorozattá. A *Miazma Projekt* arcképcsarnoka egy fiktív kormány tagjait kelti

éltre, amelyhez a gyakori gyermekkori múzeumlátogatások során látott névtelen katoná- és politikusportrék adták az ihletforrást a művész számára. A reprezentatív történelmi arcképfestészet anakronisztikus műfaja a rémálmok és a paranoia szűrőin keresztül áll össze egy olyan időben és térben meghatározhatatlan régió állami kabinetjének tablójává, ahol a halál nem az uralkodás végét jelzi, hanem épp az állandósult *Nekrokrácia* működésének alapfeltétele.

GYÓRFY LÁSZLÓ: *Kiváló holttest I. (Láttam Tatlint és Caldert a Pokolban közöszlőni, és nem tudtam megállni, hogy ne készítsek velük egy selfie-t)*, 2017, akvarell, papír, 70x50 cm

Bízunk az enyészetben,
kiállítási enteriőr,
Várfok Project Room

GYÖRFY LÁSZLÓ: *Mummy & Deaddy Love You Still*, 2018,
fa, fém, poliuretán műgyanta, műanyag, akril, olaj, 50×26,5×34 cm

A kifejlődni vágyó klónok és mutánsok mintha egy fertelmes folytonosságban vajúdnának, és ebben a soha meg nem szűnő állapotban nem tudnának megszületni, közben bíznak az enyészetben, mert tudják, hogy minden teljesítmény és minden kompetencia csak cselszövés. Ez a bomlásból sarjadó vitalitás. Magukat újratelemelő idegen sejtek. A genetikusok és az orvosok jól összeválogatott csapata a pulzáló paradoxon fölé hajol, összedugják fejüket, de az korántsem marad észrevétlen, és még nincsenek tisztában a jelenség következményeivel. Viszont a hit a remélt dolgok biztosítéka, a nem látható dolgok bizonyítéka, egyben rettegés az anyagon túl, ahol nem a szabadság lakozik, hanem a határ átléphetetlen vonala, ott kezdődik az ember. A határtapasztalatnál azonban sokkal fontosabb a nyitottság, amit az újraalkotott szakralitás és a kétely sugarai biztosítanak, melynek hatására a hús felszíne kiszárad, repedezni kezd, majd felhasad, az értelem konvencionális kategóriái pedig elkezdnek leomlani. A lesben álló bomlást, ami a test igazi természete, a Bataille bőrén átszivárgó, majd a levegőben vibráló miazmas kigőzölgések aurája lengi be. Immár radikális és visszafordíthatatlan döntés a diszfunkció és a káosz rendezőelve a szétbomlás hibrid esztétikájának színrevitelében. A kiindulópont a hibridizáció, a romlás pedig friss vér a megértés vámpirizmusa számára. Határra viszont éppen hogy szükség van, azokat „újra és újra át lehet lépni: a határsértés a művészet által kijelölt térben érvényes szimbolikus játék, amely nélkülözi a világ megváltoztatására irányuló naiv idealizmust.” Felvillanyozó gesztus, az ösztönszerűség extázisa, megidézett rémület, rozsdás fémekből és hulladékfából barkácsolt dekonstrukció, a monáshszerűen bezáruló nyugati ész, a dialektikus nyelv kelepccéjébe zuhant szubjektum szétrobbantása. Azáltal, hogy Györfly szétfeszíti a testről alkotott reális képünket, és egy mágikusan fiktív álvalóság felé tolja el azt, egyúttal azt is sugallja számunkra, és ezt az elmúlt években kreált hibrid lényei jól mutatják, hogy a „reálisként” is leírható humanista testkép megcsúfolása számára egy veszéllyel teli, felforgató nevetést generál, a „poén” viszont inkább valamiféle illékony tétnélküliséget sugalló fordulat: aki poénkodik, az úgy tesz, mintha megváltoztathatatlanok tartanák a klasszikus testkánont, de azért néha-néha csavar egyet az orrán – ez, vagyis Györfly esetében a mutációk egy alternatív univerzum felépítéséhez járulnak hozzá, ahol esély sincs a dialektikus visszarendeződesre.

GYÖRFY LÁSZLÓ: *Miazma Projekt – Miniszterelnök*, 2018,
olaj, vászon, 45×40 cm

Itt viszont egy újabb irányvonalról van szó, a *Miazma Projekt* figurái ugyanis már nem hibrid lények, esetükben egyetlen dolog válik visszafordíthatatlanná: nem az átrendeződes, hanem az enyészet, a bomlás ténye. A Várfok Project Roomban megrendezett *Bízunk az enyészetben* című tárlat műveiben Györfly a bomlásból sarjadó vitalitással foglalkozik a rá jellemző horrorhagyományokra épülő posztapokaliptikus antropológia mentén. Georges Bataille szerint, „bekötött szemmel nem vagyunk hajlandóak észrevenni, hogy egyedül a halál biztosítja azt a folytonos újrafakadást, amely nélkül elfogyna az élet. Nem vagyunk hajlandóak észrevenni, hogy az élet az egyensúlynak állított kelepce, az állandóság hiánya, az egyensúly folytonos megbomlása.” Györflyt fanyar „revelációjában” a gyerekkori vizuális élmények újrairása és a képzőművészet halott vagy zombifikálódott műfajainak vizsgálata érdekli – műveiben a privát képek és a hivatalos reprezentáció összemosása a legkülönfélébb médiumok révén valósul meg.

A felejtés emlékei Memories of Forgetting

KÉPEK A TERMÉSZET ÉS MŰVÉSZET KÖZÖTT
IMAGES BETWEEN ART AND NATURE

Egy fényképgyűjtemény kincsei

A felejtés emlékei. Képek a természet és művészet között

Összeállította és a bevezetőt írta Peternák Miklós

FARKAS ZSUZSA

Magyar Képzőművészeti Egyetem, 2018, Budapest, 259 oldal

A Magyar Képzőművészeti Egyetem könyvtárában őrzött több mint 12 ezer darabos fényképgyűjtemény több szempontból mintaként áll előttünk a feldolgozás, illetve az értelmezés tekintetében. Mindezt a 2016-os *Foto/Modell* kiállítás alapozta meg. A 2018-as kiállítás tovább gazdagította a tematikai rendet, hiszen többek között a monokrómia és Huszár Adolf képzeletbeli múzeuma is helyet kapott benne.

Peternák Miklós határtalan precizitással járt utána egy-egy képcsoport pontos attribúálásának, így számtalan ponton születtek új eredmények. Szerényen csak annyit állít, hogy a mai internetes világban könnyebb megtalálni a régi képek eredetét, mint korábban. Kutatásait előadásokban összegezte és tárta a média tanszék doktori iskolájának hallgatói elé. Ők reflektáltak egyes régi művek témájára vagy technikájára, így alakult ki az élő gyűjteményi rész, amelynek keretében 16 mű és alkotó mutatkozhatott be. A kötetben is kommentálhatták a fényképgyűjteményhez, az előadáshoz, a fotótörténet által felkínált problémákhoz kötődő gondolataikat.

Az előkészítő munka, a digitalizálás után az MKE összes termeiben volt látható ez a páratlan fényképezési anyag. Egykor a fényképek taneszközként, a művészeti képzés segédanyagaként szolgálták a fiatal növendékek tudásának gyarapítását. A diákok ezeken keresztül ismerték meg

a világ múzeumainak műtárgyállományát. A korai művészettörténeti szakirodalomban alkalmazott metszett és litografált illusztrációk mellett a fényképek többit, de legalábbis más mutattak meg a növendékeknek, egyfajta lexikonként álltak rendelkezésre. A pesti akadémián dolgozó tanárok vásárlásai a mai szemmel fotótörténeti értéknek nevezhető művek sorát eredményezték.

A 19. században a „természet után” kifejezés a fényképre, a készítési helyzetre vonatkozott, az ábrázolások lényege közös: a közvetlen ottlét és optikai rögzítése a fotográfián – írja Peternák. Úgy véli, hogy egy műtárgyról készült fotografikus reprodukció maga is műtárgy a mai digitális képfeldolgozás korában. Ez alapján állíthatók össze az olyan képzeletbeli múzeumok, mint Huszár Adolfé, aki a szobrász tanszék vezetőjeként gyűjtött össze műtárgyfényképeket a világ kanonizált szoboranyagáról.

A festmények és grafikák reprodukciói az MKE kollekcijában alulreprezentáltak, de például a Lotz Károly falképeiből készített vázlatok fényképei megmaradtak, azonosíthatók. A képek másik része Strobl Alajoshoz és családjához köthető, jelentős mennyiségű kép készült a családról, rokonságról, a művek készítéséről és a művekről is. Ezek egy része a korabeli magazinokban is megjelent, mert Strobl tisztában volt a sajtó és publicitás jelentőségével. Peternák Miklós fedezte fel, hogy

a gyűjteményben lapuló Heid fényképei a meztelen szobrászt ábrázolják modellként fiatal korában, Bécsben.

Az MKE eredetileg a tanítást segítő dokumentumai azért maradtak meg a könyvtár szekrényeinek mélyén, mert elavultak. Ma kincsként tekintünk rájuk. Köztük olyan érdekességre lelhetünk, mint G. M. Eckert sorozata fákról, életképekről, melyet Heidelbergben forgalmaztak 1870-ben, de a londoni világiállítás színterétől a piramisokig, Jeruzsálemtől Amszterdamig tárnak elénk a fényképezés korai időszakában készített képek. Josef Wlha képrendelő katalógusa, amely 1893-ban Bécsben jelent meg, megmutatja, hogy egy-egy fényképész vagy kiadó hogyan kínálta eladásra képeit.

Az említett felvételek egy ideig meghatározták a látás kultúráját, később a szakirányú képzések számára maradtak meg egyfajta kultúrtörténeti rekvizitumként. A fotótörténet ritkaságai: Gloeden aktjai, Darwin könyvének illusztrációi, Anschutz pillanatfelvételei, Muybridge mozgáskísérleteinek 1878-as kiadású nyomtatott képei Székely Bertalan megjegyzéseivel ellátva szintén megtalálhatóak a kötetben. A Czeizel Balázs tervezte, szép kiállítású könyv ízelítőt ad a 19. századi fényképezésről, feltárul egy zárt, mára már kevésbé ismert világ, melynek nem könnyű az olvasata.

Utak az olvadáshoz

A kettős beszéden innen és túl.
Művészet Magyarországon 1956–1980

Szerkesztette Hornyik Sándor, Sasvári Edit és Turai Hedvig

SIMON BETTINA

Vince Kiadó, 2018, Budapest, 384 oldal

A kettős beszéden innen és túl című sokszerzős tanulmánykötet témája egy olyan művészeti korszak, amely a művészetről való beszédet is megváltoztatta, a kiadvány egyik alappillére pedig, hogy a neoavantgárd művészet nem talált nálunk közönségre a maga idején. Mostanában viszont rendszeressé vált a korszak művészetének tudományos tárgyalása, ezért a témában jártas olvasó egy újabb könyvnél kevésbé arra lesz kíváncsi, hogy milyen újraolvasni a már megismert történeteket, inkább arra, hogy az eddigiekhez képest milyen új megközelítéseket ismerhet meg.

Az alcímben megadott tér- és időkoordináták kapcsolatot teremtenek azokkal az összefoglalásokkal, amelyek ugyanennek a korszaknak a művészetét tárgyalják hasonló logika alapján szerveződve, de több földrajzi egységet átfogva. A kötetben – annak ellenére, hogy a latin-amerikai és kelet-európai művészet párhuzamainak egyik szakértője, Klara Kemp-Welch is szerepel a szerzők között – nem történik meg a hazai neoavantgárd művészet globális diskurzusba helyezése. György Péter szavait olvasva válik érthetővé ez a döntés: „a kettős beszéd [...] eltérő

módon működött az egyes országokban”. A kettős beszéd olyasmi, amit a neoavantgárd művészet nem csinál – írja Sasvári Edit. Ezt az értelmezést zárójelbe helyezve, a kettős beszéd Hornyik Sándornál az értelmezés kerete, amelyen belül a művészeknek valamilyen pozíciót kellett felvenniük a szocialista kultúrpolitika erőterében. Ez a keret egyszerre érezte hatását kívül és belül.

A két állítás között csak látszólagos az ellentmondás. A kettős beszéd mellett a neoavantgárd művészet meghatározása is dialogikusan bontakozik ki. Több helyen is megidéződik a dematerializációs elmélet (Lippard–Chandler), és összhangba kerül a jugoszláv neoavantgárdot kutató Ljuljana Kolešnik meghatározásával, aki szerint a neoavantgárd művészet „a műalkotás anyagiségének feladása”. Dobó Gábor és Szeredi Merse Pál a diszkontinuitás felől közelítik meg a 20. századi művészet történetét, ahol eleve kizárható az egységes elbeszélés, és a Kassák Lajossal kezdődő klasszikus avantgárdig nyúlnak vissza. Ebből is látható, hogy a kötet alcímében meghatározott időkeretet a szerkesztők nem kezelték szigorúan.

Egy olyan sokszerzős tanulmánykötetnek, amilyen *A kettős beszéden innen és túl*, nem lehet feladata, hogy kizárólag új történeteket meséljen el, ahogyan amiatt sem érheti a kiadványt kritika, hogy a tanulmányokban tárgyalt némely esetben ismétlődnek. Az '56 után kezdődött politikai olvadás többször is szerepel a kötetben, és élénken felidéződik Konkoly Gyula hiper-mangánnal megszórt, jégből készült *Emlékműve* kapcsán. Vizionálható egy 1980-nal kezdődő tanulmánykötet is, amely a Kürti által a tanulmánya végén kijelölt folytatással, a részvételi művészeti gyakorlattal kezdődne.

Robin Williams **AUGUSTE RODIN** A *gondolkodó* című szobrával

fotó © Arthur Grace, a Sotheby's jóvoltából

Megnyílt Skócia első designmúzeuma

A londoni V&A Múzeum komoly ambíciókkal működik az 1852-es megalapítása óta. Szemléletükön most sem változtattak, megnyitották új, északi állomásukat, a V&A Dundee-t. Az épület felülete Északkelet-Skócia rétegzett sziklát idézi. Az építésznek, Kengo Kumának ez az első megvalósult projektje Nagy-Britanniában. A nagy méretű, 1100 négyzetméteres galériában különböző kiállítások, köztük a londoni V&A válogatott tárlatai is szerepelnek majd, míg a galéria kisebb osztásában egy 300 darabból álló állandó tárlat lesz látogatható, amely a skót design történetét mutatja be.

A szeptember 15-én megnyitott V&A Dundee épülete

Kalapács alatt egy eklektikus gyűjtemény darabjai

A Sotheby's aukciósház október 4-én értékesítette a színész és komikus Robin Williams, valamint egykori felesége művészeti gyűjteményét. Számos különleges darabbal találkozhatott, aki részt vett az aukción, hiszen képzőművészeti munkák, filmgyűjtemények, órák, designtárgyak és sportrelikviák is árverezésre kerültek. A tételek közt szerepelt Niki de Saint-Phalle több munkája, Banksy *Boldog helikopterek* című műve és Muhammad Ali dedikált boxkesztyűje is. Az előzetes becslések 3,3 és 4,7 millió dollár közötti értékesítési összeget állapítottak meg, amelyről a színész családja úgy döntött, hogy a jótékonyági szervezeteknek adományozza, illetve egy ösztöndíjalapot létesít a Juilliardon.

A Ráth György-villa a Városligeti fasorban

A kortárs művészet méltó helye

A Cartier Alapítvány egy új, az eddigieknél is hatalmasabb kiállítótér megnyitását tervezi Párizsban a régóta üresen álló Louvre des Antiquaires épület átvételével. A terveket Jean Nouvel készíti. Az intézmény várhatóan 2024-ben nyílik majd meg, és a város egyik legnagyobb művészeti tere lesz. Az alapítvány elnöke, Alain-Dominique Perrin szerint a létesítmény 65 ezer négyzetméternyi kiállítási területtel fog rendelkezni, amelyben állandó gyűjteményeknek is helyet kíván adni, stúdiókkal és mozival kiegészülve.

Louvre des Antiquaires épülete, Párizs

Forrás: Wikipedia

Régi fényében pompázik az újra megnyílt Ráth György-villa

Az elmúlt hetekben adták át a Városligeti fasorban található felújított impozáns villák egyikét, amelynek tulajdonosai az Iparművészeti Múzeum első főigazgatója, Ráth György és felesége voltak. A 190 éve született műgyűjtő otthonában saját képtár és egy historizáló ebédlő is helyet kapott. Az épületben a lakberendezésé volt a főszerep a 1900-as évek elején – ez most sem változott, mert az Iparművészeti Múzeum rekonstrukciójának ideje alatt a villa ad otthont a szecessziós gyűjtemény kiemelkedő darabjainak, a mintegy 600 műtárgynak. *A mi szecesszióink* címmel megnyílt kiállításon megcsodálhatunk Zsolnay kerámiákat, Gallé és Tiffany üvegeket, de Lalique ékszereket is.

Designgördeszkát a falra vagy az utcára!

A MoMa eddig is élen járt a designtermékek forgalmazásában, de a mostani együttműködés különösen gyümölcsözőnek tűnik, hiszen nem más kértek fel tervezőnek, mint Yayoi Kusamát. A 89 éves japán művész kedvelt fekete és sárga vagy piros és fehér színkombinációival megfestett tárgyak darabja 200 dollárba kerül. A gördeszkán azonnal tovább is gurulhatunk, de dísz tárgyként is használhatjuk. Az időzítés valószínűleg nem véletlen: a 2020-as tokiói olimpián debütáló gördeszkázást mint olimpiai sportágat népszerűsítik az akcióval.

Forrás: Artforum

ROBERT VENTURI: A Vanna Venturi-ház, Philadelphia, 1964

Robert Venturi

Robert Venturi 1925–2018

93 éves korában elhunyt az amerikai posztmodern építészet egyik legnagyobb ikonja, Robert Venturi. A tervező, tanár és teoretikus – és szintén híres felesége, Denise Scott Brown – vezető szerepet töltött be a 20. század építészetének formálásában. Szellemes írások és tanulmányok szerzője – többek között az *Összettség és ellentmondás a modern építészetben* címmel jelent meg híres könyve. Javaslatát, mely szerint szét kell szedni, majd újra kell konstruálni az épületeket, hogy azok így új kontextusba kerüljenek, számos vitát váltott ki az építészek körében.

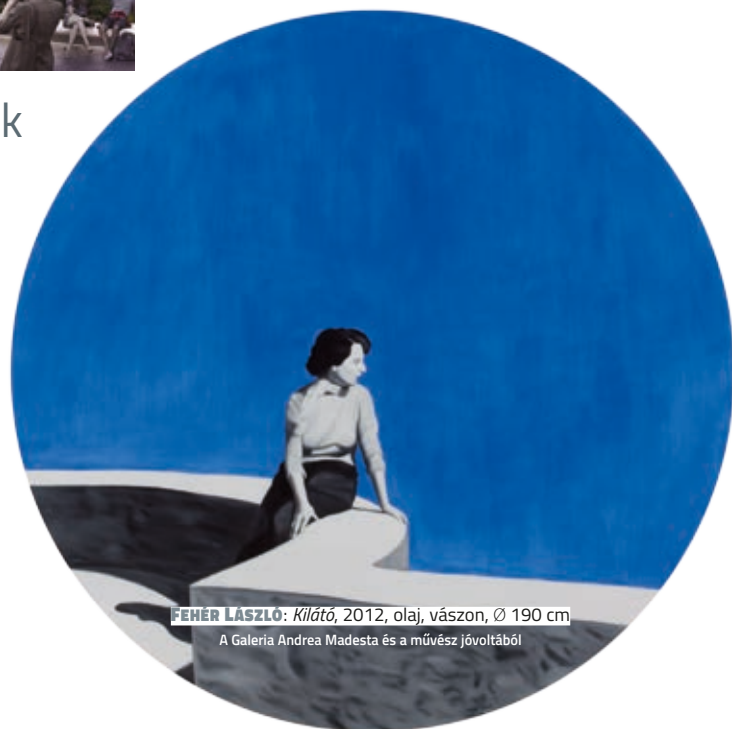
A Foster & Partners és Carlos Rubio terve

Bővül a Prado

Sztárépítészek dolgoznak a madridi Prado új bővítésén, amelynek munkálatai már jövőre elkezdődnek, és a tervek szerint 2022-ra fejeződnek be. A kiírt pályázaton Norman Foster és Carlos Rubio munkáját választották ki, akik egy 17. századi épülettel kötik össze a már meglévő szárnyat, így bővítve további 2500 négyzetméterrel a Prado alapterületét. A beruházás 40 millió euróból, vagyis közel 13 milliárd forintból fog megvalósulni, amelynek 75 százalékát a spanyol költségvetés finanszírozza, a fennmaradó összeget pedig a múzeum saját forrásokból fedezi.

Metafizikus terek

Fehér László először mutatkozik be önálló kiállítással a regensburgi Galerie Andrea Madestában: a *Metaphysical Spaces* (Metafizikus terek) című tárlaton mintegy harminc alkotás szerepel. A metafizikus terek kifejezés a műveket jellemző ambivalenciára utal. Az alkotások kiindulópontja egy színmezőkre és vonalrajzra épülő redukált formanyelv, amely kifinomult és sokrétű festői struktúráként jelentkezik. Az egyes képelemek mintegy ingadoznak az absztrakció és a szinte fotórealisztikus hűségű figuráció között. Amikor Fehér a képformátum megválasztásakor a tondóhoz nyúl vissza, akkor a klasszikus festészet technikáit és komponálási módjait is újra gondolja a jelen összefüggésében.

FEHÉR LÁSZLÓ: *Kilátó*, 2012, olaj, vászon, Ø 190 cm
A Galeria Andrea Madesta és a művész jóvoltából

Egymás közt

Túry Mária és Kádár György emléktárlata

BALÁZS SÁNDOR

Galéria Lénia, 2018. IX. 15. – X. 15.

Last minute

Nehezen elképzelhető helyzet, hogy két alkotóművész egy térben, egy műteremben végezze alkotótevékenységét. Részben egymás hatása alatt, egymás inspiráló, megtermékenyítő közelében, másrészt egymás integritását, ha tetszik magányát elkerülhetetlenül sűrűlve – noha nyilván valamelyest szeparáltan és mindenképpen külön világba építkezve, abba költözve, oda visszavonulva.

Tárgyak egy műteremből címmel Túry Mária és Kádár György festőművészek életművéből válogat a Lénia Galéria. Az alkotások az életművek egyetlen, noha kiterjedt szegmensét mutatják meg a 60-as, 70-es, 80-as évekből, az alkotópálya középvidékéről. A munkák tematikai közép-pontja a csendélet, amely mindkét alkotó életművében domináns szerepkörben jelent meg olykor egymáshoz közeli, mégis eltérő

TÚRY MÁRIA: Székek, 1960, olaj, vászon, 41,5×43,5 cm

KÁDÁR GYÖRGY: Poharas csendélet (Vörös-kék csendélet), 1962, olaj, farost, 45×100 cm, HUNGART © 2018

stilisztikai jegyek kíséretében. Láthatjuk, hogy ez a műfaj milyen sok szálból fonódott szövetté, markánsan egyéni jelleget biztosítva az alkotásoknak.

Hogy az alkotó akkor is magából építkezik, önképét formálja képpé, amikor reáliákat helyez maga elé, azokat rendezi a műalkotás előszobájába, ennek több kiváló példája is látható e tárlaton. Az oldottabban, lágyabban konstruktív Túry Mária *Székek* című alkotása rejtelmek, háttérutalások megnyilatkozása. A két, egymáshoz közeli színtartományban

tartott, tolakodón a kép előterébe nyomuló szék csaknem szétfeszíti a képteret. Mögöttük változatos színekben még több szék tűnik fel, az enyhén perspektivikus megjelenés, a kompozíció rendje a végtelen sokaság érzetét ébreszti, amely a mélységben felnyitott, világos tónusokba veszik. E képtárgyakhoz nem csupán funkciót rendel képzeletünk – hogy emberek ülnek, netán trónolnak rajtuk –, de felerősödik státuszjel voltuk, szimbolikus-metaforikus töltetük.

Kádár György alkotásainak némelyike mintha kollázsolás eredménye volna (*Vörös-kék csendélet* vagy a *Csendélet két dióval*), noha olajjal festett munkákról van szó. A különböző színben feltűnő mezők síkréteggént rakódnak egymásra, hogy találkozásaiuk vonalában élesen elváljanak.

Hasonló benyomást kelt a *Poharas csendélet*. Egzakt, egyszerű, ridegséget árasztó komor kép, amely egyidejűleg több nézetből, mi több, eltérő térhelyzetekben, megsokszorozódó mélységi terekben mutatja a furcsa élekkel felruházott poharakat s a rájuk mintegy pressziót gyakorló kancsót. A kép törvényt sugall, de rögtön meg is kérdőjelezi annak hatályát, mivel a vonalak és az árnyékok különböző terek jelenlétére vonatkoznak. E kép nem nézhető gyanútlanul vagy önfeledten. Mintha nem csupán egy csendélet megjelenítése munkálkodott volna az alkotó elképzelései között, hanem társadalmi-emberi vonatkozások, viszonyok feltérképezése, a képtárgyakban megnyíló szimbolikus tartalom.

Átfedések

Öt kelet-európai festő munkái

SINKÓ ISTVÁN

Glassyard Galéria, 2018. IX. 6. – X. 6.

GENTI KORINI: *Structure Nr. 2*, 2017.
olaj, vászon, 160×120 cm
A Glassyard jövőtábol

Fenyvesi Áron kurátor izgalmas válogatást mutat be a Glassyard Gallery termeiben lengyel, cseh, román és albán festők munkáiból. A zömmel a 30-as éveikben járó alkotók szakmai elkötelezettsége az absztrakció hibridizációja – ahogy Fenyvesi fogalmazza meg a kapcsolódási pontokat –, azaz a századelő cseh, lengyel és orosz avantgárdjának képi világa kerül átértékelésre, ugyanakkor felidézésre is.

A Kupka, Larionov, Malevics, Strzemiński nevével fémjelzett kelet-európai geometrikus absztrakt szellemisége ott lebeg az alkotók művei felett. Közülük a legdominánsabb, hazánkban is ismert kiállító a cseh Vladimír Houdek, aki most kis méretű montázképeket és néhány hatalmas geometrikus művet mutat be a galéria termeiben. A groteszk – neodadaista felfogású – szürke, zöld, kék árnyalkatú munkákban az emberi arc és a geometria, a kubisztikus forma talál egymásra. A hatalmas

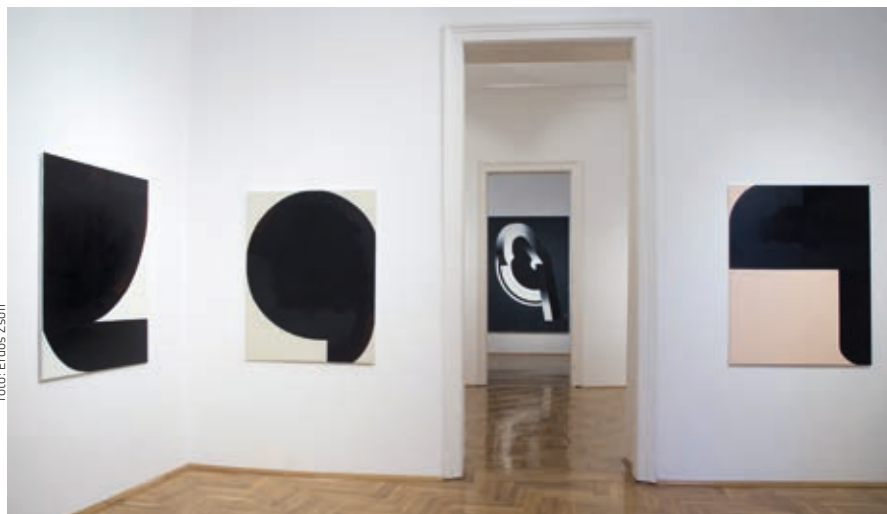
papír alapú vagy vászon festményeken az op-art hatását is megidézi az alkotó. Az absztrakció térbeliségben is feldolgozható, megjeleníthető. Felénk domborodó félhengerhullámok, a sötét háttérből mintegy kubista Caravaggio-kép hatását keltő gigantikus formák ejtik ámulatba a nézőt. Komoly felfedezése a tárlatnak az albán Genti Korini, aki a posztkommunista Albánia posztmodern építészetének bűvöletében (ahogy Fenyvesi Áron a festő munkásságának inspirációs forrását kifejti) színes geometrikus formák összeépítésével, valóban városképekhez, épületszerkezetekhez vagy fantáziaépítészeti művekhez hasonló festményeket állít ki a tárlaton.

Agata Bogacka lengyel festőnő a kubista – sőt, art decós – elemekkel jelentkező festményén a faktúra és a forma egységét vizsgálja. További munkáin átfedésekben festi le a valóságos elemeket. Ezek nyomokban felfedezhetők maradnak önarcképváriációin, és néha Birkás Ákos tojássorozatának végtelenségig egyszerűsödő arcformáit idézik. A hajmotívum azért itt is fellelhető, mellesleg festészettechnikai problémákat is felvet.

A román Maxim Liulca és a lengyel Karolina Bielawska hasonló utat járnak be, mindketten az amerikai absztrakt expresszionizmus geometriába hajló vonulatát (Kline-t, Motherwellt, Clyfford Stillt) idézik meg. Erőteljes, széles ecsetkezelés, a foltok dominanciája, sötét-világos ellentétek és a részekben felbukkanó élénk színek mutatják, hogy elődeik stílusjegyei felhasználásával miként építik képi világukat.

Az egymásra utaló és a múlt klasszikus modernjeire reflektáló alkotói magatartás köti össze az alkotói gondolatot, az öt művész munkássága így lesz koherens egészé. Fenyvesi felvetése, hogy „az absztrakció miként hibridizálódik és lép reakcióba a második világháborút követő expresszív festészeti gesztusokkal”, valóban tetten érhető a tárlaton. Válogatása azért is dicsérendő, mert a közös gondolkodásmód más és más festői nyelveken keresztül realizálódik. Houdek drámai groteszkjei, Bielawska *Fekete Nap*-sorozata a „dark side”-ot, Korini és Bogacka munkái a derűsebb kísérletezést, a festőiség színesebb élményét nyújtják a nézőnek.

KAROLINA BIELAWSKA: *Black Sun I–III.*, 2017,
aszfalt, ragasztó, zománc, lakk, vászon, 100×120 cm,
középen: **VLADIMÍR HOUDEK:** *Untitled*, 2018, olaj, akril, vászon, 250×200 cm
A Glassyard jövőtábol

acb Galéria (VI. Király u. 76.)
 acb Attachment (VI. Eötvös u. 2.)
 Fenyesi Tóth Árpád IX. 14. – XI. 9.

Ari Kupsus Galéria
 (VIII. Bródy Sándor utca 23/B)
 Sütő Róbert X. 17. – XI. 9.

Artézi Galéria (III. Kunigunda útja 18.)
 Tükör X. 13. – XI. 7.

B32 Galéria (XI. Bartók Béla u. 32.)
 Bikácsi Daniela X. 10. – X. 31.
 MKE: RE-EDIT X. 11. – X. 31.

Budapest Galéria (III. Lajos u. 158.)
 Drozdik Orsolya IX. 27. – XI. 4.

Új Budapest Galéria (IX. Fővám tér 11–12.)
 Rákóczy Gizella IX. 21. – XI. 18.

Capa Központ (VI. Nagymező u. 8.)

Május 1. Ruhagyár – Fortepan: Ez a divat!
 IX. 20. – XI. 11.
 HARMINCHÁROM X. 9. – XII. 9.

Csepel Galéria (XXI. Csete Balázs u. 15.)
 Erdélyi Sándor XI. 6. – X. 28.

Chimera-Project Gallery (VII. Klauzál tér 5.)
 Koós Gábor – Váii Morilor XI. 6. – X. 28.

Deák 17 Galéria (V. Deák Ferenc u. 17.)
 Kölyök + képregények IX. 7. – X. 27.
 Halvány Bibor X. 3. – 27.

Deák Erika Galéria (VI. Mózsrát u. 1.)
 Szűcs Attila XI. 6. – X. 20.

Esernyős Galéria (III. Fő tér 2.)
 Lebegésre teremtvé X. 9. – XI. 18.

Faur Zsófi Galéria (XI. Bartók Béla út 25.)
 Tihanyi Anna X. 4. – X. 26.

Fészek Galéria (VII. Kertész u. 36.)
 Korodi Luca X. 2. – XI. 2.

Fészek Galéria, Herman-terem
 (VII. Kertész u. 36.)
 Kovács Lola X. 2. – XI. 2.

FISE Galéria (V. Kálmán Imre u. 16.)
 Lengyel design X. 9. – X. 19.
 Puskás Marcell X. 30. – XI. 16.

Fővárosi Képtár – Kiscelli Múzeum
 (III. Kiscelli út 108.)
 1971. Párhuzamos külön idők
 X. 14. – XI. 11.

FUGA Építészeti Központ
 (V. Petőfi Sándor u. 5.)
 Múltunk jövője jelen időben, az
 NKA tükrében X. 1. – 15.
 A kézi rajz ereje X. 8. – 22.
 3h_3 ház X. 10. – 24.
 Fény és Panoráma – a Budaörsi repülőtér
 X. 17. – XI. 12.

Horváth Dániel X. 25. – XI. 12.
 Hornicsek László X. 26. – XI. 19.

Gaál Imre Galéria (XX. Kossuth L. u. 39.)
 Benkő Imre IX. 19. – XI. 4.

Godot Galéria (XI. Bartók Béla út 11.)
 Verebics Katalin IX. 26. – X. 20.
 Várhelyi Tímea X. 24. – XI. 17.

Haas Galéria (V. Falk Miksa utca 13.)
 Modern klasszikusok – klasszikus
 modernek XIV. 2019. X. 5-ig

Hegyvidék Galéria (XII. Királyhágó tér 10.)
 Litkey György X. 9. – 25.

Hopp Ferenc Ázsiai Művészeti Múzeum
 (VI. Andrassy út 103.)
 ISTEN – NŐ V. 11. – XII. 30.

Inda Galéria (V. Király u. 34.)

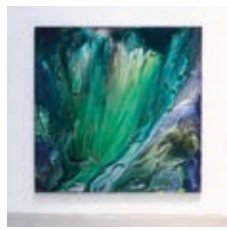

WOMEN IN 3 ACTS IX. 6. – X. 26.

K.A.S. Galéria (XI. Bartók Béla út 9.)
 Szabó Kristóf X. 4. – X. 20.
 We don't play guitars X. 24. – XI. 11.

Kassák Múzeum (III. Fő tér 1.)
 Aktív ábrák X. 27. – 2019. III. 31.

Kálmán Maklár Fine Arts
 (V. Falk Miksa u. 10.)

Kucsora Márta X. 4. – 26.

Klauzál Ház (XXII. Nagytétényi út 31–33.)
 Kelemen Ágnes IX. 27. – XI. 2.

Labor Galéria (V. Képiró u. 6.)
 Kaszás Tamás – Murányi Mózes Márton
 X. 19. – 31.

FORMA 1 X. 9. – 14.

Latarka Galéria (VI. Andrassy út 32.)
 New Visegrad Photography X. 13. – XI. 13.

Ludwig Múzeum (IX. Komor M. u. 1.)
 Westkunst – Ostkunst XII. 31-ig

Nyelvrokonok IX. 28. – 2019. I. 6.
 Salla Tykká X. 5. – 2019. I. 6.

Mai Manó Ház (VI. Nagymező u. 20.)
 Weege – A Híres, 1935–1960
 X. 18. – 2019. I. 20.

Magyar Nemzeti Múzeum
 (VIII. Múzeum krt. 14–16.)
 World Press Photo IX. 21. – X. 23.
 Seuso-kincs VI. 27. – XI. 11.

Magyar Nemzeti Galéria
 (I. Szent György tér 2.)
 Bacon, Freud és a Londoni Iskola
 X. 5. – 2019. I. 20.

MET Galéria (XI. Bölcső u.9.)
 Lux Antal X. 1. – 17.

Molnár Ani Galéria
 (VIII. Bródy Sándor u. 22. 1. em.)
 Somody Péter – Ernstz András
 X. 25. – XII. 8.

MKE – Barcsay Terem
 (VI. Andrassy út 69-71.)
 Kimő Károly X. 19. – XI. 30.

Mikve Galéria (I. Palota út 1.)
 The Universal Sea X. 12. – 23.
 ENTRÉE 2018 X. 28. – XI. 7.

MissionArt Galéria (V. Falk Miksa utca 30.)
 Fotóművek a 70-es 80-as évekből
 X. 8. – 20.

Nagybányai festmények egy
 magángyűjteményből X. 24. – XI. 10.

Műcsarnok (XIV. Dózsa György u. 37.)
 A Budapesti Műhely és Kozma Lajos
 IX. 5. – XII. 2.

MORPH IX. 21. – XI. 11.
 Gaál József IX. 21. – XI. 11.
 Rejtett történetek X. 6. – 2019. I. 20.

Demeter István X. 11. – XI. 25.
 Halmy Miklós X. 11. – XI. 25.

Osztérák Kulturális Fórum
 (VI. Benczúr utca 16.)
 Szabó Klára Petra – Florian Lang
 IX. 4. – X. 31.

Óbudai Társaskör Galéria
 (III. Kiskorona u. 7)

Michel Fingesten X. 9. – XI. 11.

Petőfi Irodalmi Múzeum (V. Károlyi Mihály
 u. 16.)
 Ónarckép álarokban V. 15. – 2019. II. 28.

Platán Galéria (VI. Andrassy út 32.)
 Wacław Szpakowski X. 8. – XI. 29.

Lengyel köztérelakító projektek
 X. 5. – XI. 2.

Stúdió Galéria (VII. Rottenbiller u. 35.)
 FKSE-Prizma Filmklub / vol.3
 X. 8. 19.00 – 22.00
 FKSE-Prizma Filmklub / vol.4
 X. 22. 19.00 – 22.00

Szent István Bazilika, Lovagterem
 (V. Szent István tér 1.)
 Tölg-Molnár Zoltán IX. 21. – XI. 21.

Széphárom Közösségi Tér (V. Szép u. 1/B.)
 Kovács Péter Balázs X. 4. – 27.

Tobe Gallery (VIII. Bródy Sándor u. 36.)
 Mathieu Asselin X. 26. – XII. 8.

Trafó Galéria (IX. Liliom u. 41.)
 A sötét feltárása IX. 8. – X. 21.

Várkert Bazár, Testórpalota
 (I. Ybl Miklós tér 5.)
 Csernus és a Montmartre
 X. 18. – 2019. I. 27.

Várfok Galéria (I. Várfok u. 11.)

Françoise Gilot IX. 8. – X. 27.

Várfok Project Room (I. Várfok u. 14.)
 Szirtes János IX. 8. – X. 27.

Vigadó (V. Vigadó tér 2.)
 Átlénygülés VIII. 28. – XI. 26.

Véssey Gábor X. 2. – XI. 18.
 Magyar Gábor X. 9. – XI. 18.
 Generációk X. 30. – 2019. I. 13.

Polgár Csaba XI. 7. – 2019. I. 13.

Viltin Galéria (VI. Vasvári Pál u. 1.)

Halmai-Horváth István X. 17. – XI. 17.

Vízivárosi Galéria (II. Kapás u. 55.)

Miniképek – 100 művész X. 9. – X. 30.

Magyar Festők Társasága XI. 6. – XI. 27.

Balatonfüred

Vaszary Galéria (Hornvéd u. 2-4.)
 Vágyteljesedés VIII. 12. – 2019. I. 6.

Balassagyarmat

Szerbtemplom Galéria (Szerb u. 5.)
 Nagy Zoltán X. 6. – XI. 22.

Horváth Endre Galéria (Rákóczi út 50.)
 Czudor Beáta IX. 1. – X. 25.

Debrecen

Déri Múzeum (Déri tér 1.)
 A piramisok országában VI. 12. – XII. 31.
 Hal Köz Galéria (Hal köz tér 3.)

Fazakas-Kosztá Tibor X. 19. – XI. 23.
 MODEM (Déri tér 1.)
 Benczúr Emese VIII. 17. – X. 28.
 Pályakezdő perspektívák IX. 16. – XI. 25.

Dunaújváros

ICA-D (Vasmű út 12.)
 Csákány István – Robert Olawuyi
 IX. 7. – X. 20.

Győr

Rómer Flóris Művészeti és Történeti
 Múzeum (Király u. 17.)
 Kép-ZENE-Művészet IX. 19. – XI. 11.

Hódmezővásárhely

Tornyai János Múzeum
 (Dr. Rapcsák András út 16-18.)
 Ilona Keserű Ilona X. 7. – XI. 11.
 Szabó Menyhért X. 7. – XI. 11.
 Dobó Bianka X. 7. – XI. 11.

Alföldi Galéria (Kossuth tér 8.)
 65. Vársárhelyi Őszi Tárlat X. 7. – XII. 2.

Kaposvár

Együd Árpád Kulturális Központ
 (Nagy Imre tér 2.)
 25 év 25 kép X. 9-től

Somogyi Fotóklub X. 29-től
 Tűzoltói beavatkozások X. 4-től

Vaszary Képtár
 (Csokonai Vitéz Mihály u. 4.)
 Mitikus képzetek VIII. 16. – XI. 10.

Miskolc

Miskolci Galéria (Rákóczi u. 2.)
 Szigorúan ellenőrzött nyomatok
 IX. 21. – XI. 24.

Á. Tóth József X. 11. – XI. 11.
 Petrő-ház (Hunyadi u. 12.)
 Szász Endre V. 10. – 2019. III. 31.

Nyíregyháza

Városi Galéria, Pál Gyula Terem
 (Vay Ádám krt. 14.)
 Buhály József X. 18. – XII. 15.

Pécs

Pécsi Galéria (Széchenyi tér)
 Csúcsformában IX. 28. – X. 28.
 Jelenkor 60 XI. 2. – XII. 2.

m21 Galéria (Zsolnay-negyed)
 Virgilius Moldovan X. 12. – XII. 7.
 Derkovits Ösztöndíj XII. 13. – 2019. I. 13.

Szeged

REÖK-palota (Tisza L. krt. 56.)
 Mihályfi-gyűjtemény IX. 20. – XI. 4.

Szentendre

Ferenczy Múzeum (Kossut Lajos u. 5.)
 Talált pixelek V. 13. – 2019. IX. 2.

Czöbel Múzeum (Templom tér 1.)
 Újrarendelt Czöbel 3.0 V. 5. – 2019. IV. 7.
 Szentendrei Képtár (Fő tér 2-5)
 Göbölös Luca IX. 21. – X. 28.

MANK Galéria (Bogdányi utca. 51.)
 Kari Pippo X. 5. – 28.

Székesfehérvár

Csik István Képtár (Bartók B. tér 1.)
 A bazilika barokk kincsei VIII. 3. – X. 23.

Szent István Király Múzeum, Deák
 Gyűjtemény (Oskola u. 10.)
 Kecskeméti Művésztelep 1909–1919
 V. 11. – XI. 4.

Pelikán Galéria (Kossuth Lajos u. 15.)
 Szarka Tamás – Szécsi Katalin
 IX. 28. – XI. 2.

Szombathely

Szombathelyi Képtár
 (II. Rákóczi Ferenc u. 12.)
 Kívül – Szonda a jövőbe X. 11. – XII. 20.

Valmi Műhely X. 18. – XII. 20.

Tihany

KOGART Tihany (Kossuth Lajos u. 10.)
 Ferenczy Béni IX. 22. – XI. 18.

Veszprém

Csikász Galéria (Vár u. 17.)
 Kari Pippo X. 10. – XI. 10.

Modern Képtár – Vass László Gyűjtemény
 (Vár u. 3-7.)
 Lakner László VII. 7. – X. 27.

Dubniczay-palota, Várgaléria (Vár utca 29.)
 Ézsias István IX. 22. – XI. 11.

Ausztria

Bécs

Bruegel
 Kunsthistorisches Museum, X. 2. – I. 13.

Monet Albertina, I. 6-ig
Niko Pirozmani Albertina, X. 26. – I. 27.

Csendéletek Kunsthaus, II. 17-ig
Japán inspirációk: Monet–Van Gogh–Klimt
Kunstforum, X. 10. – I. 20.
Saadana Afif Kunsthalle, XI. 18-ig
Antarctica – elidegenedési kísérlet
Kunsthalle, X. 25. – II. 17.
Schiele – újratöltve
Leopold Museum, III. 10-ig
Kettős élet. Zenélő művészek
MUMOK, XI. 11-ig
Kremser Schmidt
Oberes Belvedere, X. 25. – II. 3.
Anthea Hamilton Seccion, XI. 4-ig
Albert Ádám Hans KnollGalerie, X. 13-ig

Bregenz

TacitaDean Kunsthaus, X. 20. – I. 6.

Graz

Kongói csillagok Kunsthaus, I. 27-ig
D. McNilly Kunstverein, XI. 16-ig

Krems

Picasso–Gorky–Warhol: papírmunkák
Kunst.Halle, XI. 4-ig

Linz

Mi volt 1968? Lentos, I. 13-ig

BELGIUM

Antwerpen

Fotó, film, étel Rockoxhuis, I. 13-ig

Brüsszel

Berlin 1912–32
Musée des Beaux-Arts, X. 5. – I. 27.
Serge Vandercam, Hugo Claus
Musée des Beaux-Arts, X. 5. – I. 27.
Klimt körül – Közép-Európában
BOZAR, I. 20-ig
Chris Marker BOZAR, I. 6-ig

Oostende

P. L. Flouquet, Kassák, J. Leonard
MuZee, XI. 4-ig

CSEHORSZÁG

Prága

Kupka NG Valdštejnská jizdárna, I. 20-ig
Képek (nem csak a cseh) történelemből
NG Veletznypalác, X. 24. – II. 3.
Slav Squatty Meetfactory, XI. 4-ig

DÁNIA

Koppenhága

Van Gogh
Arken Museum of Modern Art, I. 20-ig
Danh Vo
Statens Museum for Kunst, XII. 2-ig
A Hold Humlebaek, Louisiana, I. 20-ig

EGYESÜLT ÁLLAMOK

Los Angeles

Rauschenberg: 1/4 mérföld LACMA, VI. 9-ig

New York

Jan van Eyck, Petrus Christus és Jan Vos
Frick Collection, I. 13-ig
Egy kézzel tapsolni. Öt kínai művész
Guggenheim, X. 21-ig
Művészet és összeesküvés
Metropolitan, I. 6-ig
Delacroix Metropolitan, I. 6-ig
Chagall, Liszickij, Malevics: a vityebszki
avantgárd Jewish Museum, I. 6-ig
Bruce Nauman MoMA, X. 21. – II. 25.
Az olasz neorealizmus, 1932–60
Grey Art Gallery, XII. 8-ig
Még él! Frankenstein 200 éves
Morgan Library, X. 12. – I. 27.

San Francisco

Donald Judd SFMOMA, XI. 4-ig

ÉSZTORSZÁG

Tallinn

Vad lelkek. A balti szimbolizmus
KUMU, X. 12. – II. 3.

FRANCIAORSZÁG

Lille

Rodin és a tánc LaM, I. 6-ig

Metz

Lefesteni az éjszakát
Centre Pompidou, X. 13. – IV. 5.

Párizs

A kubizmus
Centre Pompidou, X. 17. – II. 25.
Kobro és Strzeminski
Centre Pompidou, X. 24. – I. 14.
Picasso: a kék és rózsaszín korszak
Musée d'Orsay, I. 6-ig
Miró Grand Palais, X. 3. – II. 4.
Ana Mendieta Jeu de Paume, X. 16. – I. 27.
Montmartre-i műtermek
Musée de Montmartre, X. 5. – I. 20.
Caravaggio Rómában
Musée Jacquemart-André, I. 28-ig
A gótika születése, 1135–50
Musée de Cluny, X. 10. – I. 7.
Madagaszkár Musée de Quai Branly, I. 1-ig
FIAC-projektek Petit Palais, X. 17–21.
Mucha Musée de Luxembourg, I. 27-ig
Jovánovics, Keserü, Nádler
Tajan, X. 15–21.

HOLLANDIA

Amszterdam

A felszabadító 80 éves háború
Rijksmuseum, X. 12. – I. 20.
Gauguin Martinique-on
Van Gogh Museum, X. 5. – I. 13.
Metahaven Stedelijk Museum, X. 6. – II. 24
A klasszikus szépség Hermitage, I. 13-ig
Buddha élete Nieuwe Kerk, II. 3-ig

Haarlem

Leonardo rajzai Teylers Museum, X. 5. – I. 6.

Hága

Holland művek angol magán-
gyűjteményekből Mauritsuis, X. 11. – I. 6.
Shirin Neshat GEM, X. 27. – II. 17.

LENGYELORSZÁG

Varsó

Tetoválasok Zachęta, X. 28-ig
Cybis körül Zachęta, XII. 16-ig

LUXEMBURG

Luxembourg

Art deco MNHA, XI. 4-ig

NAGY-BRITANNIA

Edinburgh

Toulouse-Lautrec és korának celebjei
Scottish National Gallery, X. 3. – I. 20.

Liverpool

Liverpooli Biennálé Tate, X. 28-ig

London

Impresszionisták a Courtauld-ból
National Gallery, I. 20-ig
Mantegna és Bellini
National Gallery, X. 1. – I. 27.
Frida Kahlo V&A, XI. 4-ig
A jövő itt kezdődik V&A, XI. 4-ig
Turner-díj Tate Britain, I. 6-ig
Edward Burne-Jones
Tate Britain, X. 24. – II. 24.

Anni Albers Tate Modern, X. 11. – I. 27.
Modern párok: Művészet, intimitás és
avantgárd Barbican Centre, X. 10. – I. 27.
Renzo Piano Royal Academy of Arts, I. 20-ig
Óceánia Royal Academy of Arts, XII. 10-ig
Fekete tükör. Művészet és társadalmi
szatíra Saatchi Gallery, I. 13-ig

Szürreális tudomány
Whitechapel Art Gallery, I. 6-ig

Manchester

William Kentridge
Whitworth Art Gallery, III. 3-ig

NÉMETORSZÁG

Berlin

A régészet Németországban
Gropius-Bau, I. 6-ig
Hús Altes Museum, I. 6-ig
Otto Mueller
Hamburger Bahnhof, X. 12. – III. 3.
George Grosz Berlinben
Bröhan-Museum, I. 6-ig
Dieter Hacke Bröhan-Museum, I. 27-ig
Rembrandt műhelyéből
Kupferstichkabinett, XI. 18-ig
Gyengéd férfiak
Georg-Kolbe-Museum, II. 3-ig

Düsseldorf

Harald Szeemann, az úttörő
Kunsthalle, X. 13. – I. 20.
Klee-rajzok Kunstsammlung NRW K20
Grabbeplatz, X. 13. – III. 10.

Frankfurt

Vasarely Städel, I. 13-ig
Neil Baloufa Schirn, X. 20-ig

Hamburg

Osztályviszonyok
Kunstverein, X. 27. – I. 27.

Köln

Gabrielle Münter
Museum Ludwig, I. 13-ig
Besnyő Éva
Käthe Kollwitz Museum, XII. 9-ig

München

II. Lajos és az építészet
Pinakothek der Moderne, I. 13-ig
Jörg Immendorff Haus der Kunst, I. 27-ig
A becsapás művészete Kunsthalde der
Hypo-Kulturstiftung, I. 13-ig

Stuttgart

E.L.Kirchner Staatsgalerie, X. 21-ig

OLASZORSZÁG

Bergamo

A Botticelli-történet
Academia Carrara, X. 12. – I. 28.

Ferrara

Courbet és a természet
Palazzo dei Diamanti, I. 6-ig

Firenze

Marina Abramović Palazzo Strozzi, I. 20-ig

Róma

Az álom Chiesa del Bramante, V. 5-ig
A királyok Rómája Musei Capitolini, I. 27-ig
Ovidius
Scuderie del Quirinale, X. 17. – I. 20.

Venecia

Nemzetközi Építészeti Biennálé
Giardini, XI. 14-ig
Dialógusok Tintorettoval
Palazzo Ducale, X. 20. – I. 7.
Táncolni magammal
Palazzo Grassi, XII. 16-ig

OROSZORSZÁG

Moszkva

A kubizmus anatómiája
Piskin Múzeum, X. 28-ig
Avantgárd 3D-ben: Goncsarova és
Malevics Tretyakov Képtár, XII. 3-ig
Démonok a gépekben MMOMA, XI. 11-ig

ROMÁNIA

Sepsiszentgyörgy

Székelgyődi Grafikai Biennálé
EMÜK, X. 12–XII. 20.

Művészek Atyhái Társasága
EMÜK, X. 5-ig

Daniel Spoerri Magma, XI. 30-ig

SPANYOLORSZÁG

Barcelona

Fekete fény. Titkos tradíciók a
művészetben CCCB, X. 21-ig
Stanley Kubrick CCCB, X. 24. – III. 30.
Átmeneti helyek. 14 videó
CCCB, X. 4–28.

Bilbao

Van Goghtól Picassoig: A Thannhauser-
gyűjtemény Guggenheim, III. 24-ig

Madrid

Bartolomé Bermejo Prado, X. 9. – I. 27.
Dorothea Tanning Reina Sofía, X. 3. – I. 7.
Beckmann a száműzetésben
Museo Thyssen-Bornemisza, X. 25. – I. 27.

Valencia

Anette Messager IVAM, XI. 4-ig

SVÁJC

Bázel

Balthus Fondation Beyeler, I. 1-ig
Antoni Clavé Kunstmuseum, II. 3-ig
Füssli Kunstmuseum, X. 20. – II. 10.
Belső világok Kunstmuseum, I. 6-ig

Sankt Gallen

Olaf Nicolai Kunstmuseum, XI. 11-ig

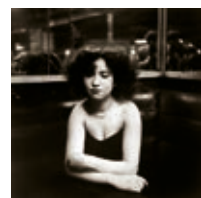
Zürich

Delaunay és Párizs Kunsthaus, XI. 18-ig
A grúz avantgárd Kunsthalle, XI. 4-ig
A gondolat 100 útja Kunsthalle, XI. 4-ig

SVÉDORSZÁG

Stockholm

Dizájn-történetek
Nationalmuseet, X. 13. – II. 17.

Robert Doisneau: Párizs
Kulturhuset, XI. 25-ig
Warhol'68 Moderna Museet, II. 17-ig

SZLOVÁKIA

Kassa

František Veselý
Vychodoslovenská galeria, X. 21-ig

Nagyszombat

Plakátriennálé
Galeria Jana Koniárka, XI. 25-ig

Pozsony

Filla-Fulla SNG, X. 21-ig
Varga Emőke
Galerie mesta, Mirbach-palota, X. 28-ig
Sasok és galambok Kunsthalle, X. 28-ig

SZLOVÉNIA

Ljubljana

Sem emberi, sem állati MSUM, XI. 4-ig

VLADIMÍR HOUDEK: *Untitled I-VI.*, 2018, olaj, akril, vászon, 40×30 cm
A Glassyard jóvoltából

fotó: Erdős Zsófi

A következő számunk tartalmából

BACON, FREUD és a **LONDONI ISKOLA**. Interjú Fehér Dáviddal

KOZMA LAJOS és a **BUDAPESTI MŰHELY**

KASSÁK Ostendében

Art Market 2018

MORPH: **KALMÁR JÁNOS, MATA ATTILA, SZABÓ TAMÁS**

A Virág Judit Galéria 25 éve

Fiatalok a MODEM-ben

Számunk szerzői

ÁCS BÁLINT kortárművészeti szakíró

BALÁZS SÁNDOR művészeti író

CSERHALMI LUCA esztéta

CSONTÓ LAJOS képzőművész,
az egri Eszterházy Károly Egyetem oktatója

EGED DALMA esztéta,
a szentendrei Ferenczy Múzeumi Centrum munkatársa

FARKAS ZSUZSA művészettörténész,
a Magyar Nemzeti Galéria Fotótárának vezetője

HEMRIK LÁSZLÓ művészetpedagógus,
művészeti író, a Ludwig Múzeum munkatársa

KASZÁS GÁBOR művészettörténész,
a Virág Judit Galéria munkatársa

MISKOLCZI BERNADETT a Pázmány Péter Katolikus Egyetem
hallgatója

SIMON BETTINA művészettörténész, költő

SINKÓ ISTVÁN képzőművész, tanár, művészetpedagógus,
művészeti író

SÍPOS LÁSZLÓ művészettörténész,
a Petőfi Irodalmi Múzeum munkatársa

SIRBIK ATTILA író, a Symposion című folyóirat főszerkesztője

SOMOGYI-ROHONCZY ZSÓFIA művészettörténész

STEFANOVITS PÉTER képzőművész

TÖRÖK JUDIT képzőművész, művészeti író, Olaszország

VASS NORBERT művészeti író, kritikus, szerkesztő

Kiadja **ÚJ MŰVÉSZET ALAPÍTVÁNY**
Vezető szerkesztők **PATAKI GÁBOR** pataki.gabor@ujmuveszet.hu
P. SZABÓ ERNŐ

Olvasószerkesztő **RUDOLF ANICA** Ajánló rovat, a művészeti élet aktuális
eseményei rudolf.anica@ujmuveszet.hu

Rovatszerkesztő **LÓSKA LAJOS** Kortárs magyar képzőművészet:
festészet, szobrászat, grafika, műfaji seregszemlék
loska.lajos@ujmuveszet.hu

Főmunkatárs **MULADI BRIGITTA** muladi.brigitta@ujmuveszet.hu

Fotó **BERÉNYI ZSUZSA** berenyi.zsuzsa@ujmuveszet.hu

Szerkesztőségi titkár **KÖRMENDI KRISZTINA** info@ujmuveszet.hu

Lapterv **KORONCZI ENDRE** koronczii@koronczii.hu

Nyomdai munka **PHARMA PRESS NYOMDAIPARI KFT.**

Felelős vezető **FABÓK DÁVID**
Szerkesztőség 1065 Budapest, Nagymező utca 49. II. em. 4.
+36 70 626 2392

Terjeszti Lapker Zrt., 1092 Budapest, Táblás utca 32.
+36 1 347 7300, +36 1 347 7303, info@lapker.hu
és alternatív terjesztők.

Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalban és a
Magyar Posta Zrt. Üzleti és Logisztikai Központjában
(Budapest, VII. Vörösmarty utca 16–18.) közvetlenül vagy
postautalványon, valamint átutalással az Új Művészet
MKB Zrt.-nél vezetett 10300002-20337629-70073285
számú számláján.

Egy példány ára: **765 Ft**
Előfizetés egy évre: **7800 Ft**
Előfizetés fél évre: **4200 Ft**

A megjelent szövegek másodközlése csak az Új Művészet
és a szerzők jóváhagyásával lehetséges.

© Új Művészet
© Szerzők
www.ujmuveszet.hu
HU ISSN 08662185

Alapító főszerkesztő: **SINKOVITS PÉTER**

Tisztelt Szerzők!

Az Új Művészet 2013-tól csak saját névre vagy cégre kiállított számla ellenében
tudja kifizetni a cikkeikért járó honoráriumot. Megértésüket köszönjük!

Támogató **nka**

**ART
MARKET**
| **BUDAPEST**

NEMZETKÖZI KORTÁRS
KÉPZŐMŰVÉSZETI VÁSÁR

**2018.
OKTÓBER 11-14.**

MILLENÁRIS,
BUDAPEST

www.artmarketbudapest.hu
www.facebook.com/ArtMarketBudapest

MŰVÉSZET. **IZGALMASAN**

VÁLTSON MAGASABB FOKOZATRA

VÁLTSON VOLVO XC90-RE!

Tartson lépést a trendekkel, váltson a legmodernebb technológiákkal felszerelt Volvo XC90-re! Gyönyörködjön szépségében. Használja ki a szériában elérhető vezetési asszisztensek által nyújtott kényelmet és biztonságot. Utazzon a letisztult, kiváló minőségű anyagokból kialakított belső térben, ahol 5, vagy akár 7 személy is kényelmesen elfér. És tegyen a környezetért a plug-in hybrid motor választásával. Váltson most!

VOLVOCARS.HU

